

SÕDUR

**SÕJAASJAN-
DUSE AJAKIRI
XVAASTAKÄIK**

P. LUTTEIN

35-36

Vastutav toimetaja kol.-leitn. **V. KÜLAOTS**
Kõnetr. Kaitseväge nr. 40

Tegev toimetaja kolonelleitnant **A. LAATS**
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „**SÕDUR**” Tallinn, Toomkooli nr. 7
Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

„**SÕDURI**” TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.

Veerandaastas 1 kr. 50 s.

Üksiknumber 20 s.

S I S U S T I K:

Kauge-Ida sõja võimalusi ja selle mõju Eestile.
Ho.

Narva vallutamine venelaste poolt 11. mail
1558. a. *Mag. A. Soom.*

Andmeid Narva kindlustamise üle 17. sajandi
lõpp-aastakümnetel. *Dr. phil. H. Sepp.*

Taktika alalt.

Taktikalise ülesande nr. 2 lahendus.

Itaalia õhuanmaada vallutas Atlandi ookeani.
A. V.

Kaitseväge elu.

Kõrgema sõjakooli VI lend.

Kaitseväge neljas lennupäev.

Üleriiklikud kaitseväge ratsavõistlused 1.—3.
sept. s. a.

Suurtükiväelasi külastamas.

Suve lõpp inseneriväge laagris.

Ratsaväge teotsemisest öösi — luure (järg).
Kapten J. V. Till.

Purustatud maanteede parandustööd ja tökete
kõrvaldamine. *Kapten N. Thar.*

Kaader-allohviteride elust.

Mõtteid üleajateenijate allohviteride ette-
valmistamisest majanduse alal. *V.-allohv.
L. Post.*

Laskeasjandus punaväes. —*uk.*—

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Muudatusi Läti sõjaväeteenistuskäigu sead-
luses.

Uuemad inglise õhuanmaad.

Sõjakirjandust.

Sport.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

XV AASTAKÄIK

Nr. 35/36 — 09.09.33

Kauge-Ida sõja võimalus ja selle mõju Eestile.

„Loomulik on arvata, et tema hinges sa-geli tekkis mõte suure Vene keisririigi laiendamisest Kauge-Ida suunas, Hiina keisri allahetmisest Buhhaara emiiri eeskujul ja võimalolla juurdelisamisest Vene keisri tiitlile „Hiina bohdõhani“, „Jaapani miikaado“ jne. nimetusi.“

Nõnda ütleb krahv Vitte Nikolai II kohta tema reisi puhul Jaapanis troonipäri-jana.

Sest ajast, kui venelased Ivan Julma päe-vil üle Uraali Siberisse tungisid, ei ole laka-nud nende püüd itta, samuti nagu ta kunagi ei ole lakanud läände ja lõunasse. Muutu-nud on küll selle tungi jõud. Vahel on ta suunatud peamiselt läände, siis jälle itta või lõunasse. Ka nii suurte ekspansiiivsuse eel-dustega maa, nagu seda on Vene, ei suuda laiutada korraka kõigis suunis ühetuge-vuselt. Kui näiteks nurjusid Ivan Julma aastaid kestnud katsed tungida Balti mere rannikule, suundus Vene ekspansiooni püüd eeskätt itta, kuni Peeter I selle jälle läände juhtis. Jõudnud läänes rajani, kust edasi-pääsemine esiotsa võimatu, pöördus Vene-maa lõunasse ja tekkisid Türgi sõjad, mis laiendasid Vene piire küll tunduvalt, kuid ei suutnud siiski mitte Venemaale anda Kons-tantinoopolit ja väinu, kuigi venelased pea-vad nende vallutamist Venemaa endastmõis-tetavaks ajalooliseks ülesandeks.

Nüüd suundus Vene ekspansioon uuesti oma suurima jõuavaldusega itta ja Vene seltskonnas tekkis meeleolu, mis ei olnud omane üksik Nikolai II-le, vaid peaaegu kõigi-le isamaalisile ja iseteadlikele ringkonnile. Ainult vahest vabameelsemad ollused hoiatasid suuremale ettevaatusele idapolitikas, mitte nii palju sihtide, kui meetodite suhtes. Nen-del oli õigus, sest Vene halvale ja upsakale

idapolitikale järgnes kaunis tugev lüüasaamine jaapanlaste poolt ja Venemaa tõrjuti Vaikse ookeani äärest enam tagasi.

Tuli Maailmasõda ühes Venemaale järg-neva riigipöördega. Vene rahvusvaheline kaal oli tunduvalt langenud, kuna selgemalt kui kunagi varem oli ilmsiks tulnud tema tõeline nõrkus. Loodusvarade poolest haruldaselt rikas maa, suur rahvas, aga mitte küllalt varustatud riigiloomel võimetega, see-pärast seesmiselt alati nõrgapoolne, hoolima-ta näilisest tugevusest.

Nõukogude Venemaa jatkas Vene tradit-sioonilist välispolitikat — tungis edasi kõige vähema vastupanu suunas. Seekord küll mitte kohe relvadega — varemgi on ta nii talitanud — vaid diplomaatia ja propagan-daga. Lühikese ajaga saadi kaunis häid tulemusi Mongoolias kui ka Hiinas, siis aga hakkas andma end tunda vastupanu, eeskätt jaapanlaste poolt ehk nende mõjul, ja vene-lased olid jälle sunnitud taganema.

Jaapan kosus viimasest hirmsast maavä-risemisest, mis tegi hiigelkahjusid, ometi hästi rutem, kui usuti. Varsti oli ta jälle küllalt tugev, et hakata ajama aktiivsemat välispolitikat.

Saared on Jaapanile liiga kitsad, kitsad on talle ka Korea ja Ljaotung. Kitsad on nad talle elamiseks, veel enam aga majanda-miseks ja ka rahvusliku jõu avaldamiseks. Rahvusluse mõte ei ole olnud kunagi nii tugev, kui nüüd, pärast Maailmasõda. Kõikjal toonitatakse rahvusliku vaimu täht-sust riigielus. Kuid see vool ei piirdu üksik rahvusega, vaid haarab kaugemale: ta seab inimsoo elus teatud määral esikohale nende sotsioloogide tõekspidamise, kes kinnitavad, et inimsoo arengu algtõukejõuks on rassi-võitlus. Inimsoo ajalugu ei ole midagi muud

kui võitlus üksikute rasside vahel. Aja kes-tes nõrgenevad vanad rassid, peamiselt mu-
gava tsivilisatsiooni-elu tagajärjel, kuni tuleb mõni tugev ja terve, tsivilisatsioonist puutu-
mata barbarrahvas ja võidab nõrgemad rah-
vad, osalt neid hävitades, osalt endasse sula-
tades.

Küll ei leia rassivõitluse õpetus uuemal ajal enam palju täht-tähelest pooldamist, aga üldiselt omab rass seoses rahvusega nüüdis-
aja poliitikaelus kaunis suure tähenduse, mis näib aina kasvavat mitte üksi Saksamaal, vaid ka mujal. See vaim ei ole võinud jääda mõjuta Jaapaniski. Jaapanis ei puudu teadusmehed, kes väidavad, et jaapanlased ole-
vat rassiliselt õilsamad eurooplasist. Nende, nagu üldse kollase rassi päralt, olevat tulevik. Lääne-maailm näitavat selgeid lan-
guse tunnuseid.

Muidugi on sellised väited liialdatud, kuigi nendel ei puudu väike tõealus. Eriti on vähenenud nõndanimetatud valgete ras-
side juures sündivus ja eeskätt just põhja rassi, selle kõige sõjakama ja ettevõtlikuma, sündivus.

Aga ei saa salata, et jaapanlased näitavad otse hirmuäratavat arengu kiirust, mitte üksi tehnikas ja teadusis, vaid isegi sellisel alal, mis ei ole otsekohese tegeliku tähendusega — spordis. See suur edu, mis jaapanla-
sed siin lühikese ajaga saavutanud, annab kõigepealt tunnistust jaapanlaste harul-
dasest energiast, ühtlasi ka elu-
jõust.

Jaapanlased tahavad saada juhtivaks rah-
vaks Aasias ja nende keskel ei ole vähe me-
hi, kes unistavad sellest, et valged tõrjutaks Aasiast üsna välja. Tuletatakse meelde mon-
goolide suuri tegusid ja nende võidukäike Euroopasse. Seletatakse isegi, Dshingiskhaan olnud jaapanlane, kuigi sel suurekasvulisel, hallikassinisilmalisel, helejuukselisel, valge-
nahalisel mehel ei onud rassiliselt midagi ühist jaapanlasega, ka mitte mongoollasega.

Aga rassimõtte kasvamine tõstab kahtle-
mata jaapanlaste agressiivsust, mille ergu-
tajaks on ühtlasi majanduslikud huvid.

Kuigi on hoopis ekslik arvata, nagu ole-
sid rahvaste tagasihutajaks võimu- ja valla-
tamispüüetes ainult majanduslikud huvid, ei puudu nendel selles ometi mitte teatud osa. Juba enne Maailmasõda ähvardasid jaapanlased erajutuajamisel — olgugi väga viisakalt! — kord Austraaliat ja selle lähe-
dasi saari omandada, kuna tol ajal hakati värviliste, nende hulgas ka jaapanlaste sisse-
rändamisele Ameerikasse ja Austraaliasse tegema kitsendusi. Jaapanlased seletasid juba siis, nagu sakslased nüüd, maa jäävat

nendele kitsaks ja nad pidavat oma rahva ülejäägi kuskile välja saatma. Korea ja Ljao-
tung olid küll jaapanlaste käes, aga sellest ei arvatud kauaks jätkuvat. Kaugemale Aasia mandrile tungimiseks puudusid enne Maail-
masõda soodsamad tingimused, sest Venemaa näis olevat lüüasaamisest hoolimata ikkagi alles võimas riik ning Jaapan ei olnud veel jõudnud hooksale jõuarengu astmele.

Muidugi olid Austraaliat ähvardavad ju-
tud täiesti eralaadilised, sest ametlikult oli Jaapan veel Inglise liitlane. Aga Austraalia tundis nende juttude pärast siiski veidi rahu-
tust ja siin ongi põhjus, miks Austraalia vae-
valt kunagi tahab Inglismaast lahku lüüa.

Maailmasõda murdis mõneks ajaks Vene sõjalise võimu ja üks tugev vastane ning võistleja Aasia mandril oli Jaapanil vähem. Jäi järgi Inglismaa, osalt ka Prantsusmaa, kuid need mõlemad on oma Aasia koloonia-
tega geograafiliselt alles kaugel ning ei tule vähemalt esialgselt nii teravalt küsimusse.

Hoopis halvem on lugu Ameerika Ühendriikidega. Küll puuduvad vii-
masel Aasia mandril maa-alalised huvid, aga tal on siin suured majanduslikud ja mitte vähemad hegemoonia huvid. Mida rohkem Jaapani jõud kasvab, mida enam ta saadused tungivad Aasia turgudele, seda halvemaks muutub ameeriklaste tuju.

Koloniseerimise omadused näivad jaapan-
lastel olevat kaunis kehvad, otsustades selle järgi, kuidas nad on tegelenud Koreas ja ka Mandshuurias. Nad ei raatsi lahkuda oma kirsioie saarilt, kuigi nad seal asuvad väga kitsalt, nad ei suuda ka võistelda hiinlasiga, kelle tarvidused on veelgi vähemad kui jaapanlasil.

Kuna aga Jaapani tööstus areneb jõud-
sasti, vajab ta turgusid oma tooteile, samuti ka toorainete allikaid, mida on leida kaunis rohkesti Aasia mandril.

Küll ei lepi jaapani kaubandus nüüd enam Aasiaga, vaid tungib oma saaduste odavuse tõttu palju kaugemale, Aafrikasse, Lõuna-Ameerikasse, Kaanadasse ja isegi Euroopasse kuni kaugele põhja — Skandinaa-
viasse.

Peaturuks on Jaapan endale siiski märkinud Aasia, hakates kuulutama põhi-
mõtet: Aasia asialastele! Kuna ma-
janduslikele huvidele seltsivad võimuhuvid, siis on küllalt alust suurte sekelduste tekki-
miseks Jaapani ning Ühendriikide vahel, samuti nagu Jaapani ja Vene vahel.

Jaapanlaste vahekord hiinlastega on esi-
otsa õige halb. Hiina on kodusõdade läbi küll lõhestunud, aga ta ei vaata ometi mitte Jaapani võimu kasvamist Aasia mandril ra-

Uus Soome saadik Eestis

minister P. J. HYNNINEN.

Sündinud 31. mail 1883. a. Joroisis. Õp-
pis Helsingi ülikoolis, mille lõpetas filoloogia magistrina. Peale ülikooli lõpetamist viibis õppereisidel idamaades.

Oli lektoriks Helsingi kaubanduskoolis 1909.—1915. a., „Uusi Suometari“ („Uusi Suomi“) peatoimetajaks ja ärijuhiks 1915.—1918. a., Helsingi Krediidipanga direktoriks 1918.—1922. a., Soome peakonsuliks Leningradis 1922.—1925. a. ja Haagis 1925.—1928. a.

Soome saadikuks Riias ja Kaunases 1928.—1933. a. Saadikuks Eestis 4. augustist s. a.

hulikult pealt, vaid katsub vahel ka vastu panna, kuigi tagajärjetult. See vaen jaapanlaste ja hiinlaste vahel võib jääda veel kauaks püsima, ilma, et ta Jaapani ekspansiooni tungi kahandaks.

Ameerika katsub muidugi tähendatud te-
ravat vahekorda ära kasutada. Nõnda on hiljuti sõlmitud Nankingi valitsuse ja „Pan-American Airways“ vahel leping lennusa-
ma ehitamiseks Hiina rannikule Jaapani pä-
ralt oleva Formosa saare vastu. Peale selle muretseb Ameerika ühing Hiinale viie aasta jooksul 835 mitmekesisest sõjaväelennukit. Jaapanlased avaldasid ses asjas Nankingi valitsusele protesti, kuid vaevalt mõjub pal-
jas protest.

Igatahes on Hiina praegu vaid mä ng u-
k a n n i k s Jaapani ja Ühendriikide käes ja võitlus ei käi siin tõepoolest Jaapani ja Hiina, vaid Jaapani ja Ühendriikide vahel, kuni ta viimaks võib viia relvades kokkupõrkele mõlema maa vahel.

Mis puutub nüüdsesse Venemaa sse, siis on tema olnud sunnitud kogu aeg Jaapani ees taganema ja leppima ka „iseseisva“ Mandshukuo riigi asutamisega. Kuid vaev-
valt on arvata, et jaapanlased jäävad siin seisma, vaid tõenäolikt ulatavad nende ka-
vatsused kaugemale — Venemaa hoo-
pis eemale tõrjumisele Vaikse ookeani äärest.

Venelasile ei ole need Jaapani kavatsused tundmatud ja seepärast püüavad nad end võimalust mööda kindlustada. Niisuguste püüete hulka kuulub ka I d a p a k t. Venelased teavad küll, et nende läänerajal ei leidu ühtki riiki, mil oleks vähematki põhjust ja tahtmist Venemaad ükskõik mis tingimusel rünnata. Aga nõukogud ei jäta ühtki võim-
lust kasutamata, mis nende julgeolekut tõstaks. Selle püüdega on ka seletatavad agarad kindlustustööd Vene läänerajal, Soome, Eesti, Läti piiril ja edasi lõunapoole. Muidugi, need kindlustustööd kõlbavad Venelastele ka väga hästi kasutada naabrite ründamiseks. Samuti on selge, et Venemaa töötab väga agarasti oma sõjaväe võitlus-
võime tõstmiseks. Suur osa tööstusest on pandud sõjatarviduste rahuldamise tees-
nistusse.

Üks välismaa ajakirjanik, kes tuli hiljuti Venemaalt, ütleb: „Tänapäeva Venemaal ei pääse silm kuskile soldati nägemisest. Igal sammul näed hästi hoolitsetud hobuseid, hästi organiseeritud ambulantsse, sanitaargruppe ja kõike muid asju, mis kuuluvad moodsa sõjaväe juurde. Kõikjal, kuhu tuled, põhjas ja lõunas, läänes ja idas, igas linnas võib näha lakkamatut sõjaväelist liikuvust, mis tule-
tab meelde sõjaaegseid pilte, mis paneb taht-
matult mõtlema, kas seisab Venemaa mõne-
ga juba sõjajalal. Mitte kunagi ega kuskil

Major N. R. A. Brunsson uus Rootsi sõjaväe esindaja Eestis.

Major N. R. A. Brunsson on sündinud 1887. a. 1908. a. nimetati 28. kuningliku jalaväe rügemendi nooremleitnandiks ja 1909. a. 6. kuningliku Scania dragunite rügemendi n.-leitnandiks. 1914.—1917. a. viibis Stokholmi võimlemise kesk-instituudis ja 1919.—1921. Stokholmi Kõrgemas Sõjakoolis. 1923. a. määrati 6. kuningliku Scania dragunite rügemendi kapteniks ja 1924. a. nimetati 7. kroonprintsii husarite rügemendi kapteniks. 1924.—1928. a. oli Stokholmi ratsaväe ohvitseride kooli taktika professoriks. 1928.—1929. a. teenis Itaalia ratsaväes Roomas, Tar di Quintos jne. 1930.—1933. a. eskadroni ülemaks 2. kuninglikus ratsaväe rügemendis; 1933. a. ülendati majoriks ja 1933. a. augusti kuul määrati sõjaväe esindajaks Eestisse.

mujal ei ole pärast Maaailmasõda sellist pilti nähtud. Soldatid ja jälle soldatid, hästi riietatud, mis on seda silmapaistvam, et ümbritsev mass on enamasti närudes.“

Jaapanlased tunnevad väga hästi Venemaa suuri ja väsimatuid ettevalmistusi sõjaks. Aga vaevalt hoiab see neid tagasi oma kavatsusi teostamast, kui nad arvavad olevat selleks paraja aja. Ei ole ju nendele ka Vene suured nõrkused võõrad.

Võib tekkida olukord, et Jaapanil tuleb astuda välja korraga Ühendriikide ja ka Venemaa vastu, iseäranis juhul, kui nüüdne Venelise valitsus on leidnud Ühendriikide poolt tunnustamist, milleks tehakse juba kestvalt tööd. Siis muutub Jaapani seisukord loomulikult palju raskemaks.

On ka arvamisi, et Inglismaa ei jäta juhusust kasutamata oma endise sõbra nõrgendamiseks, kelle võistlus kipub talle juba veidi tülikaks muutuma, eriti Indias.

Kõiki selliseid hädaohte arvestab Jaapan ja ilmutab vajalist ettevaatust. Kuid ühtlasi näib asjade areng, kus etendavad omajagu osa ka maa sisepoliitilised olud, vägisi viivat kokkupõrkele.

Jättes siinkohal kõrvale harutlused, kuidas võiks Kaug-Ida sõda lõppeda, vaatleme vaid, millised võiksid olla tema tagajärjed

Balti ranniku riikidele Jaapani võidu ja kaotuse puhul.

Jaapani võit tähendaks loomulikult Vene kaotust, isegi kui Venemaa jääks eelolevast sõjast otsekohelelt kõrvale. Ei ole kahtlust, et võidukas sõda tõstaks Jaapani aggressiivsust ja, sõjaraskusist veidi kosudes, teostaks ta enda kava ning tõrjuks venelased kaugemale läände. Et Venemaa suudaks üksi vastu panna, on vähe usutav. Idas liüüasaanud hakkaksid nüüd venelased oma traditsioonide kohaselt ajama elavamat laiuamispoliitikat mujal. See võiks suunduda kaugesse, India poole, aga ka lõunasse Türgi ja Pärsia poole ning läände Balti mere ranniku poole. Vaevalt on siiski uskuda, et venelased hakkaksid ajama poliitikat, kus nad saavad otsekohelele teravasse vastollu Inglismaaga, osalt ka Itaaliaga — väinade pärast — kuigi nad seda on nüüdse valitsuse ajal vahel teinud. Tõenäolisem on, et nad hakkavad siis jälle enam huvi tundma lääne, Balti ranniku vastu. Ei ole vähematki alust uskuda, et nad ses suhtes muutuksid, sest Venemaa ja rahva iseloom kihutab teda alatiselt enda laiuamisele.

Kui Jaapan kaotab, võidab see läbi loomulikult Venemaa. Ta huvi ja tähele

panu jääb siis mõneks ajaks itta, pöörduv aga viimaks jälle mujale, otsides väljendust oma endalaiutustungile. Küll ei või nii tugev ja elujõuline rahvas, nagu on jaapanlased, üldse saada löödud hävitavalt. Sõja kaotus sunniks neid aga siiski mõneks ajaks loobuma oma vallutuskavatsusist ja võimu laiendamispüüdeist. Selle aja kestes ei jääks venelased tõenäoliselt rahulikult paigale, vaid otsiksid mujal nõrke kohti, kuhu oma ekspansiooni tungi suunata. Et Balti mere rannik siin põhimõtteliselt viimaste seliste kohtade hulka kuuluks, ei saa uskuda. Kui nad siit ka lahkusid, siis on see sündmus venelase — muidugi juhtiva olluse tundeis — vaid ajutine nähe. Parajal juhul teha hakse jälle kõik, mis suudetakse, et siia tagasi pääseda.

Balti mere ida rannikul näikse asja üldiselt mõistetavat, kuigi ei tehta vajalisi järeldusi. Skandinaavia asja valitseb sageli hoopis ekslik vaade ja seal arvatakse — eeskätt vabameelsetes ringkondades — et Vene ekspansioonil kaob hoog, kui ta jõuab

Baltimere idarannikule välja. See on hädaohtlik endapettus. Kui ei oleks tulnud Maa-ilmäsõda, siis oleks Venemaa kindlasti hakanud ajama hästi jõulisemat endalaiutamise poliitikat lääne suunas. Selle tõenduseks ei olnud mitte ainult Vene soomepolitiika, vaid ka Vene mõõduandvais ringkonnis järjest enam kuuldavale tulevad kõnelused, et selline hiigelriik nagu Venemaa olevat õigustatud pääsema Atlantid ookeani rannikule.

Kui on juttu Kauge-Ida sõja võimalusest, siis öeldakse harilikult, see ei puutuvat meisse, ta olevat liiga kaugel. Aga ometi on ta meile küllaltki lähedal. Mitte üksi, et Kauge-Ida sõda võib tekitada uue Maa-ilmäsõja, vaid veel meie geograafilise asendi pärast suure, traditsiooniliselt ekspansiivse Venemaa kõrval.

Kuna aga pinevus ei või kesta, peaksid Balti ranniku riigid hakkama aegsasti mõtlema reaalsematele julgeoleku vahenditele kui seda on ilma ühegi tagatiseta paktid.

Ho.

Narva vallutamine venelaste poolt 11. mail 1558.

Narva linna arhivaar mag. A. Soom.

1558. a. alganud sõda Vene tsaari Ivan IV Julma ja Liivi ordu, ja hiljem, pärast 1561. a. Venemaa ja ordu päranduse jagajate vahel, mis on tuntud nimetuste all: „Vene-Liivi“ ja „kahekümneviieaastane Põhjasõda“, tõi meie maa ajalookäigus kaasa põhjanevaid muudatusi. Nõrk Liivimaa konföderatsioon, mis veel ordumeister Volter v. Plettenbergi aegu oli venelastele hirmuks, langes kokku juba esimeste Ivan IV poolt antud hoopide all. Tugevad linnad ja lossid andsid alla ilma tõsisema vastupanuta. Sel ajal, kui venelased tegid maal ulatuslikke rüüsteretki, tingisid kohapealsed võimud orduga vabanemise üle maa kaitsest. Igalpool oli märgata püüet oma pead tulest võimalikult eemal hoida. Puudus üldine autoriteet, kelle sõna ilmtingimata maksis. Riia linna ja ordu vahel valitsesid täielikud lahkkelid. Distipliin sõjaväes oli äärmuseni langenud, ja rahapuudus oli üldine.

Sõja algus ei tulnud liivimaalastele sugugi ootamatu. Näeme, et juba 1556. a. saatis ordumeister Dünaburgi komtuuri Kettleri

Lüübekisse, kes seal pidi ordu jaoks sõdureid palkama. Kettler püüdis hansapäeval samal aastal mõju avaldada, et hansalinnad otsustaksid ühiselt Liivi orduga Vene vastu välja astuda. 1557. a. ilmnisid tundemärgid sõjahädaohust juba võrdlemisi selgelt. 29. oktoobril 1557 kirjutas ordumeister Fürstenberg Tallinnale, et see sõja vastu valmis oleks. Sama teatas ta 10. nov. Riiale. Tartu piiskoppi manitses ta korduvalt seda sama tegema. 27. detsembril andis ordumeister käsu Harju ja Viru rüütelkonnale oma jõude sõjavalmis seada.

Kuid sõjajõudude piirile koondamine ei õnnestunud ordumeistril nii hõlpsasti. Tartu piiskop, kes ootas venelaste pealetungi kõigepealt oma alale, kõhkles. Pea soovitas ta kiires korras sõja vastu valmis olla, pea arvas jälle, et sõjajõudude mobiliseerimisega ei tule ülearu rutata. Linnad, asudes seisukohal, et nende kohus ei olevat piire kaitsta, püüdsid kõrvale põigelda sõdurite andmisest. Nii leidis vaenlane, algades 22. jaan.

1558 sõjategevust, maa peaaegu täiesti kaitseta seisukorras eest.

Juba 1557. a. oli kartus Vene kallaletungi ees Eesti-Liivimaal üldine. Eriti kartis oma saatuse pärast piiriäärne Narva linn. Hakati linnamüüre kohendama ja püüti hankida garnisoni. Et ordu peale suurt lootet ei võinud, püüdis Narva oma käe peal kaitseabinõusid tarvitusele võtta. Loomulikult oli see Tallinn, kelle poole esmajoones abisaamise pärast pöörduiti. Olid ju Tallinnal ja Narval alalised kaubanduslikud suhted. Tallinnast said narvalased küll mõningal määral sõjavarustust, kuid sõdureid ei saadetud. Tallinn protesteeris isegi selle vastu, et Narva oma kaitse organiseerimiseks otsustas võtta maksu Pihkva kaudu Novgorodi minevailt kaupadelt.

Jaauanuaris-veebruuaris tatari vürsti Schig-Alei poolt teostatud ulatusliku rüüsteretke järgi otsustasid Liivimaa seisused Volmari maapäeval Moskva poolt nõutud maksu ära tasuda. Enne aga, kui Moskvast läbirääkimised said algada, juhtus Vene-Liivi piiril sündmus, millel olid ülisuured tagajärjed. Pärast Schig-Alei retke oli Vene tsaar märtsikuul kuni 23. aprillini vaheerahu andnud. Narva oli pealeselle teinud 17. märtsil kohaliku Vene sõjapealikuga erivaheerahu kaheks nädalaks, mille lõppedes 1. aprillil vaenlane hakkas ägedalt linna pommitama. Olles üli-raskes seisukorras, palus Narva venelasilt uuesti vaheerahu. Narva saadikuile käidi peale, et nad linna Venele alistamisega soostuksid. Pikema vastupuiklemise peale olidki viimased nõus. 1. mail tsaari poolt antud armukirjas kinnitati linnale kõik endised õigused. 9. aprillil tehti linnaga vaheerahu, kuid venelased jätkasid tema vastu vägede koondamist, ja 27. aprillil olid vaenlase poolt kõik Narva viivad teed sulustatud, nii et väljast ei saadud sisse tuua toiduaineid ega abiväge. Nii muutus Narva seisukord päev-päevalt aina raskemaks.

Ordumeister Fürstenberg püüdis kõik teha, et Narvale abi saata, kuid teda takistasid mitmesugused asjaolud. Tuli teateid, et siin-seal tahetakse rahapuudusel palgasõdureid lahti lasta. Saaremaa piiskop teatas, et ta ei saavat oma väeosi mandrile appi saata, sest ta kartvat Rootsist pealetungi. Rakvere foogt Austenraidt teatas ordumeistrile, et tal ei olewat võimalik Narvale abi anda. Tallinna komtuur Segenhagen saatis teate, et haigus sundivat teda Tallinna tagasi pöörduma. Viru-Harju aadel hoidus piirist eemale põhjendusega, et vaenlane võiks nende ilmumisest Narva linna alla saada põhjust vaheerahu lõpetamiseks. Ometi õn-

nestus Viljandi komtuuril Kettleril oma väesalgaga Narva alla jõuda.

Nii seejuures ette tulnud raskusist, kui Narva langemisest on koostatud üksikasjaline kirjeldis kaasaeglase Wulf Singehoffi poolt, kes oli saadetud Riia linna komissarina Viljandi, et seal asuvaid Riia palgasõdureid lahti lasta. Singehoffil ei õnnestunud oma ülesannet teostada, sest sõdurid tõrkusid laiali minemast, väites, et nemad on lubanud 3 kuud Riia linna teenistuses olla. Et Singehoffil puudusid volitused sõdurite nõudmiste rahuldamiseks, ähvardas puhkeda avalik mäss. Viimaks jõudis Viljandisse komtuur Kettler ja Riist käsk saata 100 palgasõdurit Rakveresse. Pikkade läbirääkimiste järele viis Kettler Riia sõduritesalga niikaugele, et need olid nõus ühes varustusega Narva alla minema. Rakveres kaubeldi uuesti edasimineku üle, sest Singehoff väitis, et temal ei olewat selleks luba Riia linnalt. Lõpuks oli Riia komissar siiski nõus oma salgaga piirile minema, ja ööl vastu 1. maid pääsis 8. jõuku Riia palgasõdureid Narva sisse. Laseme edasi jutustada Singehoffi relatsioonil*) stiililt vähe parandatud kujul.

„1. mail kella 2 paiku öösi löi Tallinna trummilööja läbi kõigi tänavate alarmi. Niisamuti puhus ka tormitrompeter häiret, ja seal tuli teade, et venelased rüüstavat meie vööri. Siis langesid palgasõdurid linnast välja — üks osa meie omi ühes tallinlastega ning 50 või 60 hobust. Nad tulid venelaste juurde, et nendega võidelda, kuid venelased said ülekaalu. Siis ratsutasid ratsanikud umbes 10 või 12 hobusega linna. Need aitasid palgasõdureid, et need mitte kõik ei saanud maha löödud. Lahinguväljale jäid surnutena maha 12 meie ja 17 Tallinna palgasõdurit ning 10 võeti vangi. Ratsanikud aga ei saanud viga. Kuidas nad sellega lahinguväljal toime said, ei ole mulle teada. Ma ei olnud mitte selle juures. Ka jooksid meie palgasõdurid ilma pealikuteta ja käskijateta vallidelt alla.

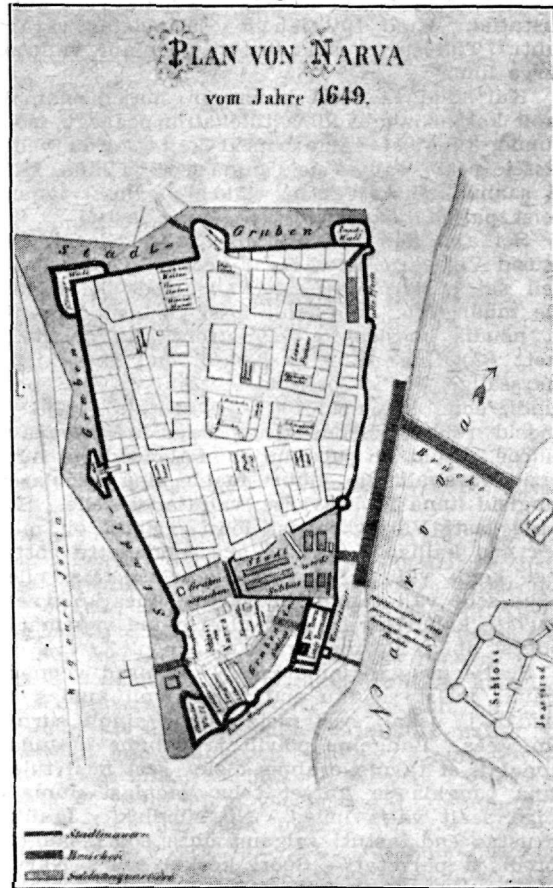
3. mail läks Tallinna pealik Wulf v. Strassburg ühes kõigi oma ohvitseride, vilepuhujate ja trummilööjatega Narvast Tallinna. Häire oli teda kohutanud. Sellejärgi pidasime meie koosolekut. Seal loeti sõdureile minu meistri (s. t. ordumeistri) poolt saadetud kiri ette, milles seisid kinnitus, et kui Riia raat ei tahaks maksta, siis tahtvat minu kõrge härra ise maksta. Sõdurid olid sellega nõus. Siis rebiti Tallinna lipp maha ja palgasõdurid andsid end meie lipu ja juhatuse alla.

Selle järele saatsid härrad (s. t. orduvõimud) pealiku ja minu järgi saadikud ja meie läksime nende juurde lossi, kus nad pidasid ühes Harju

*) Die Übergabe Narvas im Mai 1558 nach Wulf Singehoff, mit Anmerkungen und einem Vorworte von K. H. v. Busse. Mitteilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands. IX köide. 1858.

ja Viru nõunikuga palju salajasi nõupidamisi. Kuid pealikut ja mind hoiti alati kõrval, et meie nende nõupidamisest midagi ei kuuleks. Lõpuks panid nad ette, et meie peame 4 salka sõdureid kahurite juurde määrama ja ühes kahuritega linnast välja minema, kus nad kavatsesid laagri üles lüüa. Seal ei tahtnud aga sõdurid hoopiski kahureid enda juurest ära viia lasta. Ka olid härrad mulle Rakveres lubanud: ma pidavat nende juurde jääma. Kus ratsanikud on, seal pidid ka palgasõdurid olema. Selle järele läksid härrad ühes ratsanikega Narvast välja. Meie omad ei teadnud sellest midagi. Sinna jätsid nad ainult 11 noort härrat, kirjamarssali (Briefmarschal) ja härra Marcksi.

Aastal 1558 11. mail varahommikul lugesin raha, mida mulle saatis aulik Riia linna raat Jürgen Bömeri läbi 5000 marka. Raha oli veel laual, kui kell 8 lõi. Seal kisendati äkitselt: „Tuli lahti! tuli lahti!” Siis saatsin ma oma trabandi välja vaatama, mis on juhtunud. Ta tuli jookstes ja ütles: „Seal seisab küll 4 või 5 maja ja põlevad ning tuli ei ole siit mitte kaugel.” Ma ei saanud nii ruttu raha kasti toimetada ja majast välja viia. Tuli oli aga otse maja ligidal. Seal käsutasin ma kaks Riiaast kaasa toodud teendrit, üks nimega Jakob Kantelbergh, teine Hans Withier, hobustel kiiresti härrade juurde laagrisse ratsutama (Laager asus umbes Vaivara Sinimägede juures.) ja neile teatama, et nad mitte ei viivitaks ja tuleks ratsanikkudega linna, sest linn põleb ja ei ole enam mingit pääsu. Sest kui vaenlane märkab oma paremust, ei saaks ta mitte magama, vaid enese peale mõtlema. Oli kella 8 ja 9 vahel, kui teendrid Narvast välja ratsutasid ja meie asetaside palgasõdurid ümberringi kaitsevallidele. Kuid tuli võttis võimust ja ajas nad kaitsevallidelt ära. Viruvärava peale jäi üks jõuk sõdureid nii kaua, kui nad suutsid. Teised seisis lahingkorras turul. Rahvast ei suutnud keegi sundida vett tooma ja kustutama. Igaüks tassis ja tiris oma varandust tulest välja lossi juurde. Minul oli raha lahtiselt vankris ning läksin samuti lossi juurde. Oli selline tung lossi peale, et pidi asetama kaks jõuku harkpüssimehi sillale lossi

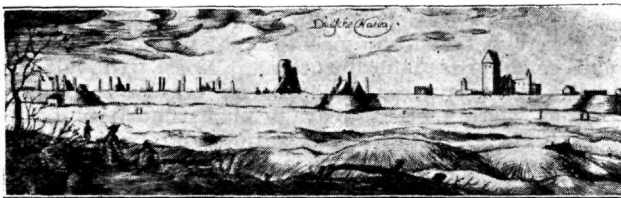

Narva linna plaan 1649. aastast.

Kui vaenlane nägi, et tuli sai võimust ja meie ratsanikest ühtki nähtavale ei ilmunud, tulid nad parvedega, alustega, paatidega ja igasuguste abinõudega, mida nad said kaasa tuua, üle jõe ning hakkasid samal ajal oma lossist (s. o. Ivangorodist) ägedasti meie lossi laskma, nii et keegi kindlasti seista ei võinud. Sest ta võis ühest oma lossi tornist lasta meie eellinnusesse ja ümberringi asetsevalle kaitsevallidele, ning kuhu ta ei ulatanud laskma, viskas ta üle müüri tulekuule ja suuri kivikuule, millest mõned kaalusid 13 ja 14 lesikat.

Siis hakkasime ka meie kahuritest, mis meie müüridelt ja lossist leidsime, laskma. Linnast ei toonud meie enam kaasa, kui need 4 kahurit, mis meil Riiaast ühes olid, ja kaks linnale kuuluvat „siugu”. Kõik teised linna kahurid jäid linna tornidesse ja müüridele ning said, muidugi, tules hukka. Lossis, Pikas Hermannis, oli üks valatud ja üks rauast kahur. Juba esimese pauguga läks valatud kahur küünra pikkuselt lõhki. Rauast kahur aga purustas lafeti, nii et meie ei saanud lasta enam ainsastki kahurist. Seal lasksin ma kaks Riia kahurit üles vinnata ja lasksime neist nii kaua, kui võisime. Kogu aeg aga ootasime endi ratsanikelt abi. Kuid keegi ei ilmunud.

Kui venelased olid üle tulnud, oli neil esimene asi üle müüri linna tungida. Palgasõdurid jooksid lossimüürile ja lasksid venelasi, kuid need ei

Narva 1615. aastal hollandlase Anton Goeteeris'e joonistuse järgi. 1610. a. tulekahjust saadik oli linn veel varemeis.

värava ette, kes pidid takistama rahvast lossi tungimast, sest muidu oleks neil lossis kitsaks läinud. Siis asus rahvas oma varaga lossi müüri äärde kraavi.*) Kuid tuli läks aina suuremaks ja surus palgasõdurid turult ära, nii et ka nemad olid sunnitud linnast lossi taganema.

*) Linn oli eraldatud lossist vallidega ja laia kraaviga praeguse Hermannis tänava kohal, mille üle viis linnast lossi pikk sild. (Tõlkija märkus!)

hoolinud sellest. Vene-värv oli palkidega kindlustatud. Kuid tuli lähenes ja põletas värava lahti. Tuli surus meid lossi. Vaenlane vallutas terve linna.

Kui nüüd vaenlane linnas oli, majad enamalt jaolt kokku langenud ja tulekahju peaaegu möödunud, tungisid palgasõdurid kaks korda venelastele peale, tahtes neid linnast välja lüüa, kuid ei saanud neist jagu ja tulid jälle lossi tagasi, neist paljud haavatud ja nooltega lastud.

Sel ajal aga pidasid need palgasõdurid, kes asusid Viruvärvale, väravat veel oma käes, kuid neil sai püssirohi otsa. Nad lasid ühe sõduri üle müüri alla. See tuli lossi tõstesilla juurde ja nõudis püssirohtu. Püssirohi aga oli hoiul inett (?) Hege käes ja see oli end ühes kirjamarsaliga ära peitnud. Kulus tubli pool tundi, enne kui neid leiti. Nad tulid välja ja andsid rohtu. Selle viisid sõdurid Viruvärava juurde. Kuid oli juba hilja. Palgasõdurid hüppasid väravalt üle müüri maha ning venelased tungisid linnast väravasse, vallutades selle. Sulased lasti Väljavärvast lossi. Nüüd oli meil hea nõu kallis. Pidasime aru, mida ette võtta, sest kogu väli ja linn oli venelasi täis, olles peale selle vallutanud Viruvärava ühes kõigi seal asuvate kahuritega. Ja meil ei olnud vähematki lootust abi peale meie ratsanike poolt.

Seal lausub kirjamarsal: „Armsad vennad! Igaüks meist seadku end valmis, nii kuidas ta suudab ja oskab, sest meie näeme ainult surma silme ees. Langeme põlvili ja palume Issandat Jumalat, et ta meile abiks oleks, sest meil tuleb linna tungida ja katset teha vaenlast Jumala abiga sealt välja lüüa.” Nii sündiski. Igaüks varustas end, astuti salgana ühte sõõri, langeti põlvili ja palvetati. Sõõri keskel seisis Narva hingekarjane Sunen ja trööstis meid jumalalõhnaga.

Narva 17. sajandil Meriani joonistuse järgi.

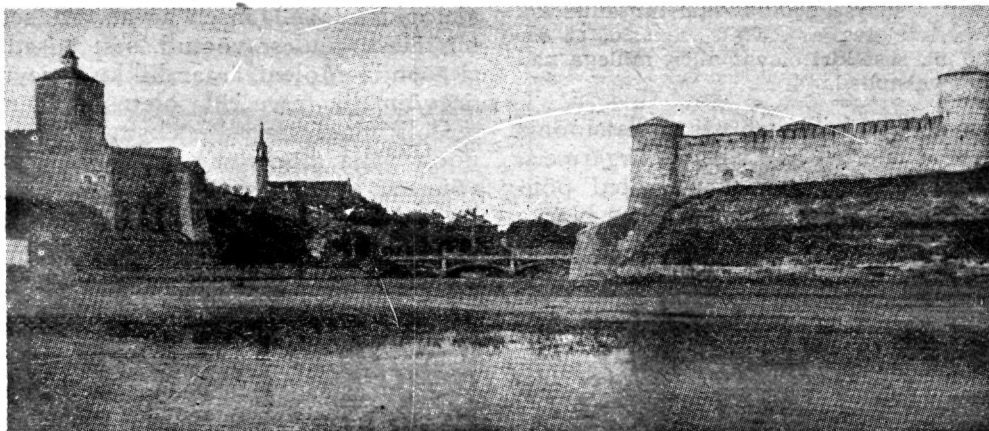
Kui see oli sündinud, tuli keegi ja ütles, et Barthold Westermann olevat värava ees ning nõudvat meiega rääkida. See Barthold Westermann oli Narva kodanik, kes oli saadetud asjatalituse pärast venelaste juurde. Sellele oli venelaste pealiku poolt kästud öelda, et kui meie kindluse vabatahtlikult ära anname, lubavat ta foogtil kõigi oma teenrite, hobuste ja kõigega, mis nad suudavad ühes viia, vabalt lahkuda, samuti palgasõdureil, naistel, lastel ühes kaasakantavaga. Kodanikele aga, kes tahavad paigale jääda, tahtvat ta nende majad ilma tasuta üles ehitada, paremini kui enne. Temale vastati: „Õuna ja marju antakse ära, mitte aga isandate ja vürstide kindlusi. Kas see on õige, et ta rahu ajal, minu armulise isanda (s. t. ordumeistri) saatkonna suurvürsti juures Moskvas oleku ajal, nii hõelalt õnnetuse ja tulekahju ajal meile peale langeb. Ta mõelgu, mis ta teeb!”

Selle järgi läks ta ära. Meie aga lootsime, et meie ratsanikud ilmuvad meile abi tooma. Kuid kedagi ei ilmunud nähtavale. Nägime ainult vaenlasi. Seal tuli Barthold Westermann tagasi ning rääkis: pealik laskvat öelda, et ta ei teadvat mingist vaherahust. Oma edu ei võivat ta mitte kasutamata jätta. Jumal karistavat meid meie pattude pärast. Mis Jumal temale andnud, seda ei võivat ta mitte käest anda. Meie pidavat temale kohe selge vastuse andma ja tema armulised tingimused vastu võtma, kuni veel aeg on. See hea juhus, mille meie nüüd kasutamata jätame, ei korduvat enam. Meie laskime aga pealikut paluda, et ta meile kuni hommikuni järelmõtlemiseaega annaks, sest praegu on öö. Öö jooksul lubasime nõu pidada ja hommikul anda hea vastuse.

Sellega läks Barthold Westermann jälle ära ning kogu aeg lasti meie peale vahetpidamata. Seal hüüdis keegi Pikast Hermannist: „Meie ratsanikud tulevad!” Suurest rõõmust hüppasid sõdurid üles ja ütlesid: „Nüüd läheb, kui Jumal tahab, veel kõik hästi! Kuid uuesti hüüti Pikast Hermannist: „Need ei ole mitte meie ratsanikud, vaid venelased.” Siis langes meil jälle tuju ning murega vahtisime sinna poole, kust meie ratsanikud oleksid pidanud ilmuma. Meie ei võinud arvata, et nad meid nii troostitult hädasse jätavad. Mõtlesime ja harutasime kõiksuguseid võimalusi, isegi et venelased ehk laagrisse on tunginud ja laager seetõttu maha on jäetud.

Barthold Westermann tuli varsti jälle tagasi ning kõneles: pealik ei mõtlevat meile anda enam ühtegi tundi pikendust, rääkimata tervest ööst. Meie võivat oma parema välja panna. Sedasama tegevat siis ka tema ja vallutavat lossi väevõimuga. Siis juba laskvat ta meid selja peal välja tirida. Oma ratsanike peale ei tarvitsevat meil loota. Selleks olevat nende ja meie vahel liialt palju venelasi, et üks teisele abiks võiks tulla. Siiski palusime Westermanni läbi pikendust, lubades vastuse varsti anda. Ise aga mõtlesime aega võita, et meie ratsanikud saaksid meile abi tuua. Ometi ei näinud meie oma inimestest ainustki. Kuid venelasi oli kogu väli ja linn täis.

Viimaks astusime kokku ja valisime Tallinna ja Riia vanemaist sõjameestest sõjanõukogu, kes pidi seisukorda läbi harutama. Lossi rahvalt küsiti, kui palju seal toidumoonaga tagavaras on. Lossist vastati, et tagavaraks on 3 tündrit õlut. Rukkijahu ei olevat mitte palju, kuid pekki ja võid olevat küllalt. Seal jooksid lossi püssimehed Riia püssimeeste juurde, otsides püssikuulide valamise abinõusid. Need kõnelesid, et kui nad veel ühe tunni laskvat, olevat püssirohi otsas. Sellepeale tähendasid sõdurid: „Mille peale võime siis veel loota, sest vaenlane on linnas; linna ja lossi vahel on varisenud müür. Kui müüri enam püssimehi ei ole, tulevad naised ja lapsed, keda leidub linna ja lossi vahel kuivas kraavis oma varaga mõned sajad, venelastest hirmutatud, üle müüri lossi. Nende järel tungivad ka venelased. Ja kui meie seisukord muutub nii ebakindlaks, ei tule ka ratsanikud, kelle peale meie loodame, meile enam appi. Lõpuks on ka maale sellest vähe kasu, et meie siin end asjaltult maha laseme tappa. Vaenlane laseb vahetpidamata, nii et keegi ei saa lossis julge olla. Oma lossist saab ta lasta kõigile meie kaitse-

Vasakul: Hermani kindlus praeguses seisukorras. Paremal: Ivangorod — praeguses seisukorras.

vallidele." Sellele vastas kirjamarssal: „Lossi ei tohtivat siiski käest anda, sest ehkki vaenlane lubab meile midagi, notib ta meid kõiki ometi maha." Palgasõdurid vastasid, et nad tahtvat katsuda temaga ühes julgeda ja end avalikul vaenuväljal kaitsta, nii palju kui nad suudavad. Kui nad kord suurema peavad, siis ennem tahtvat nad temaga ühes viimase meneni võidelda, kui seista ja lasta end eest ja tagant maha lasta. Nad tahtvat lossi käest anda ja sellest teada anda keisrile ja kuningale.

Vahepeal lasti lakkamatult. Seal tuli Barthold Westermann väravate juurde, mis viib lossist linna, ning rääkis: venelased nõudvat otsust, sest vastasel korral hakkavat nad ründama. Temale vastati, et meie soovime kindlustust, et meid vabalt ühes varaga lastakse ära minna. Sellepeale laskis pealik öelda: ta tulevat ise lossi ette. Meie saatku endi poolt kaks ülemat sõjameest ja kaks Narva kodanikku. Mis ta seal töötavat, tahab ta ka pidada, ja kinnitavat seda pühapildi suudlusega. Valimistel tulid saadikuks: kirjamarssal, meie pealik ja kaks kodanikku, nimega Bastian ja Lambertus. Kuid marssal hakkas hädaldama: „Ärge, Jumala haavade juures, õelge, et orduhärrad siin on!" Siis valiti mind tema asemele. Neljakesi läksime minema. „Vaadake, et meie oma kaelad päästame!" hüüdis meile kirjamarssal järgi. Ma vastasin: „Tahan välja tingida, niipalju kui võimalik!"

Selle peale läksime värava juurde ning tõstesild lasti alla. Minnes lasti vene lossist ühele Narva kodanikule minu taga selga. Kui meie värava juurde jõudsime, oli venelane juba lehtlas. Kui tema juurde läksime, oli päike loojunud. Lehtlas oli meil venelastega pikad läbirääkimised allaandmise ja muude asjade üle. Lõpuks jõudsime kokkuleppele, et meie võime ühes võtta kõik, mida meie suudame vedada ja kanda, välja arvatud rasked kaurid. Ka lubas pealik meile poole miili kestel saatjad ühes anda, kui meie tema väest kahjutult läbi oleme. Selle järel võttis pealik vett, pesi end ja suudles oma vande kinnituseks üht tahvli, millele oli mingi pea maalitud. Ta andis ühtlasi lubaduse, et ükski venelane ei tulevat enne lossi, kuni sealt kõik väljas on. Kaks venelast anti meile pantvangina kaasa. Nende asemel jäid kaks Narva kodanikku venelaste kätte.

Sellega lahkusime venelastest lehtlas. Öö oli pime. Seadsime end valmis ja läksime lossist välja. Pealik andis meile saatjad ühes, kuni olime jõunud venelastest mööda. See oli kurb rong mehi, naisi ja lapsi. Mehed ja naised hoidsid üksteisel käest kinni ja kandsid lapsi, kes käia ei suutnud. Neil ei olnud rohkem kaasas, kui see, mis neil seljas oli. Kõik muu oli ära põlenud, sest linn põles nii põhjalikult maha, et ei jäänud püsti ainustki teivast. Ainult Viruvärav jäi seisma. Nii läksime Narvast välja läbi pimedada öö ning saime venelastest takistamatult läbi. Seal hakkas juba koitma.

Kui teisel päeval, 12. mail, ratsanike laager hakkas paistma, oli see üleni leekides ning ratsanikud seisisid lahingukorras teisel pool laagrit. Kui meie laagrisse jõudsime, olid veel mõned hütid põlemata, kus vähe heinu leidis. Sinna jäime peatuma, tahtes ise puhata ja hobustel puhata lasta, sest olime tulnud kogu öö ja hommiku ja eelmisel päeval oli olnud palju tegemist vaenlase ja tulekahjuga, nii et puudus aeg isegi söömiseks. Sellepärast oli igaüks täiesti väsinud. Haavatud palgasõdurite ja vanade kodanike seast olid paljud, kes ühes lastega nii pea järgi ei jõudnud. Orduhärrad käskisid meil, kas edasi minna või vaenlast taga ajada, kuna nad meid praegu kaitsvat. Meie palusime neid lahkuda, lubades ise järgi tulla. Kui nad oleksid kedagi kaitsta tahtnud, siis oleksid nad seda pidanud tegema eile, mil selleks oli õige aeg.

Selle järel ratsutasid nad Rakveresse. Meie aga läksime neile aegapidi järgi, õõbides kaks korda Narva ja Rakvere vahel. Kui meie Rakveresse jõudsime, saatsid härrad minu juurde saadikud ning käskisid palgasõdureile raha mitte maksta. Ma pidavat enne koosoleku kokku kutsuma, sest neil olevat sõdureile midagi rääkida. Nii sündis. Seal küsiti sõdureilt, mis häda neid sundis Narvat venelaste kätte andma. Neile vastati sõdureite komisjoni poolt ning selgitati, mis meid sundis seda tegema. Neilt küsiti ka, miks nad ise meile appi ei tulnud ning meid suures hädas maha jätsid, ehkki nende juurde saadikud saadeti. Selle peale vastasid nad: Nemad olevat juba tulekuks valmis olnud, kui bürgermeister Hermann Mölen ühe talupoja nende juurde läkitanud, teatades, et vaenlane ei liigutavat end ja ka tuli olevat kustutatud. Seal ütlesin mina: „Kui ta seda on teinud, siis

ei ole ta mitte ausasti teinud, vaid talitanud kui äraandja ja kurjategija." Nad vastasid, et see olevat küll nii, sest kiri olevat alles, millega nad võivad end vabandada."

Sellega lõpevad Singehoffi relatsioonis teated Narva üle. Kas Narva bürgermeister Molenile tehtud rasked etteheited põhjendatud olid, ei selgu relatsioonist. Narva

ajalookirjutaja Hansen arvab, et see teade oli täiesti tuulest võetud, sest teised allikad ei tõenda Moleni äraandlikku tegevust. Siin on võimalik terve rida oletusi. Võimalik, et see oli mingi saatuslik eksitus, või venelaste poolt välja mõeldud osav võte. Ei ole aga võimatu, et mõned Narva kodanikud venelastega kokku mängisid.

Andmeid Narva kindlustamise üle 17. sajandi lõppaastakümnetel.

Dr. phil. H. Sepp.

Narva kindluse juures toimus Rootsi aja lõpul suur ja põhjalik ümberehitamistö, kusjuures see teostati energilise Rootsi kuninga Karl XI valitsuse teisel poolel ja Karl XII valitsuse alul enne Põhjasõda, jatkudes Põjasõja esimestel aastatel. Et tutvuda Narva ja teiste Ingeri ja Karjala kindlustega, oli Rootsi hea fortifikatsiooniasjanduse tundja Erik Dahlbergh sinna ette võtnud erilise reisi. Tema ülesanne seisis selles, et lähemalt tutvuda, missuguses seisukorras need on ja kuidas neid asetada kõige paremini kaitseseisukorda. Tema kaebas selle üle, et puudusid vajalikud plaanid või need olid väga vanad, tema ise valmistas vastavad plaanid nii palju kui seda lubas aastaag ja lisis need kuningale antavale memoriaalile. Nagu viimastest näha, oli Narva kindlus lagunud, mistõttu ka eeslinn peaegu avatud (mõeldud hiljem Narva kindlustikku võetud uus linn). Ivangorodi müürid ja tornid olevat heas seisukorras, kuid loss liiga kitsas ja kaitseks ebasoodus, ka kraav puudus. Dahlberghi arvates pidi ta samuti kui Narva asetatama kaitseseisukorda.*)

Dahlberghi memoriaal oli harutamisel kuninga ees Kungsöris, kus ta viibis murdunud jala tõttu. Läbirääkimiste tulemuseks oli, et Dahlbergh sai käsu koostada plaanid Ingeri kindluste jaoks. Jamburg ja Kaprio pidi maha kistama ja Ingeri kindluste kallal pidid 1682. a. suvel töötama Narvas 600 töölisi, Narvas maha kistama vana müür. 1682. a. kui vahekorid Venega oli terav, pandi peaõrhuks Rootsi Ida-Transbaltikumi kindlustamisele.**). Juba 28. jaanuaril 1682 oli kuningas kirjutanud Ingeri kindralkuberneri Schultzile, et Narva kindlus tuleb teha tugevamaks. Dahlbergh oli koostanud

selleks kaks ettepanekut. Üks neist käsitles vana kindluse parandamist, teine pidas silmas Narva kindluse laiendamist ja tugevamaks tegemist (uue linna kindlustikku võtmist). Schultzilt küsiti nüüd järgi, kas tema peab vajalikuks, et 1200 jalaväelast, keda taheti komandeerida kindlustamistödeks Ingerisse, 12. aprillist kõik peaksid tulema Narva, et Dahlberghi viimast kava, seega siis Narva kindlustamist laiema ettepaneku järgi, teostada, või et enne lõpetada Nevalinna kindlustamine. Kuid juba enne kui saabus vastus Schultzilt, oli kuningas kirjutanud Dahlberghile, et ressurside nappusel võidavat mõlemasse kohta, mõeldud Narva ja Nevalinn, komandeerida ainult à 300 meest; kuid peale selle pidi aadel mõlemasse paika appi saatma talupojad kahe kuu jooksul. Nii Nevalinna kui ka Narva saadeti Rootsist tööriistu, minööre, telliskivimeistreid ja muid käsitöölisi ja töötati seejärgi eriti just Narvas.¹⁾

Dahlberghi ettepanekul jäeti töölised tööle ka järgmiseks talveks. 6. novembril 1683. a. kordas kuningas juba varem Schultzile antud käsku, et Jamburg ja Kaprio kistaks maha ja et asetataks ka kaitseisukorda Pähkinalinn, Ivangorod ja Käki-salmi. Samal päeval käskis ta ka Ingeri aselaldurit Henrik Piperi pidada vajalikkude kir-

*) L. Munthe. Kungl. fortifikationens historia III, 2, lk. 244. Lähemad andmed Nevalinna (Nyenskansi) üle leidub Soome uurija Carl v. Bonsdorffi uurimuses „Nyen och Nyenskans" (ilmunud Acta Societatis Scienciarum Fennicae. Tomus XVIII. Helsingforsiae MDCCCXCL lhk. 369 j. j.).

**) Ernst Ericsson och Erik Vennberg. Erik Dahlbergh. Uppsala och Stockholm 1925, lk. 225; Munther III 2, lk. 245.

¹⁾ Munthe III, 2, lk. 284.

javahetust Dahlberghiga materjalide, tööliste, küütide jne. muretsemise üle.

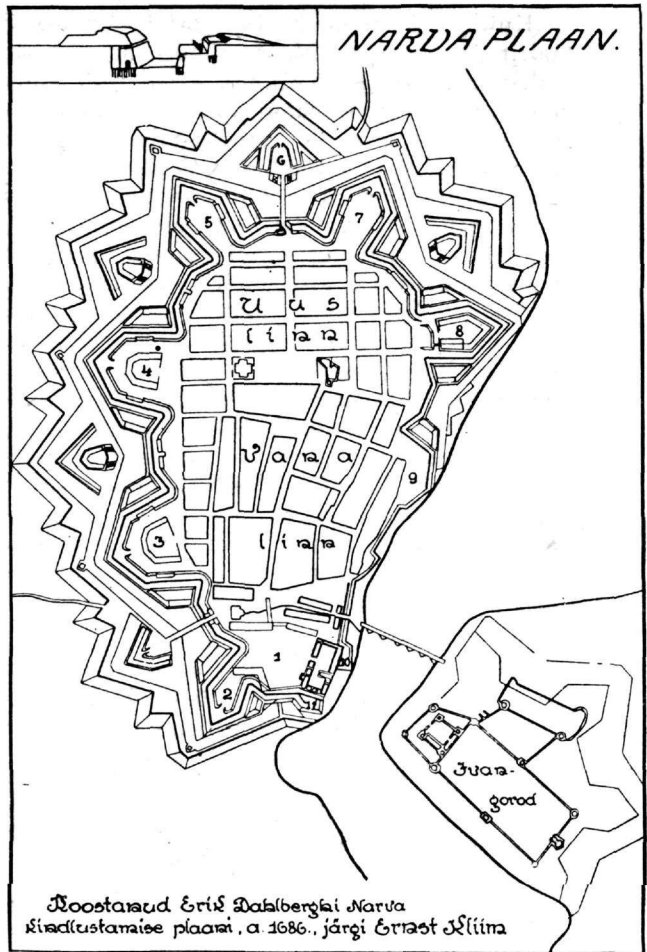
Tõeliselt olid 1683. a. suuremad kindlustamistööd käimas Narvas. 8. mail kohustas Dahlbergh Narva fortifikatsiooni kapteni Sven Wassanderi teha kõikide bastioonide alla püssirohunõlve ja kurhiine — sidemüüri alla võlvitud barakke. Temale pidi saadama minööre ja müürseppasid, ja kui ei leiduks minöörimistöörüüri, pidi neid saadama Stockholmist. Töö pidi kestma ka talvel, Rootsi määrikukontor pidi töölistele andma riideid ja jalanõusid. Lõppeks lubati magistraadile 40 soome jalaväelase abi, et 30 aasta jooksul siduda Eesti alevit linnaga.

1684. a. määrati Narva kindluse jaoks 32.620 taalrit.²⁾ Töötati hoolsati fortifikatsiooni kapteni Sven Wassanderi juhatusel. Oktoobrikuus kohustas kuningas Alutaguse elanikke olla abiks kindlustamistööks küütide ja muuga, kuid paar kuud hiljem muutis kuningas oma käsu ja Eestimaa rüütelkond vabastati Narva kindlustamise abistamisest, kuni Tallinna kindlus pole veel valmis. 26. juunil kinnitas kuningas Dahlberghi plaani Narva kindlustamise kohta, kuid Ingeri kindralkuberner vabahärra Göran Sperling saatis kuningale ettepaneku muudatustega, mille viimane heaks kiitis tingimusega, et Sperling selle üle peaks nõu Dahlberghiga.³⁾

Kuid 1685. a. tulutati jälle Eesti- ja Liivimaa rüütelkonnale meelde, et ta hoolitseks Narva fortifikatsiooni tööde jätkamise eest ja annaks sel ja kahel järgneval aastal igalt ratsateenistusel 2—3 meest 4 kuuks. Ingeri kuberner Sperling, Lichton ja Horn pidid määritsema mõisarentnikke ja staarosteid, et need saadaksid küüte talvel, ja et tööd alustaks esimeste kevadepäevadega. Sel aastal töötati Narvas 1000 mehega, kellest üks osa jäeti ka talveks tööle.⁴⁾

1686. a. määrati jälle Ingeri kindluste jaoks umbes 37.000 taalrit, neist 33.911 ja 16 ööri Narva jaoks. 6. märtsil sai kammerhärra Anders Lyfman käsu, otsekohe välja maksta raha Eestimaa ja Ingeri kindluste, esijoones just Tallinna ja Narva jaoks. Sperlingule teatati, et ta võib vana meeskonda pidada suve läbi. Käsituses olevate abinõudega töötati hilissügiseni. Järgmiseks aastaks lubas kuningas enam raha.⁵⁾

Ka 1687. a. töötati Ingeris peamiselt Narva kallal. Kuid tööpoolest oli Narva jaoks määratud summat võrreldes eelmise aastaga vähendatud 28.211 taalri ja 16 öörini. Sperling, kes sel aastal oli saanud kuninglikuks nõunikuks ja Ingeri kindralkuberneriks, hoolitses suure hoolega kindlustamistööde jätkamise eest. Temal õnnestus saada talu-

Reostaraud Erik Dahlbergi Narva kindlustamise plaan, a. 1686., järgi Ervast Liivima

1) Soes	5) Storia	9) Pax
2) Fortunaa	6) Sõnainaglid raveliinid	10) Juutilla
3) Triumfale	7) Jonaor	11) Spes
4) Tama	8) Vektoria	

poegade, kuid ka aadli, õpetajate ja kodanike kaasabi. Alul töötas Narva kindluse juures 600, pea aga 1000—1200 töolist. Ka kuningas pööras erilist tähelepanu Narvale, määrates muuseas, et Ingeri soostumismaksu ei kasutataks muuks kui kindluse ehitamiseks; ta lootis nüüd, et see viiakse 8—10 jala kõrguseni. Septembrikuus sai Dahlbergh käsu, et ta lubaks, et peale 1. okt. 300, hiljem aga koguni 1200 meest jäätaks töötama talveks, kusjuures neile pidi palka makstama aasta lõpuni fortifikatsiooni summade kokkuhoiust ja selle järgi uuest määrikusummast.⁶⁾

²⁾ Et siin on tegemist hõbetaalritega jne., jätan igakord juurde lisamast „hõbe” ja mainin ainult taalri jne.

³⁾ Munthe III, 2, lk. 276.

⁴⁾ Munthe III, 2, lk. 283.

⁵⁾ Munthe III, 2, lk. 305.

⁶⁾ Munthe III, 2, lk. 295.

Kuid 1688. a. määrati Ingeri jaoks 40.648 taalrit ja 26 ööri, Narva jaoks aga 36.648 taalrit ja 26 ööri. Kuninga käsul pidi kammerherra ja Viiburi lääni jalaväeoberst hoolitsema selle eest, et sinna saaks hangitud enam töörahvast.⁷⁾ 1689. a. jätkati tööd Narvas, Tallinnas, Riias ja Dünamündes. Erilist rõhku pandi Narva kindlustamise tööde jätkamisele.⁸⁾ Sperling soovis saada harilikult enam töörahvast, kui määrikusummad võimaldasid. Sel aastal tõsteti tööliste hulk 1100 meheni. 9. märtsil oli Dahlbergh saanud ka kinnitatud projekti Ivangorodi kindlustamiseks. Siin pidi töötama garnisonivägi. 1690. a. määrati Ingeri jaoks umbes 46.000 taalrit, sellest summast Narva jaoks 42.494 taalrit 16 ööri, kuid Narva juurde arvati ka nüüd Ivangorod. Tööle komandeeriti sel aastal siia Viiburi lääni jalaväelased 1. aprillist alates, kuid juba alul suurendati tööjõudu 300 mehega.⁹⁾

Nüüd töötati bastioonide Honori, Gloria ja Kuninga raveliini kallal; Ivangorodis ehitati püssirohuait. Ka 1691. a. määrati Ingeri kindluste jaoks sama summa kui eelmisel aastal. Jätkati tööd bastioonide Honori ja Gloria kallal. Alul töötas siin 900 meest, kuid kuningas lubas hiljem, juhul, kui jätkub rahasummadest, lisaks veel 270 meest. Kaasa töötama pidid ka veel Narva garnisonist 200 meest. Narva juurde tööle komandeeritud jalaväelased kuulusid Viiburi ja Savonlinna jalaväerügementidesse. Ka 1692. a. lubati endine summa ja jätkati tööd. Uutest bastioonidest polnud veel ühtegi valmis.¹⁰⁾ 1693. a. vähendati summat Ingeri jaoks umbes 300 taalri võrra. Tööle saadeti siia Viiburi ja Savonlinna läänide jalaväelased juba novembri- ja detsembrikuus 1692, et töötada 1. aprillist 16. oktoobrini. Peale nende veel 300 meest, kes töötanud üle talve. Töö arenes aga säärase aeglusega, et kuberner v. Fersen arvates kuluvat kinduse lõpuleviimiseks 20 või 30 aastat või veel enam. Ta pidas töö kiirustamiseks vajalikuks saata sinna 2—3000 meest. Kuninga arvates oli see aga võimatu. Jätkati tööd Gloria nimelise bastioonikallal ja alustati Victoria nimelist bastiooni ja uut Kuninga väravat. Kuningas käskis 13. jaan. esineda Ferseni ka ettepanekuga Ivangorodi parandamise asjus. 13. ja 20. märtsil kirjutas Fersen, et Ivangorod on väike ja torne tuleb arendada ja et kraavi on tarvis täita veega. Kui kuningas oli nõudnud Dahlberghi arvamust, kirjutas ta 7. mail v. Ferseni, tehes ka korraldusi kuidas parandada ja täiendada Ivangorodi kindlust.¹¹⁾

1694. a.¹²⁾ määrati Ingeri jaoks umbes 44.370 taalrit, sellest Narvale 41.929 taalrit 24 ööri bastioonide Victoria ja Gloria ehituse jätkamiseks, 131 taalrit 21¹/₃ ööri barakkide ehitamiseks ja parandamiseks Ivangorodis. Narvas jätkatigi sel aastal Victoria ja Gloria nimeliste bastioonide ehitamist ja alustati Fama nimelist bastiooni. Vaatamata sellele, et bastioone oli ehitatud juba aastaid, polnud nad veel valmis, mis seletatav nende massiivsusega; näit. oli Victoria kõrgus 64 jalga. Dahlberghi aruandest 16. juulist 1695 näeme, et Jamburg ja Kaprio olid säärases seisukorras, et neist oli enne kahju kui kasu. Tema arvates pidi need kas maha kistama või parandatama, ja esijoones parandatama just Jamburg. Narva olevat siis hästi kaitstud kui ka Vasknarva ehitataks väike kindlus, seepärast et venelastel olevat teisel pool Narva jõge säärane. Ka Ferseni aruanne Narva kindlustamistööde üle polnud kuigi meelitatav. Ta leiab, et Narva olevat väga viletsas seisukorras, uus kindlustise osa segavat vana kaitsmist ja töö arenevat väga aegamööda. Töötatavat ainult 9 tundi pikkadel suvistel päevadel, 3 tundi viidetavat lõuna ajal söömisega jne. Ivangorod olevat küll võrdlemisi kaitseseisukorras, kuid suur sild selle ja Narva vahel lagunud. Ka Narva komandant ooberst Rudolf Horn kirjutas 26. juulil 1697. a. sõjakollegiumile, et kindlus on veel väga halvas seisukorras.¹³⁾ 1697. a. selgus, et Fama, Triumph ja Fortuna lõpetamiseks oli veel tarvis aasta jooksul 2000 töölisi.¹⁴⁾

Veel 1699. a. kirjutas Dahlbergh kuningale, et tulevat pöörata erilist tähelepanu Rootsi piirikindlustele, nagu Narva, millest peaaegu pool veel olevat avatud. Nevalinna kindlus olevat ka koguni hooletusse jäetud. Mõlemaid kohti olevat aga vajalik kindlustada.¹⁵⁾ Enne Põhjasõja lahtipuhkemist pööratigi peatähelepanu Rootsi kindlustele Ida-Transbaltikumis ja Rootsi riigi kindlustamise summadest kulutati Liivi, Eestimaa, Ingeri ja Karjala kindlustele, kuid mitte kõi-

7) Munthe III, 2, lk. 300.

8) Ingeri kindluste peale kulutati sama summa, mis eelmiselgi aastal (Ericsson-Vennberg, lk. 272).

9) Munthe III, lk. 305.

10) Munthe III, lk. 313, 316.

11) Munthe III, 2, lk. 321.

12) Umbes sama summa määrati Ingeri jaoks ka 1695. a. ja 1696. a.

13) Munthe III, 4, lk. 201—202 ja III, 5, lk. 232.

14) Munthe III, 5, lk. 241.

15) Munthe III, 5, lk. 266 jj.

kidele. 1696. a. määrati mäelõhkumiseks bastioonide Gloria ja Fama vahel, bastioon Victoria lõpuleviimiseks jne. 41.545 taalrit 24 ööri.¹⁶⁾ 1698 kuni 1700 jätkati Narvas bastioonide Fama, Triumph ja Fortuna ehitamist, kraavide valmistamist pinna purustamisega ja mullaveoga valliks ja 2 võlvi ehitamist bastioonides Honor ja Victoria. Ehitamiseks jne. oli kasutada 259.536 taalrit ja 8 ööri. Ivangorodi ehitamine toimus nüüd ühes Narvaga.¹⁷⁾

Nagu näha neist andmetest, pöörati Rootsis Ingeri kindlustest peatahelepanu just Narvale: Narva ja Eesti ning Liivimaa kindlusi peeti silmas juba alates a. 1682. Sellel aastal määrati abinõusid ka Riia, Dünamünde, Pärnu, Tartu ja Kuressaare parandamiseks. Hiljem alustati ka Kokenhuuseni ja Kobroni (Riiaeelne kants, teisel pool Väina jõge) kordaseadmisega. 1682. a. käis Dahlbergh Eesti ja Liivimaal, milline reis oli seotud veel suuremate raskustega kui eelmise aasta reis Ingerisse.¹⁸⁾ 1683. a. oli Rootsi kindluste ehitamise ajaloos tähtis aasta, — sel aastal hakati lähemalt arvustama Dahlberghi poolt koostatud plaane kuninga ees G. O. Stenbocki, Chr. Gyllenstjerna, O. V. Königsmarki, Claes Flemingu ja Nils Bjelke poolt. Tööd sisseantud plaanide järgi olid juba käimas Narvas. Et töö toimuks põhjalikumalt ja plaanikindlamalt, koostati 1685. a. eriline komisjon, millesse kuulusid Breemeni kindralkuberner feldmarssal Henrik Horn esimehena ja liikmetena feldmarssal Gustaf Otenstierna, Pommeri kindralkuberner feldmarssal Otto Vilhelm von Königsmark, riigi kahurväe ülem Per Sparre, Eestimaa kuberner kindralmajor Robert Lichten ja mitmed teised. Komisjoni kompetentsi kuulusid peaaegu kõik riigikindlused ja nende kavade läbikaalumine. Enamikult võeti Dahlberghi ettepanekud vastu.¹⁹⁾

Alul käis Dahlbergh Hollandi ja Prantsuse eeskujude järgi, hiljem püüdis ta oma plaanide konstruktsioone kohandada muutuvate maastiku tingimustega, andes väljendust uutele ideedele. Tema plaanides on siis palju omapärasust, — rikkalikud kasematid, eriti kaitsekasematid jne.²⁰⁾ Fortifikatsioonitöö kestis Rootsi kindluste kallal harilikult 15. märtsist 15. oktoobrini. Tööd tegid harilikult selleks komandeeritud jalaväelased.²¹⁾ Nagu nägime, oli see nii ka Narvas, kus töötasid soome jalaväerügemendid. Töötajate arv ulatas mõnestsajast sõdurist kuni 2000 iga kindluse juures. Fortifikatsiooni määruste järgi oli töö juures kindel kord ette nähtud. Koidu ajal tulid

jalaväelased kokku oma ohvitseride korle rite ette, mille järgi marsiti komandandi elamu juurde, kus mehed jagati eriehituspaikadesse. Ehitamine oli väga odav peamiselt madalate töökulude tõttu; jalaväesõdurid said kuus 3 taalrit 24 ööri ja garnisoni meeskond kuni 3 ööri päevas. Peale palga sularahas said jalaväelased osa tasu ka loonus (natuuras), nagu teatud kvantumi viina ja tubakat meelelahutuseks ja kosumiseks.²²⁾

Rootsi oma kindlustes leidis vajalikul määral tööriistu, kuid Rootsi saksa provintside ja balti kindluste jaoks oli neid tarvis osta ja kohale toimetada.²³⁾ Küüte jne. pidid andma ümbruskonna talupojad.²⁴⁾ Nii oli ka meie maa kindlustega.²⁵⁾

Kui Rootsi riigis fortifikatsioonitööd algasid, pandi alul pearõhk Rootsi oma kindlustele. Näiteks läks 1683. a. kogusummast 308.401 taalrist 8 öörist²⁶⁾ Rootsi enese kindlustele umbes 170.000 taalrit, kuna arvurikaste Rootsi Läänemere provintside ja Rootsi Saksa provintside peale ei kulutatud 140.000 taalritki. Ingeri jaoks kulutati sellel aastal 36.000 taalrit ja Liivimaa jaoks umbes 50.000 taalrit. Uudisehitusi võeti sellel aastal peale Narva veel Riias ette, kuid korrashoiutööd viidi läbi Nevalinnas, Pärnus ja Tartus. Dahlberghi plaani Riia jaoks määras kuningas kindlaks 6. märtsil 1684. a., käskides joonistusi hoida väga salajas linnaarhiivis. Tallinnas töötas garnisoni vägi Toompea kindlustuste kallal.

1684. a. oli määratud kindluste ehitamiseks vähe üle 300.000 taalri. Summat Rootsi kindluste eneste jaoks oli vähendatud umbes 50.000 taalri võrra, Läänemere maade kindluste määrikusummad jäid muutmatuks, kuid Rootsi Saksamaa provintside jaoks kahekordistati neid. 1685. a. vaatas eespool mainitud asjatundjate komisjon peale Nar-

¹⁶⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 242.

¹⁷⁾ Munthe III, 5, lk. 276.

¹⁸⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 226.

¹⁹⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 226—227. Vt. lähemalt Erik Dahlberghi poolt koostatud Narva kindlustamise plaani.

²⁰⁾ H. Sepp, lk. 122, Ericsson-Vennberg, lk. 227.

²¹⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 227.

²²⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 227—228.

²³⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 228. Nii oli, nagu eelpool nägime, lugu ka Narvaga.

²⁴⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 228—229.

²⁵⁾ Riigi Keskarhiivis leiduvate patentide järgi anti neid käske korduvalt. Nende esitamine siin viiks meid üksikasjade juurde, mille käsitlemisel siin puudub ruum. Narva juures kasutati peamiselt ära Narva lähema ümbruskonna, esijoones Ingeri talupoegade küüte jne.

²⁶⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 229 jj.

va plaani läbi ka Riia oma, samuti ka Dahlberghi ettepaneku Tallinna kindluse ümber ehitamiseks. Küsimuse all oli Käkisalml, Kobroni kantsi ja Kokenhuuseni kindlustamine. 1685. a. määrikusumma pole teada, kuid see vähemalt polnud väiksem 200.000 taalrit.²⁷⁾

Järgnevad kümme aastat (1686—1695) olid tähtsamaks ajastuks Rootsi kindluste ehitamise ajaloos. Kindlustamise määrikusummad kasvasid aastast aastasse, nii et selle perioodi lõppaastal see kahekordistus, võrreldes perioodi esimese aastaga. Tervel perioodil anti välja 3.600.000 taalrit. 1696. a. oli määrik tõusnud juba üle poole miljoni.²⁸⁾ Rootsi uurijate Ericssoni ja Vennbergi poolt toodud andmetel kulutati Rootsi enese kindlustele 1686. a. 76.387, kuid maksimaalse summa 1694. a. — 288.360 taalrit, kuna Ingeri määrik oli kõige kõrgem 1690. a. (46.500 taalrit), Eestimaa ja Saaremaa kindlustele kulutati läbistikku poole vähem, võrreldes Ingeriga, kuna Liivimaa määrik, mis alul võrdus umbes Ingerile, perioodi lõppaastal tõusis 70.000 taalri lähedale.

Suurt rõhku pandi aga Läänemere maade kindlustele alates a. 1698. 1698. a. — 238.000, 1699. a. — 242.420 ja 1700. a. — 240.748 taalrit. Kuid peale Põhjasõja lahtipuhkemist langes määrikusumma: 1701 — 101.551, 1702 — 69.973 ja 1703 — 85.412 taalrit.²⁹⁾ Uldse kulutati 1696—1703 kõikide Rootsi kindluste peale 3.415.080, neist Läänemere maade peale 1.274.096.³⁰⁾ Kusjuures Rootsi Ida-Transbaltikumis pöörati peatähelepanu Narvale ja Riiale. Narvas juhatas tööd insener Sven Wassander, hiljem töötasid seal vennad Christopher Johan ja Magnus Johan de la Vallée'd. Uldse kulutati teiste kindluste peale võrdlemisi vähe; näiteks Pärnu peale 1696 a. 7425 taalrit 22 $\frac{1}{3}$ ööri, Tartu peale kõigest 2684 taalrit 8 $\frac{1}{3}$ ööri, Kuressaare peale, kus ehitati Svanen-nimelist bastiooni, 5963 taalrit, Nevalinna tehti parandusi 300 taalri eest, vähe enam kui 664 taalrit kulutati Käkisalmlile. Kõige enam kulutati Ingeri kindlustest peale Narva Pähkinalinnale, kus ehitati barakke ja parandati üht bastiooni (Svarla Rundelen) — 1766 taalrit 19 $\frac{1}{3}$ ööri.³¹⁾

Määrikute järgi 1698—1700 ettevõetavate tööde jaoks, mis ka enamikult teostati, pidi Viiburi seatama tugevasse kaitseseisuskorda, määrates selleks 5251 taalrit. Riia eelse Kobroni kantsi jaoks oli määratud 35.670 taalrit 13 ööri, Riia enese jaoks 177.600 taalrit, Dünamünde jaoks 61.828 taalrit 14 ööri, Pärnu jaoks 11.962 taalrit 20 ööri, et alustada Sol-nimelist bastiooni,

Tartu jaoks 19.755 taalrit 32 ööri, Kokenhuuseni jaoks 9000 taalrit, Kuressaare 3 bastiooni (Örnen, Höken ja Svanen) jne. ehitamiseks 12.030 taalrit 32 ööri, Tallinna jaoks 51.763 taalrit. Löviosa läks Narvale — 259.530 taalrit ja 8 ööri. Nevalinna oli saadetud 1698. ja 1699. a. 600 töölist, kuid mõlemal aastal sealt komandeeritud Narva, alles a. 1700 võeti siin ette tööd 13.444 taalri ulatuses.³²⁾

Eelmisest näeme, et Narvas ja Riias tehti Rootsi ajal Põhjasõjani suurejoonelisi kindlustamise töid. Kuid vaatamata sellele, et Narvas töötatud juba palju aastaid, polnud kindlus a. 1700 veel sugugi kaitsekorras, eriti läänepoolne osa oli lõpule viimata, ja kui venelased sulustasid Narva 1700. a. sügisel, tuli Narva tolleaegsel komandandil lasta kindlus kiires korras kuidagi kaitseseisukorda seada.³³⁾ Tööd jätkati muidugi ka peale 1700. a., kuid selleks pole minul praegu andmeid käepärast. Narvas avastatakse praegu mitmesuguseid maaaluseid käike, ja nagu eespool esitatud andmetest näeme, pidid need Narvas Rootsi fortifikatsioonitööde suuruse ja ülesannete järgi siin üheks ja teiseks otstarbeks kujunema.

Eriti tähelepanuvääriv on just see, et Rootsi valitsus andis Narvale Rootsi Ida-Transbaltikum kaitses väga suure tähtsuse, asetades teda juba fortifikatsiooni määriku mõttes Riia kõrvale. Rootsi riigi kindlustele, nende hulka arvatud ka Narva, ohverdas Rootsi riik väga suuri summasid. Meie kindluste määrikut täitis Rootsi aja lõpul meie maa ise, kusjuures tagastatud mõisade sissetulekuid ja tolle kasutati kindluste jaoks.

Rootsi aja lõpp on jätnud meie kindluste välimusse seni püsinud kontuure, eriti just Narvas; veel nüüdki vaadatakse neid suure huviga. Eesti ala kindluste bastioonide nimetused erinesid: Narva bastioonide nimed on abstraktsed, Tartus Rootsi valitsejate, Kuressaares lindude, Tallinnas Rootsi provintside ja Pärnus planeetide nimed.

*

Andmed, mis käesolevas kirjutises olen kasutanud, on suurelt osalt minul olemas juba 1921. aastast (kaasa toodud Soo-

²⁷⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 231.

²⁸⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 272—273.

²⁹⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 274.

³⁰⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 234.

³¹⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 242—243.

³²⁾ Ericsson-Vennberg, lk. 245.

³³⁾ Sepp, lk. 127 jj.

mest), kuid pole seni saanud neid kõiki ära kasutada. Kahjuks pole Eestis praegu olemas ühtegi eksemplari ülaltsiteeritud teosest Munthe. Rootsisis leidub väärtuslike plaane meie kindluste kohta, kuid siin on nad ainult osaliselt kätte saadavad. Looz dame, et edaspidi saame hankida vajalikku

lisaainest, mis väga tugeval määral hõlbustaks tööd sõjaajaloo uurimise alal. Seni on selle tähtsa uurimisala harrastusi toetanud Kaitseministeeriumi VI osakond; ka väga vastutulelik on olnud ajakiri „Sõdur“, andes lahkesti ruumi sellelaadilistele uurimustele ja kirjutistele.

Taktika alalt.

Taktikaline ülesanne nr. 2. lahendus.*)

Kareda üksikpataljoni osad tegevuses.

(Kaart 1:21000, Viljandi ümbruskond.)

N.-ltn. Pedajas olukorda hindamas ja otsustamas.

Teatavasti sattus n.-ltn. Pedajas oma rühmaga 11. sept. kella 1720 paiku olukorda, mis lühidalt kokku võttes on järgmine:

- eelpiilkonnana teotsev 1. kk-jagu on peetud kinni mustade kuulipilduja- ja püssitulega K o n d i talu ees. Jaos on kaks surnut ja üks haavatu;
- n.-ltn. Pedajas patrulli südamikuga on peatunud Viljandi—Loodi maantee ääres metsas, K o n d i talust umbes 800 m loode pool;
- taandunud ümerlastelt saadud andmeil liikuvat mustadel S i n i a l l i k u oja kaldaid mööda K a h u talu poole umbes rühmasuurune jalaväeosa;
- kompül eelsalga südamikuga on umbes R a u d s e p a talu kohal.

Selles olukorras n.-ltn. Pedajase peast võisid vilksatada läbi järgmised mõtted:

- jääda peatuma, tõkestada mustade edasitungi ja oodata kompülilt korraldust või abi;
- jätkata senise ülesande täitmist, s. o. liikuda edasi;
- tõmbuda tagasi, sest patrulli ähvardab haaramine paremalt.

Millise mõtte teostamisele asuda, peab selguma n.-ltn. Pedajasele lühikesest olukorra hindest.

Peatuda ja oodata korraldusi või abi kompülilt? Millised tegurid põhjustavad seda? Kas siis juba kõikjal on ees vastane ja kas eelpatrull tema tagasitõrjumiseks on kasutanud ära kõik oma jõud? Praegu on patrullil vastasega kontaktis ainult eelpiilkond (üks kk-jagu), kuna südamik (kaks laskuri- ja üks kk-jagu) on veel täiesti ka-

sutamata. Patrulli edasiliikumist takistab vastane praegu oma tulega ainult K o n d i talu juurest ja viimase kohalt maantee äärest metsast. Eelpiilkonnal kokkupõrge vastasega on esimene. K o n d i talu rajoo-

Nltn. Pedajase eelpiilkond (allohv. Prügi jagu) K O N D I talu ees mustade tule alla sattudes kohaneb maastikule.

nis seega võib olla praegu tegemist ainult vastase julgestusosaga, arvatavasti piilkonnaga. Kuid kokkupõrge ainult vastase piilkonnaga ei või veel olla eelpatrullile peatumise ja kompülilt korralduste või abi ootamise põhjuseks. Selline tegevus on passiivsuse väljendajaks, mida julgestusosad ei tohi omale kunagi lubada, liiategi veel pealetungirännakul kohtamislahingu tingimustes. Siin julgestusosad peavad olema eriti aktiivsed, teotsema energiliselt ja otsustavalt, et rajada teed järellükivatele osadele ja mitte aeglustada nende liikumiskiirust. Seega peatumine ja korralduste või abi ootamine praeguses olukorras pole õigustatud.

Agas ei oleks õigem, kui eelpatrull tõmbuks tagasi, sest teda ähvardab haara-

*) Vt. „Sõdur“ nr. 29/30 s. a.

mine paremalt? Kui nüüd tõmbuda tagasi, siis peaks see teostuma L o o d i—V i l j a n d i maantee suunas nii kaugele, et jõuda välja metsast lahtisele maastikule, kus vastase tegevuse jälgimine ja vastutegevus tema haaramiskatsetele on kergem. Kuid selle tagasitõmbumisega käivad kaasas ka suured pahed. Esimene nendest pahedest on see, et mustad, järgnedes taanduvale eelpatrullile, saavad oma kätte K a h u metsa põhjarserva, milline hiljem tuleb jälle niikuinii vallutada, kui mitte eelpatrullil enesel, siis eelsalga südamikul kindlasti. Ja on siis see vallutamise kerge üle lahtise maastiku? Vist küll mitte. Praegu tagasitõmbumise vastu räägib ka see, et eelpatrullist enesest pole seni veel nähtud mustade haaravat rühma ega tehtud kindlaks, et see rühm teostab just eelpatrulli haaramist. Ta võib suunduda ka lääne poole, näiteks raudteele. Seepärast ka eelpatrulli tagasitõmbumine pole õigustatud, pealegi kompüli teadmata ja vastava käsuta. Nii tuleb siis eelpatrullil liikuda edasi, teotsedes kiiresti ja otustavalt.

Et pääseda ise edasi ja võimaldada edasipääsu ka järelliikuvatele osadele V i l j a n d i—L o o d i maantee suunas, tuleb kõrvaldada vastane K o n d i talu rajoonist. Kuidas seda teha?

Vastase väljalöömine K o n d i talu rajoonist kallaletungiga otse maantee suunas on seotud kaotustega ja võib seetõttu kujuneda aeglaseks. Kergem on seda aga teostada varjatult ja haarava tegevusega. Haaramiseks varjatud tegevus on võimalik ainult lääne pool maanteed, kus maastik on kaetud metsaga. Kuid sama metsa kaudu ähvardab vastane haarata patrulli enesest paremalt. See asjaolu nõuab patrullilt teotsemisel metsas erilist tähelepanu enese julgendamiseks paremalt. Et hõlbustada K o n d i talu rajoonis teotseva vastase osa haaramist metsa kaudu, on vajalik samal ajal teda siduda tulega rindelt ja takistada tema edasiliikumist põhja poole.

Vastavalt sellele tulevad rakendada ka tegevusse patrulli osad. Vastase sidumine tulega rindelt jääks seni eelpiilkonnana teotsenud 1. kk.-jao ülesandeks, kuna viimane ongi juba kontaktis sama vastase osaga. Patrulli julgendamiseks paremalt tuleks saata välja külgiilkond. Viimane peaks koosnema vähemalt ühest laskurijaost, sest tal tuleb tarbekorral takistada ka S i n i a l l i k u oja suunas teotseva vastase osa edasiliikumist. Ülejäänud kahe jaoga (üks kk- ja üks laskurijagu) teostuks siis haarav tegevus metsa kaudu mustade väl-

jalöömiseks K o n d i talu rajoonist. Seda tegevust juhiks rühmül isiklikult, kuna sellest oleneb kogu patrulli edaspidine tegevus.

Selline umbes võis olla n.-ltn. Pedajase mõttekäik olukorras, millesse ta sattus oma eelpatrullina teotseva rühmaga mõned minutid pärast ümerlaste taandumist. Selle mõttekäigu kohaselt n.-ltn. Pedajasel kujunes ka vastav otsus tegevuse jätkamiseks.

N.-ltn. Pedajase korraldused tegevuse jätkamiseks.

Otsus võetud, asus n.-ltn. Pedajas kohe selle teostamisele vastavate korraldustega. Tema mehised sõnad patrulli südamiku ees kõlasid:

— „Poisid! Mustad on pidanud kinni oma tulega meie eelpiilkonna K o n d i talu ees. Vaadake, K o n d i talu paistab siit läbi puude (näitab käega) 700—800 m kaugusel. Peale selle mustadel liikuvat umbes rühmasuurune jalaväeosa S i n i a l l i k u oja kallast mööda K a h u talu poole. S i n i a l l i k u oja jookseb lõunast põhja ja jääb meist praegu 700—800 m lääne poole (näitab käega). K a h u talu on meist 500—600 m edela pool, näete selles suunas (näitab käega).

Otsustasin mustad lüüa välja K o n d i talu rajoonist haaramisega paremalt läbi selle metsa, kus praegu asume, julgestades samal ajal rühma paremalt külgiilkonna väljasaatmisega.

Allohv. Käpp, määran teie jao (2. laskurijagu) parempoolseks külgiilkonnaks. Liikumisund — K a h u talu ja sealt edasi piki S i n i a l l i k u oja lõuna poole. K a h u talu on siit vaadates peaaegu päikese suunas ja umbes 500—600

Nltn. Pedajase parempoolne külgiilkond (allohv. Käpa jago) liigub läbi metsa selgitama olukorda KAHU talu rajoonis ja SINIALLIKU oja kaldail.

m kaugusel. S i n i a l l i k u oja on umbes 100 m sealpool K a h u talu. Jao ülesandeks on teha kindlaks, kas mustad on jõudnud juba K a h u talusse. Jaataval korral teatage kohe sellest minule ja takistage mustade edasiliikumist nii V i l j a n d i—L o o d i maantele kui ka põhja poole. Samal ajal selgitage ka nende jõudude suurust. Eitaval korral aga liikuge edasi määratud suunas kuni kokkupõrkeni mustadega või

minu täiendava korralduseni. Sidet minuga pidage virgatsitega. Mina liigun patrulli südamikuga seda metsa mööda lõuna poole, jäädes maanteest umbes 200 m paremale. See on teile praegu kõik.

Nüüd korrake mulle teie jao liikumissuund ja ülesanne."

Allohv. Käpa piilurid asuvad KAHU talu läbivaatamisele.

Allohv. Käpp oma vastustega väljendas täielikku arusaamist tema jaole antud liikumissuunast ja ülesandest.

— „Hüva, teil on kõik selge — kolme minuti pärast asuge ülesande täitmisele,“ sõnas nlt. Pedajas.

— „Allohv. Viidik (rühmavanem), minge kohe 1. kk-jao juurde ja asetage see jagu laskekohtadele. Jao ülesanne — suruda maha tulega mustade igasugune liikumine ja tegevus K o n d i talu juures ja talu kohal teeaärses metsas kuni patrulli südamik on teostanud haaramise või minult järgneb uus korraldus. Kui mustad hakkavad taanduma K o n d i talu rajoonist, jälitage neid Viljandi—Loodi maantee suu-

nas. Võtke endaga kaasa ka allohv. Prügilt teatega siiasaadetud virgats ja viige tema kaasabil vankrilt 1. jaole padroneid järele niipalju kui suudate. Saite aru kõigest, mis teil käskisin teha? Kui ja, siis asuge kohe teele.”

— „Just nii sain aru, härra leitnant!“ kõlas allohv. Viidiku mehine vastus.

Edasi n.-ltn. Pedajas käskles:

— „3. ja 4. jagu liiguvad siit edasi minu käsul ja juhatusel. Jaod liiguvad kõrvuti, vahe — umbes 30 m. Jagude rivistus — järestik 2-meetriliste kaugustega. Kummalgi jaoulemal saata välja silmsideme kaugusele üks paar piilureid jagude vahetuks julgestuseks. 4. jaol võtta kuulipildujavankrilt kaasa kõik oma padrunid.

Hobusemees hobuse ja vankriga jääb varjalt siia metsatukka kuni saab käsu rühmale järeleliikumiseks.

Reamees Viks (rühmüli sidevaatleja), minge maantee suunas Viljandi poole (näitab käega) kuni kohtate kompüli ja kandke ette, et eelpiilkond pörkas kokku mustade piilkonnaga K o n d i talu juures ja et eelpatrull jätkab liikumist. Korrake käsku!

Olete saanud aru. Võite minna.”

Sellised võisid olla üldjoontes käsud ja korraldused, millised tulid anda n.-ltn. Pedajasel oma idee ja otsuse elluviimiseks. Kõik käsud ja korraldused sellises olukorras peavad olema lühikesed, sisaldades vaid ainult seda, mis on hädavajalik üksikute isikute või osade tegevusserakendamiseks.

*

Käesoleva ülesande lahendas kõige paremini 1. jal. rügemendi n.-leitnant O. Põder ning omandas „Sõduri“ toimetusel määratud auhinna — „Sõduri“ 1932. aasta-käigu iluköites. Toimetus.

Itaalia õhuarmaada vallutas Atlandi ookeani.

I. Ettevalmistusi.

1. Eesmäärke.

Itaalia õhujõudude looja Il Duce Mussolini andis juba 1931. aastal oma lennuväele ülesande — vallutada Atlandi ookean suuremas lennukite koondes ja näidata kogu maailmale Itaalia organiseerimise võimeid, lennuväe materjalosa väärtust ja lendava koosseisu tublidust.

Sellele põhieesmärgile seltsisid:

- Euroopa ja P.-Ameerika vahelise lennuühenduse loomise võimaluste uurimine üle Atlandi ookeani põhja osa ja
- lennutehniliste küsimuste selgitamine

pikamaa ülelendude sooritamiseks koondes.

Loetletud eesmärkide taotlemine vajas kestvaid ettevalmistusi ja organiseerimistoid.

2. Materjalosa.

Ülesande täitmiseks oli ette nähtud 24 „Savoia Marchetti S.55.X“ tüüpi merelennukit. Konstruksioonilt lennukid on ühepinnalised, varustatud kahe tandem asetatud mootoriga ja kahe üksteisega ühendatud paadiga. Põhjalike katsete tulemusena omab lennuk puhta aerodünaamilise kuju, eeskujuliku ehitusmaterjali ja tööpuhtuse, vastupidavuse igasugusele lainetu-

sele merel ja erilise varustuse kaugelendude sooritamiseks.

Lennuki juhtimiseks igasugustes võimalikes ja ettekujutatavates ilmastiku oludes on lenduri kasutada:

- laeva juhtimise komplekt, milline kitsal valgustatud ruudul sisaldab kompassi, kiiruse-, kallaku-, tõusu-, lauglemise- ja pöörangunäitajaid;
- kunstlik „Sperry“ süsteemi silmapiir;
- „Sperry“ süsteemi kursinäitaja jne.

Ühesõnaga, kõik seni tuntud ja tunnustatud parimad aeronavigeerimise ja lennuki juhtimisel vajalikud näiteabinõud (arvult 30) on antud lenduri käsutusse.

Põletis-määrdeained on asetatud paatides olevaisse anumaisse: bensiini kogusummas 5070 l, õli — 240 l ja mootorite jahutamiseks vajalikku vett — 120 l.

Lennuk kaalub tühjalt 5750 kg ja võib kasuliku kaaluna võtta kaasa 5000 kg. Oma keskmise reisikiirusena 230 km/t., võib lennuk vahemaandumiseta lennata 4500 km.

Jõuallikana on lennukile asetatud kaks „Asso 750“ tüüpi mootorit à 880 HJ, millised varustatud metallpropelleritega.

Iga lennuk on varustatud pika- ja lühilaine raadiogonimeetria aparaadiga omavalheliseks sideks ja oma asukoha õhus kindlaksmääramiseks.

Kokkuvõttes — lennuk on konstruktsioonilt ja varustuselt viimistletud viimaseaja lennutehniliste nõuete kohaselt ja omab parima merelennuki kuulsuse kogu maailmas.

3. Isiklik koosseis.

Õhuarmaada juhiks oli energiline õhuminister kindral Balbo. Kindral Balbo, kes sündinud 5. juunil 1896. aastal, on tähelepanuväärivamaid isikuid mitte ainult fashismi ajaloos, vaid ka maailma lennuasjanduses. Maailmasõjas oli ta esimesi vabatahtlikke Itaalia Alpi rügemendis. 20-aastase leitnandina väljendas ta suurepäraseid organiseerimisvõimeid ja vahvust. Kuid juba siis unistas ta lendamisest. Kuid Itaalia lüüasaamine Karfreidis tõmbas kriipsu Turini lennukooli lõpetamisele. Balbo kihutas uuesti väerindele.

Sõja lõppedes oli Balbo ohvitserina aktiivteenistuses, siis siirdus paariks aastaks puhkusele, oli vahepeal 23-aastase nooremeheena Pinzano linnapeaks ja võitis kohalike elanike hulgas suure populaarsuse. Varsti nähakse Balbot fashismi liikumise juhina ja eestvõitlejana. Juba 1922. a. oli tema kuulsa fashistliku marsi organiseerijaid Rooma. Mussolini määras tema musta mi-

litsa ülemaks ja 1924. aastal — kaubanduse- ja tööstuseministriks. Ja juba järgneval 1926. aastal saab ta õhuministri abiks. Mõni kuu hiljem omandab ta lenduri kutse. 1928. a. ülendatakse ta lennuväe kindraliks ja 12. septembril 1929. a. — õhuministriks.

Selline on Balbo muinasjutuline edu tänu tema erakordseile organiseerimisvõimeile ja energiale.

Lühikese ajaga aetas ta Itaalia õhujõud eeskujulikule tasemele ja algas esimesena lennuasjanduse ajaloos pikamaa ülelendude sooritamise organiseerimist koondeis. Lennud tema isiklikul juhtimisel 61 merelennuki koosseisus Vahemeres, 36 lennuki koosseisus Roomast Odessasse 1929. a. ja 12 lennuki koosseisus Roomast Brasiiliasse jaanuaris 1931. a. kuuluvad lennuasjanduse helgemate suursaavutiste hulka.

Nüüd järgnes sellele suurim ja edukaim ettevõtte — ülelend Itaaliast P.-Ameerikasse 24 lennuki koosseisus.

Selle suursaavutise realiseerimiseks Balbo vajab hästi ettevalmistatud ja noorusest sädelevat isiklikku koosseisu. Iga lennuk vajab ühte vanemat lendurit, nooremat lendurit, raadiotelegrafisti ja motoristi. Ja me näeme, et selles 100-mehelises meeskonnas on rõhuvas enamuses noored lennuväelased, peaaegu eranditult kapteni auastmes lendurid, täis nooruse jõudu, energiat ja entusiasmi.

Kuid rõõbiti loetletud omadusile, Balbo annab valitud meeskonnale ka vajaliku ettevalmistuse kaugelendude sooritamiseks. Selle ülesande sooritab Orbetello aeronavigatsioonikool, milline asutatud 1930. a. ja kuulub Itaalia õhujõudude tähelepanuväärivamate üksuste hulka. Kooli ülesandeks on uurida kaugelendude sooritamise teoreetilisi ja praktilisi küsimusi. Lennud üksikult ja koondeis mitmekesiseil ilmastiku ja mere tingimusil, lennud öösel ja udus, pimesilennud jne. on kooli väljaõppe tähtsaimad alased.

Selles koolis sai valitud meeskond täien-dava ettevalmistuse, eriti pimesilennu alal.

Eriti huvitav on Balbo vaade lendavale koosseisule. Ta toonitab in i m m a t e r j a l i tähtsust. „On tarvilik omada iga lennuki jaoks vähemalt kolm juhti, sest kergem on ehitada uus lennuk, kui valmistada ette head lendurit“ arvab Balbo.

Lennuasjanadus on Balbo vaadete kohaselt noorte ala, sest neil on imettegevat vastupanuvõimet ja julgust. Kuid noortel lendureil peavad olema vabad käed ja vaba süda. Inimene, kelle elukutse nõuab kogu hingelist ja füüsilist jõudu, ei tohi olla

Ülal keskel: *Il Duce Mussolini* — Itaalia õhujõudude looja.

Vasakul: *Õhumarssal Italo Balbo*.

Paremal: *Kindral Pellegrini* — Itaalia õhujõudude *D'Alto Mare aeronavigatsioonikooli* ülem.

All: *Lennuk „Savoia Marchetti S. 55. X“* lennusillal eest vaadatuna.

koormatud perekonna muredega. Seepärast on Itaalia õhujõududes abiellumine enne 30. a. vanadust keelatud.

Sellise inimmaterjaliga Balbo siirdus Atlandi ookeani vallutamisele ja võitis, mis tõestab Balbo õiget suhtumist lendavale koosseisule ja tema vaadete reaalsust.

4. Ilmastiku andmete hankimise organisatsioon.

Ilmastiku olud valitud matkal on äärmiselt ebastabiilsed. Samal ajal aga puudub Atlandi põhja osas meteoroloogia teenistuse korraldus. Korrapärase ilmastiku andmete hankimiseta pole aga pikamaa lennu sooritamine mõeldav. Raskuste ületamiseks Balbo organiseeris meteoroloogia teenistuse, luues ilmajaamad Iirimaal, Islandil, Gröönimaal ja Labradoris. Peale selle oli kaks Itaalia sõjalaeva Atlandi ookeanil määratud ilmastiku andmete hankijaks.

Need jaamad olid varustatud raadiojaamadega, milliste kaudu kindlaksmäära-

tud tundidel vahetati ilmastiku andmeid ja anti need õhuarmaadale edasi. Ühtlasi olid raadiojaamad määratud sidepidamiseks õhus viibivate lennukiga.

5. Toetuspunktide organisatsioon.

Umbes 20.000 km ülelennu teostamine ühe hingetõmbega on võimatu. Lennukid vajavad täiendusi, inimesed toitu ja puhkust. Vahejaamad sellise suureulatusliku ettevõtte teostamiseks on hädavajalikud. Ning Balbo organiseerib 12 toetuspunkti: Amsterdamis, Londonderrys, Reykjavikis, Cartwrightis, Shediakis, Montrealis ja Chicagos — sinnalennul ja New-Yorkis, Shoal Harbouris, Valentias (Iirimaal), Azoride saartel ja Lissabonis — tagasilennul.

Neis toetuspunktes on vajalikud põletismäärdeainete, materjalide, toidu jne. tagavarad varakult ja püüdliku hoolega ettevalmistatud.

Kõik ettevalmistused tehtud, kõik võima-

likud ettevaatuse abinõud tarvitusele võetud ja kõik tänapäeva moodsad tehnilised saavutised ära kasutatud, asub Balbo ookeani vallutamisele.

II. Ookeani vallutamine.

1. Teel Orbetello lennujaamast Chicagosse.

Kell 0530 1. juulil stardivad 25 merelennukit Rooma lähedal asuvast Orbetello lennujaamast kindral Balbo juhtimisel.

Lennukid on jaotatud nelja eskadrilli, igas 2 salka à 3 lennukit. Kakskümmendviies on varulennuk. Eraldusannusena kannab iga eskadrill oma värvi: musta, punast, valget ja rohelist. Iga eskadrilli salk on eraldatav lennuki kiilile värvitud tähe ja ringi kujutisega. Salga esimene lennuk kannab ühte, teine lennuk — kahte ja kolmas lennuk — kolme tähe või ringi kujutist. Iga individuaal lennuk kannab eraldustähtede kombinatsiooni, mille esimeseks täheks I (Itaalia) ja järgnevad 4 tähte lennukil viibiva vanema ohvitseri perekonnanime esimesed tähed. Nii, näiteks, on lennuk, millel asub kindral Balbo, eraldatav teistest lennukeist musta tähe kujutisega lennuki kiilil ja tähtede kombinatsiooniga — I—BALB.

Iga lennuki meeskond koosneb vanemast lendurist, nooremast lendurist, raadiooperaatorist ja aviomehaanikust.

Startinud õhuarmaada suundub Orbetellost üle Alpide mägestiku Lago Maggiore ja Basilea järvede vahelt Amsterdamini poole. Teekond on raske ja ohtlik, sest Alpide tipud sirutavad oma päid kõrgele ja nende vahel pole võimatud tihedad pilvede rünnakud ja udu. Kuid ilm on lennuks soodne ja Balbo teostab maailma ajaloos esmakordselt merelennukite koondes ülelennu üle Alpide mägestiku. Lennukõrgus on 4000 m. Alpid ületanud, satub õhuarmaada madala pilvituse mõjutusse ja jõuab Amsterdamini kohale kella 1300 ajal. Seega on 1400 km vahemaa kaetud umbes 7½ tunniga.

Õhuarmaadat tervitavad koondes 60 Taani kaitseväge lennukit. Peale maandumist tervitab Balbot Taani kaitseminister ja määratu rahvahulk.

Siin tabab õhuarmaadat ka esimene õnnetus. Üks lennuk läheb maandumisel peegelsiledale veepinnale kummuli, seersant Quintavalle upub, kuna teised kolm meeskonda kuuluvat isikut saavad raskemaid ja kergemaid vigastusi.

Vaatamata juhtunud äpardusele jätkab Balbo 2. juulil kell 0725 lendu Amsterdamist

lirimaale, kusjuures vigastatud lennuki asendab varulennuk.

Kell 0815 on kõik 24 lennukit õhus ja lend teostub raske madala pilvituse tõttu vaid 30 m kõrgusel. Kahe tunni vältel rühivad lennukid üksteisest 500 m vahemaa-del läbi vihma ja udu Londonderry lennu-sadama poole. Udu ja vihm lahenevad, ilm muutub päikesepaisteliseks ja kell 1230 saabub õhuarmaada Londonderry kohale, saadetud viiest Inglise kaitseväge merelennukist ja olles katnud raskeil ilmastiku tingimusil vahemaa 1000 km.

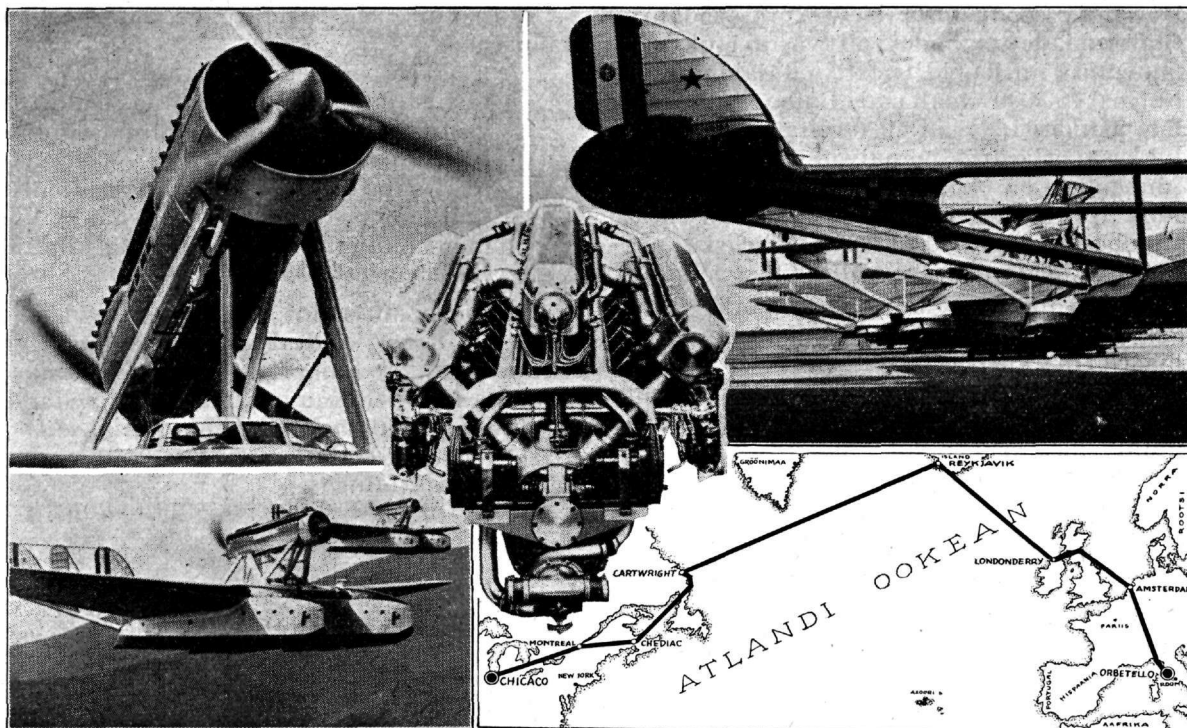
Ilmastik muutub vahepeal lennukõlbma-tuks ja Balbo võib lendu jätkata 5. juulil kell 1240. Viimane õhuarmaada koosseisu kuuluv lennuk oli õhus kell 1310 ja lend suundus Londonderry-st Reykjaviki poole. Lennu alul olnud soodne ilmastik muutub varsti uduseks ja lennukid lendavad umbes 200 km ulatuses veepinna läheduses. Vahe-peal muutub ilm veidi paremaks, kuid varsti satub õhuarmaada uuesti 200 km ulatusega udupiirkonda ja lendurid on sun-nitud harrastama pimesilendu, nägemata oma kaaslast ja olles kokkupõrke hädas.

Islandile lähenedes satuvad lennukid SW tormi kätte. Meri on tormine, sajab vihma ja madalad pilved kihutavad taeva-võlvil üksteise võidu. Juba on lennukid 20 minutit lendanud saare kohal, kui viimaks avaneb võimalus pilvede vahelt leida Reyk-javiki sadamat ja maanduda.

Vahemaa Londonderry ja Reykjaviki vahel (1500 m) on kaetud, udu, vihm ja torm võidetud.

Torm ei vaibu, ega ilmastiku olud ei pa-rane. Balbo on sunnitud ootama kuni 12. juulini. Kell 0600 stardib esimene salk kindral Balbo juhtimisel, et alata raske-mat ja pikemat teekonda Reykjavikist Cart-wrighti (Labradori idarannal). Teised sal-gad ei saa kohe järgneda, sest sadam on laevu ja paate kuivalt täis. Lennukite ru-leerimine võtab seepärast aega ja salgad asuvad teele üksteise järele. Lend 2400 km ulatuses üle lahtise Atlandi ookeani veeväl-jade areneb soodsalt ja kell 1945, s. o. vähem kui 14 tunni möödudes, maandub Balbo lennuk Cartwrighti sadamas. Viimane õhuarmaada lennuk maandub kell 2030. Seega on õhuarmaada õnnelikult saabunud P.-Ameerika rannale, vaatamata teel valit-senud raskeile ilmastiku tingimustele.

Järgmisel päeval, 13. juulil kell 0820 stardib õhuarmaada Cartwrightist uuesti, et jätkata teekonda Shediaci ja katta 1200 km vahemaa. Kell 1535 saabuvad kõik len-nukid Shediaci kohale, kus neid ootab mus-

Vasakult paremale: Lennuki „Savoia Marchetti S.55.X“ mootorite ja lenduri asukohad. — Lennukid „Savoia Marchetti S.55.X“ tagant vaadatuina. Esimese lennuki sabaosal on märgitud must täht kindral Balbo lennuki tunnusenä. — Lennukid „Savoia Marchetti S.55.X“ rivilennus. — Lennukitel „Savoia Marchetti S.55.X“ kasutatud mootori Isotta-Fraschini „ASSO“ 750 HJ. tagantvaade. — Itaalia õhuarmaada lennutee üle Atlandi ookeani.

tendav rahvameri, palistades musta viiruna kogu ranniku.

Kell 0830, 14. juulil tõuseb õhuarmaada Shediacist õhku ja, kattes 800 km vahemaa, maandub Montrealis. Viimane matka osa Montreal—Chicago, millise ulatus 1400 km, sooritatakse 15. juulil. Lennukid saabuvad keskööl Chicago kohale, olles P.-Ameerika Ühendriikide ja Kanada riigipiirilt eskorteeritud 42-st hävituslennukist, millised koondes lennates moodustasid taevafoonil selgelt loetava sõna „Itaalia“. Kogu hiiglann on jalul, oodates õhuarmaada saabumist. Balbo lennuki ilmumisel puhkeb suur juubeldus.

Varsti peale lennukite maandumist saabub radioteade õhuarmaada sihile jõudmisest Rooma, kus puhkevad öösisele ajale vaatamata juubeldused. Roomas ja teistes Itaalia linnades korraldatakse manifestatsioone, lauldakse isamaa laule, ülistatakse Italia lennuväge, Mussolinit, kindral Balbot.

Balbo vallutas ookeani ja täitis temale usaldatud ülesande — tuua maailmanäituse puhul Mussolini Itaaliast sõbralikke tervitusi suurele ameerika rahvale.

Matk Orbetellost Chicagosse sooritati üldiselt järgnevalt:

- Orbetello—Amsterdam (1400 km) 1. juulil 7 tunni 15 minutiga.
- Amsterdam—Londonderry (1000 km) 2. juulil 5 tunni 16 minutiga.
- Londonderry—Reykjavik (1500 km) 5. juulil 5 tunni 55 minutiga.
- Reykjavik—Cartwright (2400 km) 12. juulil 12 tunni 30 minutiga.
- Cartwright—Shediac (1200 km) 13. juulil 6 tunni 11 minutiga.
- Shediac—Montreal (800 km) 14. juulil 3 tunni 54 minutiga.
- Montreal—Chicago (1400 km) 15. juulil 7 tunni 46 minutiga.
- Kokku: 9700 km — 41 tunni 01 minutiga.

2. Teel Chicagost Rooma.

Sooritanud antud ülesande, olnud ameerika rahva imetluse ja vaimustuse objektiks, algab õhuarmaada lendu kodumaale.

Kell 0830 stardivad lennukid Chicagost miljonilise pealtvaatajate hulga õnnesoovide ja käelehvitamiste saatel. Katnud 1600 km, laskuvad lennukid päikesepaiste-

lise ilma soodustusel New-Yorgi sadamas. Õhuarmaada saabudes oli vastuvõtuks kogunenud miljoneid pealtvaatajaid, nende hulgas 750.000 itaallast. Balbo sadamasilale astudes kõlavad 19 tervituspauku suur-
tükkest, orkestrid mängivad Itaalia hümni, juubeldus on kõikjal. Sellist vastuvõttu Pole New-York varem näinud, ka mitte Lindberghi vastuvõtul tema Pariisist saabumisel peale ookeani vallutamist lennukil.

Õhuarmaada jääb New-Yorki kuni 25. juulini, millal sooritab ülelennu Shediaci (1100 km).

Õhuarmaadast saabuvad 7 tunnise lennu järele Shediaci vaid 22 lennukit, kuna 2 lennukit on sooritanud hädamaanadumise: üks Saint Johnis, et täiendada bensiniit-gavara ja teine — Rocklandis õlijuhtme rikke tõttu. Kuid varsti saabuvad ka hädamaandunud lennukid ja õhuarmaada on õhtuks täies koosseisus Shediaci sadamas.

Järgmisel päeval, 26. juulil sooritatakse ülelend Shediacist Shoal Harbouri, kattes vahemaa 800 km.

Kuid siin tuleb lennukel peatuda pike-mat aega, sest ilmastik on muutunud lennukõlbmatuks. Kolmteist päeva tuleb oodata ilmastikuolude paranemist. Siis saabub 8. august, mille hommikul kell 0845 õhuarmaada tõuseb õhku, et lennata Azori saartele. Sama päeva kella 1925-ks jõuavad lennukid sihtkohta, olles katnud vahemaa 1900 km.

Järgmisel päeval, 9. augustil, õhuarmaada jätab seljataha Azori saared ja saabub kella 1400-ks Euroopa rannikule, kattes 1200 km ja maandudes Lissaboni sadamas. Sellel matkal tabab õhuarmaadat õnnetus: õhku tõusmisel Azori saartel puruneb üks lennuk, ltn. Squaglia saab surma ja teised lennuki meeskonna liikmed — vigastada. Kuid 23 lennukit on õnnelikult maandunud Euroopa rannikul oma kodumaa läheduses.

Augusti 12. kuupäeval teostatakse viimane ülelend 2050 km ulatuses Lissabonist Gibraltari merekitsuse kaudu Ostia sadamasse Rooma lähedal.

Kell 1830 saabuvad lennukid Ostia kohale, olles tervitatud vaimustatud vastuvõtjate poolt. Tervituspaugud suur-
tükkest, sireenide, vedurite ja vabrikuvilede huilgamine sumbutab lennukite mootorite mürina. Il Duce Mussolini on kohal, kaelustab ja suudleb Balbot. Tervituskõnede lõppedes sõidutatakse lendurid 24-l autol Rooma.

Järgmisel päeval, 13. juulil teostub lendurite triumphmarss eesotsas kindral Balboga Roomas.

Mussolini peab lendureile kõne, öeldes muuseas:

„Teie teened on suured isamaa, fashistliku revolutsiooni ja lennuväe vastu. Teie võit poleks olnud võimalik fashistliku riigikorrata. Teie olete Itaalia nime asetanud miljonite huultele. Läheb veel aastaid, kui mõni õhujõud suudab ületada kindral Balbo meeste saavutised.“

Siil loeb Mussolini ette Kuninga käsu-kirja, millega kindral Balbo ülendatakse õhumarssaliks, kuna lendurid ülendatakse auastmes ja neile annetakse kuldmedalid.

Juuli 14. kuupäeval lennukid viiakse Ostiast Orbetello lennujaama, kus neid vaatab üle Itaalia kuningas.

Seega lõppes lennuasjanduse ajaloosse kuldtähtiga kirjutatud lehekülg.

III. Ookenani vallutamise tähtsusest.

Itaalia õhuarmaada täitis oma ülesande hülgavalt. Seni on Atlandi ookeani ületanud üksikud lennuharrastajad ja neid lende on peetud kangelasteoks.

Nüüd aga Itaalia näitas kogu maailmale, et hästi ettevalmistatult ka massilend on hädaohutu.

See avab uusi väljavaateid lennuasjandusele kogu maailmas ja tõendab ühtlasi, et lennuk on võitnud kindla koha igapäevaste liiklemisvahendite reas.

Kuid see lend omab erilise tähtsuse riigikaitse seisukohast. Itaallased on näidanud maailmale, et sõjalennukid ei karda kaugusi. Organiseeritud kallaletung õhust on teostatav tuhandete kilomeetrite kaugusel asuvaile linnadele, keskustele ja tööstuse rajoonidele.

Kahtlemata kerkib päevakorda õhusõja probleemide käsitlemine intensiivsemalt, kui kunagi varem. Juba on P.-Ameerika Ühendriikide ajakirjandus asunud küsimuse kõikkülgsel arutamisele, tehes etteheiteid valitsusele ebaküllaldase suhtumise eest lennuväele. Nõutakse merejõudude krediitide vähendamist ja lennuväe suuren-damist. Ja seda õigusega, sest Balbo lend näitas, et sõja korral Ameerika ei ole Euroopast enam kättesaamatus kauguses.

Sama lend aga tõestab, millisteks suur-saavutusteks on Itaaliat võimeline lennuasjanduse alal ja kuivõrt kiiresti ning otstarbekalt on sõjaväe lennuasjandus arenenud Mussolinilt loodud riigikorra juures.

See lend tõestab Itaalia lennuvarustuse ja lendava koosseisu kõrget kvaliteeti. Kogu ookeani vallutamise kestel polnud 48-st

mootorist ühelgi tõsisemaid rikkeid, ükski lennuk ei kannatanud matkal valitsenud raskete ilmastiku tingimuste all.

Lendav koosseis tuli oma ülesandeiga toime hiilgavalt, olgugi et mehed olid oma ettevalmistuse saanud tavaliselt lennuväe üksusis ja sooritanud vaid lühiajalise kursuse Orbetello aeronavigatsiooni koolis enne ookeani vallutamisele asumist.

Loorberid, millega olid kaetud Rooma tänavad kindral Balbo ja tema lendurid vastuvõtul, ei närtsi, vaid elavad Itaalia rahvas aastasadu mälestusena oma poegade kangelasteost.

Itaalia õhuarmaada lend üle Atlandi ookeani peaks ka meil rohkem huvi tekitama lennuasjanduse, eriti kv. lennuväe vastu.

A. V.

Kaitseväe elu.

Kõrgema sõjakooli VI lend.

Kõrgema sõjakooli õppejõud ja VI lennu lõpetanud ohvitserid.

Möödunud kuu viimastel päevadel lõpetas Kõrgema sõjakooli VI lend oma kaheaastase õppetöö, välja arvatud väitekirjade kirjutamine. Võttes arvesse seda, et diplomite pidulik väljaandmine toimub pärast väitekirjade kaitsmist 1934. a. alul, korraldati 30. augustil kooli lõpu puhul KS ruumides tagasihoidlik aktus suurema pidulikkusega. Aktusest võtsid osa Kaitsevägede staabi ülem kindral Tõrvand ja KS õppejõud.

Aktus algas Kaitseministri käsukirja ettelugemisega Kaitseväe ühendatud õppeasutuste ülem k. t. kolonel Jaaksoni poolt, millest selgus, et kooli on lõpetanud 24 eesti ja 2 välismaa ohvitseri.

Kindral Tõrvand, tervitades kooli lõpetanuid, oma kõnes selgitas KS ülesandeid meie oludes ja andis ühtlasi väärtus-

likke näpunäiteid kooli lõpetanuile edaspidiseks tööks, öeldes muuseas kokkuvõetult järgmist:

„On kätte jõudnud aeg realiseerima hakata seda vaimuvara, mis olete kogunud kaheaastase pineva töö kestel. Nüüdsest peale kõigi teie kohus on suurema teadlikkusega ja laiemal silmaringiga täita oma ülesandeid, olles eeskujuks neile, kellel mitmesugustel põhjustel ei ole õnnestunud läbi teha KS õppetööd; kuid mitte ainult eeskujuks, vaid samal ajal ka heatahtlikuks, sõbralikuks kaasteenijaks, kunagi mitte keeldudes aktiivselt aitamast, kus seda vaja. Kõige selle juures pidage meeles järgmist: ainult tööga panete ennast maksma, mitte tühjade targutustega; ainult töö äratab autoriteeditunnet alluvais ja võidab lugupidamist üle-

muselt. Töö juures tuleb olla tagasihoidlik, konkreetne, kuid peab olema ka küllalt iseteadvust, sest selgroota inimene ei loo midagi, ta on isegi õnnetuseks meie kaitseväge kvalifitseeritud juhtkonnas. Iseteadvus ei tohi aga areneda isemeelsuseks ja tahtes olla algupärane, tuleb kontrollida igat oma teguviisi halastamatu enesekriitikaga.

Kõrgema sõjakooli lõpetanud ohvitseridel on täita eriline osa meie oludes ja meie väikeses kaitseväes. Meie võime saavutada edu ainult oskusega ära kasutada igat meile soodsat olukorra elementi ja miinimumini viia ebasoodsate elementide mõju. Seepärast — mida kompetentsemad on olukorra hindajad ja otsuste tegijad, seda tõenäolisem on meie kaitsejõudude edu lahingus. Meie ideaaliks on, et sõja korral iga pataljoni ülem oleks KS ettevalmistusega juht.

KS on loonud aluse, millele ehitate oma edaspidise töö. Koolist kaasavõetud analüüsi võime on relvaks, millega võitlete oma ülesannete täitmisel väga mitmekesisel tööpõllul, nagu seda tänapäeval on riigikaitse ettevalmistamine ja sõda. Teie edaspidiseks kooliks on töö ja elu. Soovin, et selles koolis teie oleksite asja juures mitte vähema andumusega, kui olite KS-s viibides. Kes ei taha maha jääda tänapäeva kiires elutempos, peab suutma ajaga sammu pidada. Ainult siis suudame otsustada ja toimida olukorra kohaselt. Veel enam — peab olema andi teatud ulatuses ette näha elu arenemist lähemas tulevikus. See on mõeldav vaid siis, kui omate katkematu ülevaate järjest arenevatest sõjatehnoloogilistest ja sõjapolitilistest küsimustest. Siit kohustus — kasutades oma relva, analüüsi võimet, püüda järjest uurida ja „kodus olla“ alades, mis mõeldavad riigikaitset ja ise aktiivselt osa võtta sõjateaduslikust loomingust. Ärge katkestage neid harjumusi ja töötraditsioone, mis olid teile teenitajaks KS-s viibides. Meie oludes oleme kõik ülekoormatud tööga, kuid hoides oma vaimlist ja kehalist värs্কust, peame siiski leidma aega oma otseste teenistuskohuste kõrval tõsiselt ja süvenenult töötamiseks eneseharimise alal, olles sealjuures alati optimistid, sest meeste energia on loodud selleks, et võita raskusi ja raskusi meie oludes on palju.“

Oma kõne lõpul kindral Tõrvand kriiputas eriti alla välisriikide ohvitseride osavõttu KS õppetööst. Teatavasti lõpetasid

koos käesoleva lennuga KS-i kapten Savonen Soomest ja vanemleitnant Lapsals liiduriigi Läti kaitseväest, kuna varem on KS lõpetanud kaks Soome ohvitseri.

Aktuse lõpul Kaitseväge staabi ülem andis isiklikult kõigile lõpetajatele üle kooli lõpumärgid.

*

Kooli läkitatud vanemad ohvitserid lubati ühekuisele erakorralisele puhkusele, mille lõpul asuvad teenistuskohuste täitmisele alalise teenistuskohale, võttes osa väitekirja kirjutamisest vabal soovil.

Võistluskatsetega kooli astunud ohvitserid ja juurdeläkitatud välismaa ohvitserid jäävad kuni korralduseni Kõrgema sõjakooli juurde väitekirjade kirjutamiseks. Väitekirjade kaitsmine, millede teemadeks on rida huvitavaid ja riigikaitse seisukohalt akuutseid probleeme, algab jaanuaris 1934. a.

*

Kamini käsikirja nr. 231 — 25. aug. 1933. a. — järele lõpetasid Kõrgema sõjakooli VI lennu kursused järgmised ohvitserid:

a) Ohvitserid, kes astusid Kõrgemasse sõjakooli võistluskatsetega:

Major Jüri Kõrge; Kaptenid Ervin Martson (hästi), Ernst Miil, Oskar Pollisinsky (hästi), Otto Kalikorm ja Raimond Ustal; Leitnandid Arnold Kersten (hästi), Karl Tamm, Evald Schmidt, Albert Pessor, Martin Nurk, Ferdinand Kivimägi, August Jaakson, August Nõmmik, August Kask, Feliks Tretjakovits (hästi), Eduard Vacker ja Vladimir Munner.

b) Ohvitserid, kes läkitatud Kõrgemasse sõjakooli:

Kol. ltn did Eduard Rüütel, Johannes Siir (hästi) ja Majorid Johannes Eduard Tamm, Aleksander Häelme ja Valfried Gutman (hästi).

d) Ohvitser, kes läkitatud Kõrgemasse sõjakooli kursuse lõpetamiseks: Major Evald Ein.

e) Välismaalased, kes läkitatud Kõrgemasse sõjakooli ühisel alusel võistluskatsetega sisseastunud ohvitseridega:

Soome kaitseväge kapten Väino-Veikko Savonen ja Läti kaitseväge leitnant Jans Lapsals (mõlemad hästi).

Peale selle lõpetasid edukalt käesoleval sügisel Belgia Kõrgema sõjakooli kolonel August Kasekamp ja Soome Kõrgema sõjakooli kapten Gustav Saar.

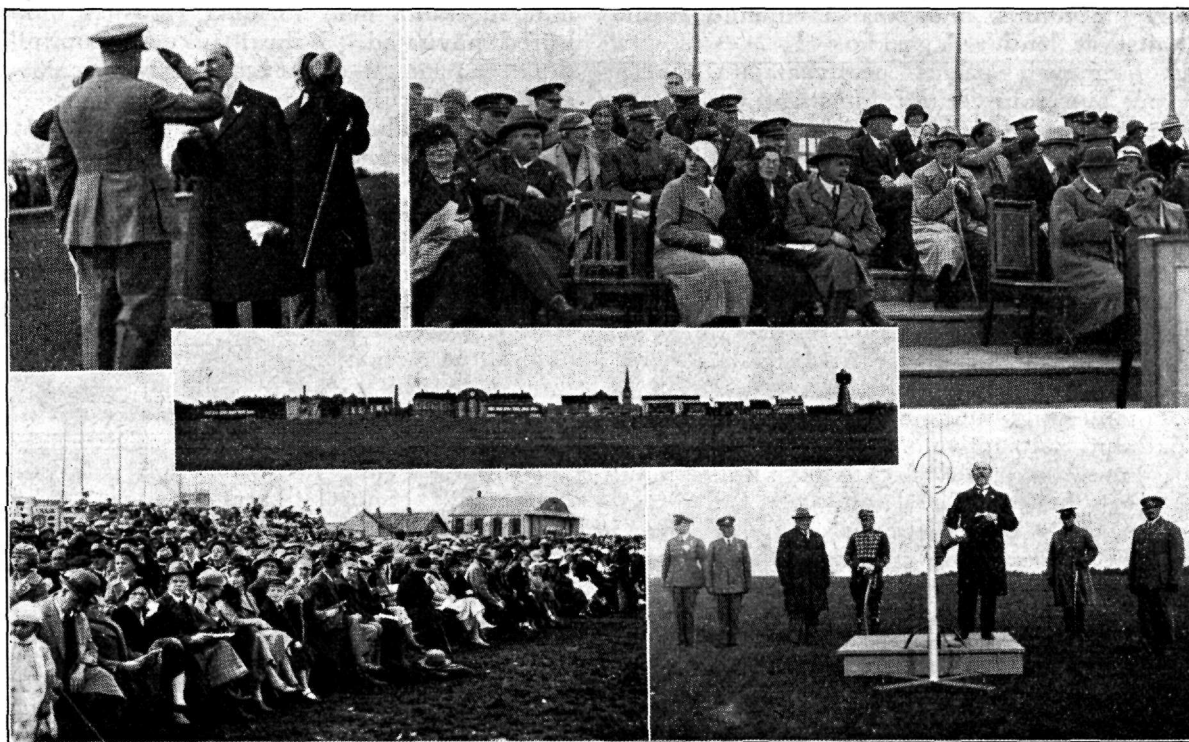
A. Ke.

Kaitseväe neljas lennupäev.

27. augustil pealinna rahval oli võimalus veenduda meie õhukaitse tubliduses ja ta arengus nii mitmestki küljest. Lennuvägi on ju üldiselt nooremaid väeliike, mille eksisteerimise tähtsus kasvab päev-päevalt ning ei ole kahtlust, et ta mängib tuleviku sõjas suurt osa. Meie rahvas on selles veendunud ning teinud viimastel aastatel õhukaitse ülesehitamiseks õige suuri pingutusi. Rahva hu-

demonstreeriti lennukeid ja õhukaitse relvi, sooritati kunst- ja rivilende, lavastati päris tõetruu õhulahing kahurite mürtsude ja kuu-õlipildujate ning lennukite põrina saatel, kus hävitati kulissidele ehitatud linn raudteejaama ja seal asuva rongiga. Lõpuks olid lõbulennud publikule, kuhu tung oli nii suur, et lende jätkati järgmisel päeval.

Lennupäeva eeskava algas Riigivanema

Vasakult paremale: Õhukaitse ülem esineb lennupäeval härra Riigivanemale ettekandega. — Aukülalised lennupäeva demonstratsioone jälgimas. — Lennupäeval aerodroomi servale püstitatud ja õhukallaletungi kestel hävinenud „Sõjamäe ra idteejaam“. — Pealtvaatajaid lennupäeval. — Härra Riigivanem lennupäeva avamas.

vi lennuasjanduse vastu on suur, mida tõestab asjaolu, et üle 10.000 pealinlase võttis osa lennupäevast, mil puhul tähendati, et „rahvast oli nagu laulupeol“. Lennupäeva heaks kordaminekuks aitas kaasa ka erakordselt ilus ilm, mis järgnes juba kauemat aega kestnud halbadele ilmadele, millal tuli katkestada isegi lennupäevale eelkäivad lennuvõistlused. Lennupäeva kava oli väga mitmekesine, mille täideviimine arenes kiiresti ja eeskujulikult, tänu üksikasjalikule ettevalmistusele Õhukaitse juhatuselt ja kogu lennuväe perelt eesotsas Õhukaitse ülemale kolonel R. Tombergiga. Lasnamäel

J. Tõnissoni ilmumisega lennuväljale Kaitseminister A. Keremi saatel kell 1420, keda võeti vastu riigihümniga. Riigivanem oma avakõnes kriipsutas alla lennuasjanduse arengut ja tähtsust kaubanduses, liikumises ja riigikaitstes nii rindel kui sügavas seljataguses. Lennuvägi etendab suurt osa rahvusliku julgeoleku alal, nõudes julgeid, andekaid ja osavaid juhtelendureid. Täna ongi rahvas nii suurel arvul kogunud lennupäevale, et veenduda meie julgete kotkapoegade osavuses ja andekuses riigikaitse tegevuse alal õhus. Soovib lennupäevale head kordaminekut. Selle järele demonstreeriti lennu-

kite eritüüpe. Publiku ja auküalistest kelle hulgas oli palju diplomaatlikke esindajaid, veeresid mööda kerged spordis ja treenerlennukid, nobedad hävitajad ja raskepärased luure- ja pommilennukid. Sellele järgnes lennukite kiiruse erinevuse demonstratsioon. Alguses lendas publiku eest läbi lennuk mõnekümne meetri kõrgusel, mille kiirus küünis ainult 50—60 kilomeetrit tunnis, kuna tema järele tuiskas lennuk kiirusega 250—300 kilomeetrit tunnis. Siin selgus rahvale kiiruse erinevus silmnähtavalt. Praegu on lennuki kiiruse maailmarekord 724 km tunnis, mida on saavutanud Itaalia kaitseväge lendur Agello.

Järgnevalt paelus pealtvaatajate tähelepanu sünkroniseeritud kunstlend, kus kaks lennukit sooritasid õhus igasuguseid lennutrikke, täpsalt ühel ja samal ajal. Trikid ja lennud sooritati täiesti ühtlaselt. Ka kolmikrivi lennud oma tegevuse täpsa ühtlusega teenisid publiku imetluse, kus rivijuht lendurleitn. A. Nõmmik rivi ees pikemat aega lendas lennuki ratastega vastu taevast. Seda lendu lendurid nimetavad „puhkamiseks“. Esmakordselt demonstreeriti rahvale ka lennukite suitsukirju, milline õnnestus hästi ja puhtalt, kuigi tuul hajutas kiirelt ära õhku paisatud suitsupilvejoad.

Põnevaks ja huvipakkuvaks kujunes õhulahing ühe pommituslennuki ja kahe hävitaja vahel. Lahing lõppes pommituslennuki ja ühe hävitaja „hävinemisega“, mis tule ja suitsusambadena „langesid“ maha.

Järgnes kunstlend ravis. Kolm lennukit lendurmajor E. Reissari juhatusel sööstisid aerodroomilt õhku ning sooritasid õhus lennutrikke peaaegu puudutades üksteise tiibu. Tehti rivikorras surmasõlmi, veskiratast, aeglast keerist, sõlme poolkeerisega ja teisi vigureid täiesti puhtalt. Huvitavaks palaks oli ka pilootpallide hävitamine lennukiga. Siin lendurveltveebel Pärjel hävitas õhkulastud liikuvaid gaasipalle väga osavalt. Ka lennuki juhtimine maapealt raadioteel sooritati

küllaldaselt hästi. Eriti hästi täideti kolmikravis maapealt teadete haaramine ja õhust nende viskamine täpsalt soovitud paika.

Naljarohkeks vahepalaks oli lendurmajor E. Reissari demonstratsioon — kuidas ei pea lendama. Siin lennuk osava juhi käes tegi peadpööritavaid vempe, libistudes kord küljeli, kord ülesse, kord alla, vahel kogumi puudutades peaaegu maad.

Lõppes lennupäev näitliku pommitusrünnakuga. Lennuväljale oli püstitatud dekoratsioonid, mis kujutasid raudteejaama, rongi ja aitu. Jaamale tungisid kallale pommitajad, kuna neid tõrjuma tõusid õhku kiired hävitajad. Kahuripaukude, kuulipildujate pärina ja lõhkevate fugasside mürtside saatel kujunes demonstratsioon päris tõepäraseks lahingupildiks. — Jaam, laod ja rong lendasid õhku ning tekkisid tulekahjud hiiglasuurte tuleleekide ja suitsupilvedega.

Peale eeskava oli korraldatud lennupäeval lendude ja avioesemete loterii ja müüdi nägusaid lennupäeva märke ja õhupiltpostkaarte; igalpool valitses ilus sisemine kord; kõik liikumised sündisid kava kohaselt, ainult autod eeskava lõpul tahtsid korraga tormata minema oma platsilt, millele pandi ka piir, kuigi nad panid hüüdma protestiks kooris signaalpasunad. Igatahes autoomanikud esinesid siin mittekorrektselt ja kordas austamatult. Suure liikumise juures tuleb igal ühel pidada korda ja täita piinikult liikumisreegleid, et vältida õnnetusi.

Kokkuvõttes tuleb tähendada, et kaitseväge neljas lennupäev õnnestus üle ootuste ning täitus täiel määral päeva otstarve — rahvas sai tõenduse, et ta pole asjata kannud suuri kulutusi; noorsugu võttis sellest tõendusest hoogu ja tuld, ja lõpuks avanes võimalus täiendada vigastatud lendurite ja nende perekondade abistamiskapitali. Kahtlemata ammutasid ka lennuväelased uut jõudu ja hoogu edaspidiseks tööks, kuna seltskonna ja kogu rahva poolehoid on seda täiesti kindlustanud. A. La —

Tänuavaldus.

27. augustil kaitseväge aerodroomil ärapeatud lennupäev möödus kõigiti kordamineku tähe all. Peab heameelega konstateerima meie valitsevate võimude, eesotsas h-ra Riigivanemaga ja kogu meie seltskonna heatahtlikku suhtumist ja huvi meie lennuväe vastu, mis avaldus üle ootuste rohke osavõtmise ja helde toetuse näol lennupäeva platsil kui ka Ohvitseride Keskkasiinos peetud ballil. Eriti tuleb rõhutada ajakirjanduse mõjukat kaasabi lennupäeva propageerimise alal.

Kõike seda silmas pidades loeb oma kohuseks avaldada kõigile, kes lennupäeva kordaminekuks kaasa aitasid, sügavamalt tänu

Lennuväelastele abiandmise kapitali komitee.

Üleriiklikud kaitseväe ratsavõistlused

1.—3. septembrini s. a.

Osavõtuks rahvusvahelistest ratsavõistlustest Eesti kaitsevägi vajab paremat hobuste materjali.

VI üleriiklikud kaitseväe ratsavõistlused korraldati Tallinna hipodroomil rahvusvaheliste üldreeglite kohaselt „Hobuseasjanduse Arendamise ja Armastajate Ühingu“ ja ratsaväe inspektori poolt härra Riigivaneema aupatronaadi all.

osa Läti ja Poola ohvitserid-ratsasportlased. Poolast oli saabunud 4 võistlejat 12 hobusega ja Lätist 5 võistlejat sama arvu hobusega. Selle tõttu oli võimalus jälgida teiste riikide hea kooliga ratsanikke ja eriti nende paremaid tõulisi hobuseid.

Ülevalt vasakult: 1) Läti equipe — kapten Pukits, leitnandid Broks, Ozols, Zieds ja Jostsons. 2) Poola saadiku auhinna üleandmine saadiku k. t. hra Starzewskilt leitnant Reinmannile, kes oli parim eesti ratsanik „Eesti Kapa“ võistlustel.
 Alt vasakult: 1) Poola equipe ühes saateohvitseriga: leitnant Rucinski, leitn. Ots, leitn. Pohorecki, leitn. Czerniavski, kapten Bilinski, 2) Eesti meeskond „Eesti Kapa“ võistlusel: kapten Andree, leitn. Reinmann, leitn. Aalperk, leitn. Raamat.

Võistluste üldjuhiks oli kindralmajor Jonson.

Selliste võistluste korraldamise eesmärgiks on arendada huvi hobuseasjanduse ja ratsasõidu vastu, jälgida hobuste võimeid ja vastupidavust, ergutada ratsasporti ja anda ülevaade meie hobuse- ja ratsaasjanduse arengust. Et võrrelda meie kaitseväge ratsasportlaste võimeid välisriikide kaitseväge saavutistega sel alal ja ühtlasi saada õpiseid viimastelt, selleks jagunesid võistluste kahte ossa — rahvusvahelised ja sise-maa. Rahvusvahelistest võistlustest võtsid

Peab kohe alul tähendama, et ratsasport Eesti kaitseväes on teinud viimaste aastate jooksul tunduvald edusamme. Seda võib eriti öelda inimmaterjali suhtes. Selleks on tunduvalt kaasa aidanud ratsasõidu instruktorite kursused, mis avati 1930. a. pärast kapten Andree tagasiõudmist Poola ratsaväe koolist Grudziadz'ist. Need kursused on andnud juba kolm lendu ratsa- ja suurtüki väe ohvitseri, kes oskusest seisavad täiesti ajakõrgusel ja neid oskusi on suutnud edasi kanda ka oma väeosadesse.

Ei või muidugi väita, et meie ohvitserid

ratsasportlased selle lühikese aja jooksul oleks tõusnud maailma paremate ridadesse, kuid kui püüda erapooletult võrrelda kolme möödunud võistlustest osavõtnud riigi ratsanikke, siis suurt vahet hüppetehnikas ja stiilipuhutuses ei võinud märgata. Täielise lugupidamisega peab allakriipsutama seda innukust, millega meie ratsasportlased osa võtsid rahvusvahelisest konkurentsist, püüdes meie kodukasvatatud hobusest välja suruda tema võimete maksimumi.

Kahjuks ei saa sama kiitvalt arvustada meie hobuste materjali. Üks on kindel, kui meie tahame edukalt võistelda rahvusvahelistel võistlustel, siis vajame ilmtingimata paremaid hobuseid. Ei või nõuda meie hõbuselt võimatut, s. o. võita teiste riikide puhtaverelisi hobuseid, kuigi mees hobuse seljas kas või „nahast välja“ püüaks.

Võistlused algasid juba reedel, 1. septembril, omamaa ohvitseridele ja allohvitseridele, kuna rahvusvahelised ratsavõistlused avati pidulikult Riigivanema poolt laupäeval, 2. septembril, suure rahvahulga osavõtul. Pärast avamistseremooniast defileerisid võistlejate maade ratsanikud aukülaste tribüüni ees, mille juures mängiti vastava riigi hümni ja tõmmati masti sama riigi lipp.

Võistlused algasid rahvusvahelise takistussõiduga, millest võttis osa 49 hobust. See võistlus nõudis hüppepuhtuse kõrval hõbuselt ka kiirust. Önn oli lätlastega, kelle võit oli tingitud peamiselt nende hobuste kiirusest. Meie paremaid ratsanikke — kapten *Andreed* ja leitnant *Reinmanni* jälgis ebaõnn, mille tõttu kõik esikohad langesid välismaalastele. Kolm esimest kohta võitis läti equipe, millest eriti hästi sõitis v. leitnant *Ozols*, omandades kaks esikohta. Viis järgmist kohta langes poolakatele, kuna eestlased omandasid 9., 10. ja 11. koha. Kuna kõik kohaletulnud hobused ületasid takistused puhtalt ja kohtade järjekorra määras ainult kiirem aeg, siis tõendab see veelkordselt meie hobuste puudulikkust eriti kiiruses.

Samal päeval toimus veel teine rahvusvaheline takistussõit, kus aeg oli kõrvalise tähtsusega. Siin omandas esikoha leitnant *Poharecki* (Poola), teise koha kapten *Pukits* (Läti), kolmanda ja neljanda koha eesti leitnandid *Puurland* ja *Alperk*, võites ülejäänud välismaalasi.

Võistluste kolmandal päeval, 3. septembril, oli rahvusvahelisi võistlusi kolm, millistele koondus ka rohkearvulise publiku peamine tähelepanu. Eestlastest saavutasid tähelepanuväärseid kohti neil võistlustel n. leitnant *Alperk*, kapten *Andreed* ja leitnant *Reinmann*. N. leitnant *Al-*

pergil õnnestus isegi ühel võistlusel tulla esikohale ja seega võita kõiki välismaalasi.

Võistluste tulipunktiks kujunes võistlus Eesti rahvuskarikale — „Eesti Kapale“, milles igast riigist võttis osa neljaliikmeline meeskond. Siin jälgis Eesti rahvusmeeskonda ebaõnn. Kahe Eesti võistleja kukkumine ja selle tagajärjel loobumine võistlustest tõi eestlastele sellisel arvul karistuspunkte, et Eesti meeskond jäi kolmandale kohale. Poola meeskond võitis „Eesti Kapa“ suure ülekaaluga, kuna teisele kohale jäi Läti meeskond, läinudaastane võitja. Eesti rahvusmeeskonna vähe teissuguse koosseisu juures ja õnnetusel ärajäämisel oleks tagajärjed meile võinud kujuneda hoopis soodsamaks. Parima eestlasena võistlusel „Eesti Kapale“ omandas Poola saatkonna eriauhinna leitnant *Reinmann*.

Rahvuskarika võistlusel juhtus ka rida õnnetusi, eriti välismaa ratsanikega. Siin väärib erilist tähelepanu Läti leitnandi *Jostsoni* kangelaslik tegu, kes rahvuskarika võistlustel viimase takistuse ületamisel kukkus koos hobusega ning murdis oma rangлуу ja siiski viimase jõuga hüppas sadulasse ning sõitis läbi finišipunkti. See näitab kui tõsiselt ja millise innuga võtsid lätlased osa võistlustest ja kui visalt ollakse väljas oma riigi ja rahvuse eest. Seda tuleb eriti kriipsutada alla ning võtta eeskujuks!

Võistlusi jälgis ebasoodsale ilmastikule vaatamata võrdlemisi rohkearvuline vaatajaskond, mis tõendab, et ratsasport leiab sooja poolehoidu laiades rahvahulkades.

Kokku võttes võib lõppenud ratsavõistlustega jääda täiesti rahule. Kui veel hiljuti meie ratsasport kaitseväes oli algastmel, siis nüüd, eriti paremate hobuste saamisel, milles teatavad väljavaated ei puudu, võib loota meie kaitsevää ratsasportlaste tõusmist rahvusvahelisele tasemele. Tänu välismaa ratsanike osavõtule võisid meie ratsasportlased omandada rea kogemusi ja pealtvaatajaskond kaasa elada nauditava sportliku sündmuse.

*

Pidades silmas ratsaspordi tähtsust ja meie rahva suurt huvi selle vastu, mida nii kujukalt näitasid möödunud võistlused, ei ole huvituseta „Sõduri“ lugejaskonnaga jagada ühe ratsaväelase mõtteid möödunud üleriiklikel ratsavõistlustest, kes on võtnud asja õige lähedale südamele ja tabab võimalikult paljude soove. Ta kirjutab:

„VI üleriiklikud kaitsevää ratsavõistlused Tallinnas meie, läti ja poola ratsanike osavõtul lõppesid. Võistlused, millised oma

Ülevalt vasakult: 1) Läti parim ratsanik van-ltn. Ozols. 2) Jahi võidusõidu võitja kapten Kurg. 3) Härdel võidusõidu võitja kapten Hindper.
 Alt vasakult: 1) Parim poola ratsanik möödunud võistlustel leitnant Pohorecki hüppel. 2) ja 3) Leitn. Broks (Läti) ja leitn. Raamat takistuste ületamisel.

sisult laiaulatuslikud ja rahvusvahelised, kujud junesid suureks ratsateenistuse ja sõiduoskuse paraadiks. Osavõtnud rahvused ja väeosad esitasid meie laiale seltskonnale avalikuks hinnanguks oma parimaid ratsanikke ja hobuseid. Seega möödunud võistluste tulemused tugeva konkurentsi, mitmekesiste alade ja tingimuste raskuste juures annavad enam-vähem tõelise pildi osavõtjate, eriti aga meie ratsanike ja hobuste võimetest ja ratsaspordi üldisest tasapinnast. Ja need tulemused mitte ainult ei luba, vaid isegi kohustavad meid tegema kokkuvõtet ja mõningaid järeldusi meie kaitseväge ratsasõidu ja spordi praegusest tasapinnast, mis tulevikus võiks olla kasuks ja leida rakendamist. Selleks on mõeldud järgnevad read.

Nii VI kui ka eelmised üleriiklikud ratsavõistlused näitasid rõõmustavat nähet, et meie kaitseväelaste ratsasõiduuskus järjest tõuseb. Eriti võib seda konstateerida ratsanike istakus ja juhtimistehnikas, mis selgesti ilmneb raskete takistuste ületamisel. Ratsanike istak on muutunud korrektseks ja kindlaks ja ratsanikud on omandanud suuremat usku oma võimettesse ning julgust. Eriti märgatavaid edusamme, võrreldes endis-

te aastatega, saavutasid suurtükiväelased, kes käesolevate võistluste raskematel aladel moodustasid võistlejate peamassi. Sellele sõiduoskuse tunduvale paranemisele võlgneme tänu peamiselt Ohvitseride Ratsasõidu Instruktorite Kursusele, kus aastate kestel tehti tõsist ja pidevat tööd.

Kui meie ratsanikke endid võrrelda Tallinnas viibinud välismaalastega, võib julgesti väita, et paljud meie ohvitseridest oma sõiduoskusega ei seisa märgatavalt madalamal tasemel, vaid neil puudub võistluseks nii vajaline praktika. Kuna meie kitsastes oludes sisemaalised võistlused toimuvad harva ja ainult üksikutel avaneb võimalus osa võtta väljaspool kodumaad asetleidvatest võistlustest, tuleks järjekindlalt kasvatada esindusmeeskondi. Kahjuks peab märkima, et meil seni selles mõttes valitseb enam juhuslikkus kui järjekindlus, sest peaaegu iga kord läkitatakse välismaale või määratakse kodumaal rahvus- ja väeosade esindusmeeskondadesse uusi ja tihtigi algajaid ratsanikke, kellel puuduvad igasugused võistluste kui ka ratsaspordi kogemused. Muidugi ei saa eitada värskete jõudude juurdetõmbamise ja nõrgemate asendamise vajadust, kuid meeskonda-

de alaline vahetamine võtab võimaluse kasvatada suuremal arvul kogenenud sportlasi. Ja see puudus annab end teravasti tundal. Ühtlasi ei saa märkimata jätta seda kurba nähet, et mõned ohvitserid, kes saanud riigilt kuluka ratsaspordi ettevalmistuse, loobuvad väga kiiresti ja kergel käel suurematest võistlustest pärast esimest ebaedu. Tundub, nagu meil valitseks ainult tahe sammuda kergesti võidult võidule, mitte aga sportimine spordi enese ja ratsateenistuse vilumuse omandamise pärast. Mitte kerged ja juhuslikud võidud ei kasvata tõsist sportlast, vaid järjekindel töö ja visa sammumine kaotuselt edule. Ka loobuvad tihti edukalt alanud sportlased edaspisest võistlusest ainult sellepärast, et neile väeosades alati ei anta kõige paremaid hobuseid. Kuid ka nõrgemaid hobuseid pidevalt ettevalmistades on võimalik saavutada sisemaalistel võistlustel märgatavaid tulemusi või vähemalt näidata oma püsivat tahtet ja võimeid ratsaspordi alal, mis lõppude lõpuks ikkagi annab püsiva ja tahtelise sportlase kätte paremad hobused.

Kuid vaatamata meie ratsanike sõiduoskuse järjekindlale ja tunduvale tõusule, oleme siiski sunnitud rahvusvahelistel võistlustel aastast-aastasse ikka rohkem ja rohkem kaotama. Meie ohvitseride tahe ja püsiv töö purunevad halastamatult ja võistlejates enestes kui ka rahvas on maad võtmas pessimistlik suhtumine meie ratsanike edaspisesse konkurentsi võimalusse väljamaalastega. Ka möödunud võistluste tagajärjed ei luba kuidagi eeldada, et võiksim lähemas tulevikus rahvusvahelistel võistlustel tõsiselt konkureerida oma naabritega, veel vähem hellitada lootusi neid kindlasti võita. Seega tahtmatult kerkib päevakorra küsimus, kas oleme õigustatud senistel alustel ja tingimustel osa võtma rahvusvahelistest ratsavõistlustest ja vastu võtma uusi tõenäolisi kaotusi.

Põhjuseks, miks meie ohvitserkond kõige tahtmise juures ei suuda tõsiselt konkureerida välismaalastega ja miks välismaalased alati on jäänud ja praeguse olukorra edasikestmisel ka edaspidi jäävad eriklassiks omaaette, on meie nõrk hobumaterjal. Ehkki meie hobuste hulgas leidub üksikuid eksemplare, kes väga põhjaliku treeningu juures võiks saavutada senisest paremaid tulemusi, ei saa nad kunagi tõusta rahvusvahelise tasapinnani. Kui suudaksime isegi koolitada oma hobuseid kindlamateks hüppajateks, jääks hulgaliste hüpete keskmine tasapind ikkagi tunduvalt maha meie vastastest. Ka hüppevõime erakordse tõusu juures saaksime paratamatult lüüa, sest meie segaverd hobused ei suuda arendada tera-

vaks konkurentsiks vajalist kiirust. Võrdsete hüppetagajärgede juures oleme alati kaotanud kiirusega ja seda suurendada pole mingit võimalust, kuna kiirus oleneb ainult hobuse tõust ja verest (võivad ju ette tulla ka üksikud erandid). Seega (kui tahame edaspidi väärikalt esineda, tuleb meil väljamaalt osta kõrgeklassilisi hobuseid, sest kodumaalt pole neid võimalik saada. Kuna ohvitserkond ei suuda osta kalleid hobuseid isiklikuks omanduseks, peaks seda tegema riik. Niisugust teed on käinud meie liitlane Läti, kes mõistes kaitseväge ratsaspordi kui välispropaganda tähtsust, ostis käesoleva aasta alul Saksamaalt viis kõrgeklassilist hobust. Nende tükist maksti meie rahas 3000—4000 krooni. Ka varemalt ostis Läti kaitseväge üksikuid hobuseid Saksamaalt. Läti ohvitseride seletuse järgi osteti need hobused mitte suguloomadeks, vaid just ohvitseride ratsaspordi edendamiseks ja tõstmiseks ning peamiselt võistlemiseks välismaal. Lätlaste saavutused käesoleva aasta võistlustel nii Riias, kui ka Tallinnas räägivad küllalt selget keelt ja tunnistavad selle sammu otstarbekust. Kui meie ohvitserid endistel aegadel suutsid võita lätlasi või tõsiselt nendega võistelda, osutub see nüüd kui mitte võimatuks, siis vähemalt äärmiselt raskeks. Ka Poola olevat varemalt ostnud hobuseid välismaalt (Inglismaalt), kui oma hobusekasvandused ei suutnud veel anda küllaldasel arvul kõrgeklassilisi hobuseid. Sellised välismaalt ostetud hobused on poola ohvitseride all võistelnud ka Tallinnas ja saanud üldise imetlemise osaliseks. Et meie hobumaterjal vajab uuendamist, tunnistasid üksmeelselt kõik Tallinnas viibinud välismaalased võistlejad ja Riia lehed pärast Riia rahvusvahelisi ratsavõistlusi. Mõningate Läti lehtede arvates on meie ratsanike võimed võrdlemisi kõrged, kuid hobused nõrgad. Kuuldavasti oleks võimalik osta Poolast poola kaitseväge Remondikomisjoni kaudu võrdlemisi odavalt kõrgeverega hobuseid, kelle üksikhind ei ületa 1000—1500 krooni.

Kui riik ei leia võimalust välismaalt osta meie ratsa- ja suurtükiväele üksikuid kõrgeklassilisi hobuseid, tuleks tõsiselt kaalumisele võtta küsimus, kas meil poleks otstarbekohasem mõneks aastaks üldse loobuda rahvusvahelistest ratsavõistlustest. Selle vaheaja kestel võiks ehk leida kodumaalt uusi hobuseid või kestva ja süstemaatilise tööga tõsta olemasolevat sportlikku tasapinda. Olevatel andmetel on sarnaselt toimunud Soome, kus viimaste aastate jooksul ollakse äärmiselt tagasihoidlik rahvusvahelistest ratsavõistlustest osavõtmisega. On ju ilmne,

et nii meie ohvitseridel kui ka rahval ei paku lõbu kestvalt vastu võtta kaotusi. Rahvuslik uhkus ja enesearmastus kannatavad selle all tunduvalt. Tundub, et ka heanaaberlik vahekord meie liitlaste ja sõpradega ei kannata loobumise tagajärjel, kuna neile peaks meie ajutine loobumine olema küllaltki arusaadav ja igati põhjendatav. Küll võib meie liiati nõrk esinemine ka võraste juures esile kutsuda teatavat alahindamist, mis võiks kahjuks osutada sõbralikule vahekorrale ja vastastikusele lugupidamisele.

Kui aga mõningatel põhjustel osutub teostatavaks spordihobuste ostmine välismaalt või ajutine loobumine rahvusvahelise test ratsavõistlustest, tuleks edaspidi Tallinas korraldatavaid ratsavõistlusi rajada teisele alusele. Nimelt peaks koostama võistlustingimused meie võimete ja tasapinna kohaselt, et anda ka meie ohvitseridele võimalus tõsiselt konkureerida välismaalastega. Möödunud võistluste tingimused on alati osutunud meie hobustele liiga rasketeks. Sellised võistlused võiksid kanda siis sõprus- ja tutvunemisvõistluste ja demonstratsioonide iseloomu. Pole ju mõtet mõne kümne-kond sentimeetri tagaajamisega saavutada oma võistlejate suhtes lausa negatiivseid tulemusi. Madalate takistuste tõttu ei pruugi sugugi tunda piinlikkust väliskülaliste ees. Nii kui nii meie kõrgemad normid on nende hobustele kerged ja meie ei suudaks kunagi neile vastavaid norme omale ette seada. Küll oleksime madalamate takistuste juures märksa konkurentsivõimelisemad.

Möödunud võistluspäevil tuli tõsiselt imetleda meie inimeste visadust ja kindlat

iseloomu: ehkki mõned hobused korduvalt tõrkusid või üldse ei suutnud ületada takistusi, ei loobunud sõitjad edasivõistlemast, kuigi neile enestele oli selge edaspidise võistluse mõttetus. On ainult küsitav, kas suure pealtvaatajate kogu ees on otstarbekohane võistlusplats muuta treeningplatsiks!

Kas meie üleriiklike ratsavõistluste üksikute päevade kestvust ei võiks lühendada erahobuste traavivõistluste arvel? Miks neid üldse võetakse kaitsevää võistluste kavasse on arusaadav, kuid siiski võiks vähendada jooksude arvu, eriti tüütavuseni pikki vaheaegu.

Meie traditsioonilise teatesõidu tingimusi ja sisu tuleks muuta või see sõit üldse ära jätta. Oleks huvitavam kahtlaste sammu- ja traaviosade asemel kas nõuda kõigilt meeskonna liikmetelt galoppi kiirusele või vaheldada üksikute numbrite esinemist galopi, herdelli- ja tõkkesõitudega.

Rohkearvulisele allohvitseride perele tundus vähesena üksainus takistusvõistlus. Edaspidi oleks soovitatav neile korraldada vähemalt kaks võistlust, kusjuures üks allohvitseride esinemine sünniks võistluste peapäeval. Pealegi esinesid allohvitserid väga tubliult ja nende saavutused väärivad tõsist kiitust.

Kas meie üleriiklike ratsavõistlusi ei võiks tulevikus rikastada ja mitmekesistada mitmesuguste grupiliste ratsamängudega ja demonstratsioonidega, kus pääseks täiel määral maksvusele individuaalne osavus ja julgus? Sellised esinemised on publiku poolt alati leidnud sooja vastuvõttu. —nn—

Suurtükiväelasi külastamas.

Tuuline, hall ning vihma tuua ähvardav augustikuu hommik. Vaatluspunktil Kaberneeme metsa serval liigub ja toimib kogukene suurtükiväelasi, ülemust ja käsualuseid segamini. Ülemusest on esitatud inspektor oma abiga, diviisi suurtükiväe ülem, grupi- patareid ja rühma-ülemaid. Sõdureist ühed jalutavad metsa all poligonile sõidust soojaks läinud ratsahobuseid, teised on ametis side korraldamisega, proovides telefone ja seades üles nende kaitseks tuule vastu telgilinasid; nende varjus ohvitseri ja allohvitseri tsirgeldab ning mõõdab töösse süvenenult ruudulise paberiga kaetud planžettidel. Kaugemal väljal kannustikus, kus kasvab üksikuid mände ja punetab kuivanud haopinusid, liikleb hallide täppidena üksikuid sõdureid. Lähemal ning veidi kõrval asub põõsastesse moonutatult üks suurtükk ja selle juures meeskond vaikselt käskude ootel... Seisab ees tankide tu-

listamine, mitte mingisugune kõrgemale ülemusele vaatamiseks korraldatud paraadlaskmine, vaid kõige tavalisem laskeharjutus, nagu neid toimetatakse suvise õppekursuse vältusel igapäevases poligoni hargipäeva elus.

Laskmiste juhataja major K. kõrge, tüse ja sõdurlikult sirge kogu liigub hoolitsevalt ühest kohast teise, andes viimaseid korraldusi. Eni lähe palju aega, kui kõlab käsklus: „Valmis olla!“ „Märk liikuma panna!“ Suurtüki juures meeskond kargab oma kohtadele ja silmapilkselt kivineb ootamisasendisse, esimese numbri pilk on põnevalt juhitud ettepoole; neljas number on haaranud suurtükki sabast, olles valmis seda kiiresti pöörama paremale või vasakule — selle järele, kust poolt küljest märk võiks nähtavale ilmuda; suurtüki ülem seisab siinsamas tegevusvalmis.

Ka vaatluspunktil on askeldamine ja jutu-

kõmin vaibunud ning vaikus maad võtnud. Telefonistid suruvad torusid kõrvade vastu, et valmis olla võimalikke käsklusi ja korraldusi vastu võtma ning üle andma. Ohvitsere on asunud soodsamale vaatluskohtadele, kõrgemate kändude ja mätaste otsa; kiikrid seiravad rahutult eelolevat maastikku; laskmise juhataja stereotoru kaks ümmargust, tumedat ja tardunud silma vaatavad nagu unistavalt kaugusse. Isegi hobused metsa all on ajanud kõrvad kikki ja uudishimulikult jälgivad sündmuste arenemist.

Pingutan minagi märki otsides silmi, kuid näha pole midagi. Kännustik ühes punetavate haoriitadega haigutab vastu oma tühjuses; ka kaugemal tagapool asuva metsa serval ei suuda silm seletada mingit liikumist, ainult tuulehõõ kohisevad vanemate ning suuremate mändade okstes ja painutavad noorte latvu. Parajasti olen palumas naabrit kiikrit oma silmade pikendamiseks, kui kuskilt kõlab hüüe: „Käes!“ Tõsttan binokli usinasti silmade ette ja näengi, kuis poolparemal, rohkem kui kilomeetri kaugusel asuva metsa nurga tagant välja liigub keskmise suurusega rohekas-halli värvi tanki kogu.

Suurtüki juures läheb nüüd lahti palavikuline tegevus. Relva kurjakuulutatav suu pööratakse kiiresti tanki poole, suurtükk pannakse sihti, laaditakse ja ei saa õieti lugeda kolmegi, kui tuleb kuuldavale kõrvulukustav kõmakas. Hetkel on näha, kuis mürsk uuristub kuski tanki külje all maasse, paisates õhku tolmu- ja suitsupilvi. Kohe selle peale tank teeb järsu hüppe, viskab nina ülespoole ja jääb seisma, nagu oleks ta imestanud säärase häbematu tülitamise üle ja tahaks ta vaadelda ja kuulatada, kust poolt õieti on ähvardamas hädaoht. Kuid *samas hakkab ta jälle uuesti liikuma, seekord juba teises suunas.* Kõlab jällegi pauk ja teine mürsk langeb otse tanki lähedusse. Nagu aru saades, et hädaoht ei ole ettekujutatav, vaid on tõepoolest olemas, lisab tank nüüd kiirust juurde; puperdades aukudes, komistades kändude otsa, nagu peru hobune eest ja tagant üles pekstes, tormab ta üle lahinguvälja vaenlase poole, manööverdades, suuna muutes, vahetevahel peatudes ning kuulatades ja siis jälle edasi kihutades.

Kuid suurtüki mehed ei maga. Relva toru jälgib jonnakalt igat märgi liikumist; üks pauk kõlab teise järele; ümbritsetud tolmu- ja suitsupilvedest tormab tank edasi, kuni ta viimaks mõnesaja meetri kaugusel ähvardavalt tema poole sihitud suurtüki toru otsa ees väsinult seisma jääb ja siit poligoni meeskonnalt „sidumispunkti“ toimetatakse „haavade“ üleslugemiseks ja nende kinnilappimiseks. Suurtüki juurde asub uus vahetus sõdureid, pannakse liikuma teine tank ja kordub sama laskmise protseduur, mis eelmisegi tanki tulistamisel. Mürskude langemist jälgides näib, et ka selle uue tanki käsi pole esimesest paremini käinud.

Vahepeal teatatakse telefoni teel vaatluspunktile, et esimene tank on saanud neli haava.

Kaheksast mürsust neli pihtamist niisugustes tulistamistingimustes nagu siin oli — see pole halb laskmine, eriti veel, kui arvesse võtta, et laskmise ajal suurtüki juures töötasid noored, kes vaevalt kaks kuud on saanud õppust; pealegi tanki tulistamine ja selle tabamine teatavasti on peamiselt meeskonna osavusest, kuna siin rühmaülem, isegi suurtükiülem palju kaasa aidata ei saa ja õieti ei jõuagi, sest et kõik tegevused sihtimisel, laadimisel ja tulistamisel peavad sündima väga kiiresti, automaatselt, kusjuures ei jää aega käskude või korralduste andmiseks.

Igatahes näib, et nõudlik inspektor niisuguste lasketagajärgedega rahul on. Samuti rahul on oma tublide poistega ka teised ülemad; eriti aga muidugi patareiiülem, kuigi — nagu vahepeal selgus — teine meeskond pole töötanud nii osavasti kui esimene, tabades oma märki vähema arvu mürskudega. Mis puutub inspektori abisse, siis võis tähele panna, kuis üle selle mehe näo venis muhelev naeratus: palju aega ütles ta selleks kulutanud olevat, et laskeväljal märke loomutruult liikuma ning tegelema panna; nüüd on ometi tagajärjed selgesti nähtavad ja käega katsutavad. Peab küll ütleva, et tanke kujutavad märgid ei jäta üldiselt palju soovida ja kui edaspidi korda peaks minema ühe tanki asemele poligonil manööverdama panna korraga ühe rühma või isegi mitu rühma tanke, siis võiks küll nende tulistamine suurtükiväelastele eriti õpetlikuks kujuneda.

Seda huvitavat tegevust jälgides on vahepeal hakanud nälg ja janu piinama. Neid saab rahuldada võileiva ja klaasi piimaga metsa alla varju tõmmatud majandusvankrist. Kehakinnitust jagaja mees avaldab ainult kahetsust, et temal ei ole pakkuda midagi paremat, näiteks sooje pirukaid. Ta olevat neid küll tubli portsjoni kaasa võtnud, kuid patareist mööda sõites olevat sealsed sõdurid neist haisu ninna saanud, tema vankrile ühe korraliku rünnaku sooritanud ja kõik pirukad kinni pistnud. Ilm oli ka tõesti märg ning jahedavõitu ja seepärast soe pirukas päris meeldivaks hommikueineks. Tuli seda tublit poisut trööstida ja teda veenda, et ka külm piim ühes võileivaga omajagu kehale sooja annab.

Päeva töökavas oli veel ette nähtud teisigi huvitavaid laskeharjutusi, nagu kallaletungiva jaiaväe hävitamine, eellaskmine kõrgete õhingu-tega, eellaskmine lõhkemiste hoidmisega vaatlusjonnal jne. Kuna aga vahepeal oli vihma sadama hakanud, ilm pimedaks läks ning vaatlust raskendas, siis ei saadud kava lõpuni teostada. Istusime siis hobuste selga ja sõitsime mereäärt mööda läbi metsa kodu poole. Vägevad tuulepuhangud, mis kihutasid halle pilvi metsikul sõidul üle taevavõlvi, painutasid metsas puid ladvast kuni juurteni ja viskasid valges vahus laineid liivasele kaldale, kutsudes esile ningi sügise meeleolu, mida aitasid süvendada sõidul vastu nagu peksvad peenikesed ja teravad vihmapiisad.

Kk.

Suve lõpp inseneriväe laagris.

Jägalas, inseneriväe laagris lõpeb suvi erialaliste võistlustega — on need mööda, siis on mööda ka suvi, hakatakse mõtlema kolimisele talvekorterisse ja varsti ka kolima. Kui suve ilmet määrata graafiliselt, siis graafik tõuseks paenduvalt ikka kõrgemale ja kõrgemale, ajades enese otse püsti võistluse päeval, et järsku langeda alla nullpunkti. Ootused, lootused, huvi ja vististi isegi närvid on ülespiitsutatud nagu läbematu ratsu heades kätes enne võidujooksu.

Tänavu oli ilm eriti ilus sel päeval. Laagri maaala on kuiv — võib läbi kõndida risti-rästi. Raske arvata, et siin mõni aasta tagasi oli soomülgas, millest raske oli läbi pääseda isegi heades säärsaabastes. Nüüd on puud ilusti kasvama läinud ja all areneb võsa: noorte kaskede ja teiste puu-tõugude ladvakesed kasvavad lopsakalt.

Külalist huvitavad mitmesugused ehitised, mis annavad inseneriväe laagrile oma pärase ilme: suured mitmekordsed vaateornid puutuvad silma kõige esimestena, siis moondamise esemed — tankid, kahurid, teede varjamise ja moondamise aiad ja võrgud, pioneerõppeväli oma kaitseehitistega. Kõndides leiame äkki salaredelid mändade otsa ja seal peidetud, hästi moondatud vaatluspunkte. Eemalt paistab mingi neegriküla või jaapani talu või midagi sarnast imelikku. Need on laagerbivakk ehitised igasugusest materjalist ja õlgkatustega. Teisal laudadest ehitised täiesti ilma katusteta — aktiivvarjendite mudelid. Käies satume miinipildujate otsa.

Teid on igatpidi, kahel pool noored pärna-, tamme-, vahtra- jne. alleed ja vastavalt sellele ka teede nimed: Tammetee, Vahtratee jne.

Eemalt paistab lauavabrik. Täna ei töötada. Iga pulk on ilusti riidas omal kohal — nii palgid, kui saagimise saadused; seda mitte üksi täna, vaid ka tööajal. Kord on esimene asi elus, eriti veel kaitseväes.

Laagri ehitusmaterjal on siin ümbertöötatud. Ehitised on nägusad, stiilsed. Sidepataljoni elamud paistavad silma suurte akendega. Valgust peab olema, pealegi veel suvel, kui selle eest ei tule maksta sentigi.

Eeskujulik on pionerohvitseride ühiselamu. Üldine tuba on sisustatud äärmiselt lihtsalt, kuid stiilselt, omapäraselt, maitsekalt, meeldivalt. Seda peaks nägema.

Aeg kulub tähelepanematult. Tervitusmarss kuulutab, et laagrisse on saabunud

kõrgem ülemus Kaitseministri abi kindral Lill ühes kaitseväge staabi ülemaga kindral Tõrvandiga, varustusvalitsuse ülemaga kindral Rotbergiga ja külalistega. Võetakse vastu üksuste tervitused ja vaadatakse suvise töö tulemusi. Siis järgnevad võistlused.

Esimestena „astuvad tulle“ pioneri kompanid traattõkke ehitamisel. See võistlus väärriks filmimist. Helifilmi pole tarvis, sest siin pole rääkimist, vaid kiirus — kõik läheb kui „nootide järgi“ ilma segadusteta ja traattõkke tõuseb nagu maa seest, venib 60 m pikkaks, mehed koonduvad tõkke otsa rivisse, käsklus „valvel“ ja sekundimeeter näitab 8 min. 46 sekundit. Võistlev kompani hilineb 48 sekundi võrra. Peab märkima, et võistlus näitab kogu meeskonna osavust, sest võistlevad meeskonnad on võetud kompanitest loosiga. Järelikult mitte paraadi meeskond. Ka võistluse tüüp on avaldatud inseneriväe inspektori ja laagrikoondise ülema käsukirjaga vaid mõni päev enne võistlusi.

Effektne on ka võistluslaskmine miinipildujatest. Märk on märgitud ovaalina lipukestega jõe vasakul kaldal, nähtamatu laskuritele. Laskmine sünnib vaateleja komando järgi telefoni kaudu. On ülelende märgist, kuid ta on hästi tabatud.

Järgneb pioneride traditsiooniline sõudmine pontoonidel. Mühakas vesihall pontoon on laisk, tõrkjas, turtsakas: ei taha tema libiseda luigena veepinnal, vaid liigub raskelt, hoolimata vägevatest aeru-tõmmetest, paadivanema komandost ja sõprade koorist, kes saadavad paati pikki randa ja ergutavad sõudjaid vägeva kisaga. Pärivett alla ja tagasi üles, kõrgu 500 m — see on tükk mehiste tööd ja maabudes sõudjal lööb süda 140 korda minutis.

Sidemehed on halvemas seisukorras: nende töö ei ole sugugi efektne. Antakse edasi helkgramme ja polegi muud näha, kui lambikese kiiret-kiiret pilgutamist. Telegrammide, raadiogrammide ja telefonogrammide edasiandmisel — vastuvõtmisel pole näha sedagi efekti. Ometigi on nende taga sama närvide ja tahtejõu pingutus... Iga töömees pole silmapaistev ja mõnigi rekord avaldub vaid arvudes, ilma mingi välise särata.

Lastakse lahti sidetuvid. Nad lendavad minema, aga meeste südamed jäävad põks-

suma lootuses ja ootuses veel hulgaks ajaks, sest tuvidel on ära lennata kaunis kena tüki ke maad. Ometigi on iga minut nii hirmus pikk.

Pärast võistlusi lahketelt peremeestelt oli korraldatud koosviibimine külalistega

ohvitseride laagrikasiinos. Laager ja jõe kallas olid valgustatud värviliste elektrilampidega ja võimsate helgiheitjate valguse vihkudest.

Kui kustusid need, siis oligi käes suve lõpp. —e.

Ratsaväe teotsemisest öösi. *)

Kapten J. V. Till.

III. Luure.

Ratsaväe luursalkade ja luurkondade liikumine öösi või uduse ilmaga omab väikse väärtuse luureülesannete täitmisel; luure teostamise üheks tähtsamaks tingimuseks on vaatlus kaugema maa peale, mis on aga öösi täiesti võimatu. Liikumine väljaspool teid ja sidepidamine luursalga südamikul luurkondade või piilkondadega on raske; sellepärast laia riba läbitraalimine luurkondadega öösi selliselt, et ükski tee läbi vaatamata ei jääks, nagu seda harilikult päeval tehakse, ei ole mõeldav; seega öine luuretegevus eraldub märksa päevasest. Luureteateid saavutatakse öösi vastase tule väljakutsumisega, vangide ja dokumentide võtmisega vastase julgestusorganitele ja staapidele ootamatu pealetungiga. Öösi toimetatakse luuret mitte kindlaksmääratud ribas, vaid tähtsamates suundades.

Luureorganite arv öösi on väiksem kui päeval; nad koosnevad peamiselt mõõgaosadest, kuna tehnilisi ja tulistamise abinõusid antakse juurde vähesel arvul. Luuret ühes edasiliikumisega teostatakse peamiselt üksikute luurkondadega, analoogiliselt luurele, mis on saadetud ette öise rännaku julgestamiseks. Kui luureorganid pimedaks minekul on sunnitud jääma öökorteritesse, siis valitakse selleks selline koht, mis looduslikult soodustab kaitset ja takistab vastase ootamatut kallaletungi; ööbimiseks sobivamateks kohtadeks on üksikud, maanteest kõrval ja eraldi asuvad talundid. Iseäranis ohtlikel juhtudel on kasulik muuta öö jooksul ööbimise kohta; sel juhul teise kohta liikumist moondatakse liikumisega vale suunas, valeteadete levitamisega jne. Ööbimisel peab valvama, et elanikud, kes on vaenulikud luurkonnale, ei saaks vastasele teatada luurkonna saabumisest; selleks keelatakse elanikel öö jooksul lahkumine luurkonna ööbimise kohast või mingisugusel teisel viisil sidepidamine vaenla-

sega. Oma julgestamiseks ööbimisel asuv luureorgan paneb välja vahetu valve, mis koosneb üksikutest jalastatud valve- ja vaatluspostidest, liikuvaest patrullidest ja ohtlikumates suundades kuni jaosuused valvkonnad. Julgestusorganite kaugus luureorgani ööbimise asukohast on tavaliselt kuni 1 km; kaugemal asuvad postid pannakse välja ratsa. Ööbimisel asuv luureorgan peab olema lahinguvalmis: meeskond magab rietatult, relvad ja lahinguvarustus käepärast, hobused saduldatud (kui vastase kallaletungi oodata ei ole, siis pooled hobustest sadulateta), suurtükid rakendises, kuulipildujad kas kaarikutel või vajaduse korral positsioonil. Iga mees peab teadma, kuidas teotseda alarmi korral ja kus on kogumiskoht. Luureorgani ülemad peavad asuma oma meeskonna läheduses. Luurkonnad, kes on välja saadetud luursalga südamikust, samuti ka üksikud luurkonnad, kui nad on õhtuks välja jõudnud määratud jooneni või punktini, peatuvad ja asuvad teotsemisele öistes oludes.

Öiseks luureks on tarvilik hoolas ja täpne maastiku tundmaõppimine kaardi järgi, päeval kogutud ja kohalike elanike käest saadud andmete täielik kasutamine. Luursalga ülem peatab luurkonnad ööseks sellise arvestusega, et temale luurata antud ribas oleks kõik teed valvealla võetud; sealjuures luurkondade tegevus ei pea piirduma mitte ainult määratud suuna valvamises, vaid ka vastase väiksemate luureorganite kinnipidamises ja tagasitõrjumises. Passiivse valvega võib ainult sel juhul piirduda, kui vastane kaugel asub; kui aga vastasega kontakt juba on loodud, siis peab ööd kasutama edaspidise luuretegevuse arendamiseks ja uute andmete kogumiseks. Selleks on tarvilik öösi oma alla võtta soodsamaid vaatepunkte; öiste retkedega vastase esiosade

*) Vt. „Sõdur“ nr. nr. 27/28, 31/32 s. a.

pihta võtta vange ja koguda dokumente; peale selle on õõsi kasulik välja saata lähimatele kaugustele üksikuid väiksemaid piilkondi vastavalt olukorrale kas ratsa või jalastatult kindlaksmääratud suundades. Õiseid retki ja vangide võtmist organiseerib peamiselt luursalga ülem, väiksematel juhtudel ka luurkonna ülem. Õiseid retki on soovitatav ette võtta enne valgekminekut, sellise arvestusega, et retke teostav osa jõuaks luursalga südamikku juurde tagasi valgekminekul, mil luureorganid lahkuvad oma öökorteritest tegevuse jätkamiseks.

Õised retked väiksemate luureorganitega vastase seljatagusesse, staapide ja vastase väiksemate osade pihta vangide ja dokumentide võtmise eesmärgiga, annavad sageli häid tulemusi. Selliseid retki võetakse ette kui on täpsalt teada vastase asukoht, maastik tuntud, kindlustatud elanike poolehoid ja ustavad teejuhid. Retke teostav osa peab omama hea meeste ja hobuse koosseisu, ettevõtliku, osava ja julge juhi. Retke teostava osa suurus võib olla mitmesugune, vastavalt ülesandele, kuid mitte üle eskadroni. Retkeks määratud üksus peab äärmiselt liikuv ja painduv olema, sellepärast ei määrata tema koosseisu raskeid kuulipildujaid ega üldse ratastel liikuvaid veovahendeid. Retkest osavõttev meeskond peaks olema varustatud püstolite ja käsigranaatidega; on väga kasulik, kui retke juht on tuttav kohalike oludega ja mõistab hästi kohaliku keelt; meeskonna koosseisus peaks olema sidemehi, kes oskaks vastase telefonikõnesid pealt kuulata, ja purustustööde jaoks pionere. Retke juht peab hoolikalt oma tegevuskava läbi mõtlema, sellest teatama 2—3 oma lähemale abilisele ja asetäitjale, ülejäänud meeskonnale aga teel olles, et taotleda täielikku saladust.

Retke plaan peab lahendama järgmisi küsimusi:

a) tegevuse eesmärgi, b) kallaletungi lähtealuse ja täiendava luure kava, c) liikumistee, d) kallaletungi tehnika (tegevuskava kallaletungil), e) retkest väljatuleku ja g) üldist ajaarvestust.

Vastasele lähenemistee valitakse võimalikult varjatult; salk võtab tarvitusele kõik ettevaatuse abinõud, julgestades end ainult ees- ja järelpiiluritega ja hoidudes teel vastasega kokkupuutumast. Kui aga vastasega kokkupuutumine osutus möödapääsematuks, siis tuleb vastase osa kuni viimse meheni hävitada; kui see ei läinud korda, siis kas kiirendatud liikumisega kallaletungi objektini enne taanduvat vastast välja jõuda

või muuta liikumissuunda. Et liikumine retkel sünnib sageli kõrvalisi teeradu mööda ja murdmaastikul, siis on kasulik võtta teejuhte; sel juhul tuleb iseäranis ettevaatlik olla, et teejuht äraandjaks ei saaks; selleks peab teejuhi tegevust hoolega silmas pidama; retke kava temale ei teatata ja on soovitatav teejuhi perekond jätta pantvangiks. Kui liikumisteele ette tulevad telefoniliinid, siis tuleb kõnesid pealt kuulata ja pärast liinid ära rikkuda. Kallaletungi lähtealusele välja jõudes juht peatab salga teedest eemal varjatud kohal ja korraldab täiendavat luuret, saates välja jalastatud 2—3-mehelisi piilureid, keda on kasulik ümber riidetada kohalike elanike riietesse.

Mis puutub kallaletungi läbiviimisse, siis on olnud see täielikult kohalikest oludest ja juhi leidlikkusest; ühel juhul läheb korda vastast varjatult sisse piirata ja kinni võtta magamise pealt, teisel juhul — anda ootamatu ratsalööök, viies vastast paanikasse ja segadusse, kolmandal juhul — anda ootamatu tulelööök ja kinni võtta põgenejat või appiruttavat vastast jne. Igal juhul salk peab teotsema julgelt ja kuni häbematuseni otsustavalt, pidades kindlat distsipliini ja korda. On kasulik signaalide või leppemärkidega ära määrata kallaletungi algus ja lahingust väljatulek pärast ülesande täitmist.

Raskeim moment retke teostamisel on lahingust väljatulek ja tagasimine, mis peab sündima kiiresti; tagasi liigutakse harilikult teises suunas, et vastast eksiteele viia. Tagasitulek läbi oma vägede valvejoone peab sündima varem kindlaksmääratud kohal ja ajal, kusjuures seal asuvad osad peavad selles teadlikud olema, et vastase jälitamise puhul retkesalka abistada ja vastast tagasi lüüa.

Analoogiliselt ratsa ettevõetud retkedele, võib vastavalt olukorrale neid teostada väiksemas ulatuses ja lähemale alale ka jalastatult.

Õine luureorganite lahing on äärmiselt raske, sellepärast tuleb pealetungiva vastase juhul teotseda iseäranis ettevaatlikult. Luureorganid iseäranis õõsi ei suuda pidada kestvat ja visa lahingut selle või teise kohaliku eseme oma käes hoidmiseks; sellepärast luureorganite õine lahing kannab peamiselt taandumislahingu iseloomu, sundides vastast hargnema, takistades sellega tema edasiliikumist. Üksikute luureorganite julge teotsemine ja retkede sooritamine neil juhtudel annab sageli häid tulemusi.

Õise luure tehnika eraldub märksa paevasest, sest nägemine on piiratud, kohali-

kud esemed näevad öösi teissugustena välja kui päeval; kauguste määramine on raske, sest esemed paistavad öösi lähemana, kui nad tegelikult on. Mäe harjalt alla vaadata on palju raskem kui alt üles; binokli läbi vaadatuna, kui binokkel on vaadatavale esemele suunatud, näeb paremini kui palja silmaga. Öösi ei ole soovitatav vaadet suunata valguspunktide pihta, nagu laterna, tiku, raketi peale, sest pärast seda läheb tükk aega, kui silm jälle harjub pimedusega. Hääli on öösi selgemini kuulda kui päeval. Kuuldavus suureneb, kui asetada kõrv vastu maad, iseäranis kõvapinnaga teede olemasolu juures. Iseäranis selgesti on kuulda sildadest üleminek ja hääled, mis tekivad vett mööda liikumisel. Üldse kõik hääled, mis tekivad sõjalisest tegevusest, võib öösi kergemini eraldada teistest häälest kui päeval. Üheks tähtsamaks ülesandeks öisel luurel on orienteerumine maastikul; siin on parimaks vahendiks valgustatud (särav) kompass ja suuna hoidmine teistest selgesti eralduvate esemete järele (piki jõge, raudtee valli). Orienteerumine öösi kohalike esemete järgi on raske, iseäranis tuleb ettevaatlik olla orienteerumisel tulede järgi, sest neid võib vaenlane meelega ühest kohast teise paigutada, et luurkonda varisessa (lõksu) meelitada. Iseäranis raske maastikul, kus eksimist karta, on kasulik tunnusmärgid maha jätta (mõni käepärastolev ese ära märkida).

Öisele luurele minekul tuleb hoolega kontrollida, et luurajal ja hobusel oleks kõik rakmed selliselt, et nad liikumisel müra ei tekitaks; teotsemisel jalastatult pannakse tääk püssi otsa.

Luurajaid on soovitatav varustada püstolitega, käsigranaatidega, valgustatud kompassi ja käekellaga (viimane olgu varjatult varuka all), elektrilambiga (taskus); teatekirjade kirjutamiseks olgu kaasas küünal ja tikud; teatekirju kirjutada varjatult. Luurajateks saata selliseid mehi, kes ei kõhi, samuti ka hobuseid, kes ei kõhi või hirnu. Luuraja peab oskama **teatekirja kirjutada ka pimedas**.

Ratsa liikumine väljaspool teid on mõeldav ainult tasasel ja hästituntud maastikul. Liikumisel teed mööda liikuda pehmel pinnal, et vältida kabjalöögi kõla. Liikumine kiviteel teeäärst mööda on ohtlik, sest hobune võib ennast vigastada, komistada ja kukkuda tee ääres olevate kivide ja postide vastu; liikuda tuleb tee küljel, sest keset teed paistab kergesti silma.

Arvatakse, et hobune, omades öösi parema nägemise kui inimene, leiab ise õige-

mini tee kui ratsaniku juhtimisel. Hobune näeb ja tunneb öösi kahtlemata paremini kui inimene ja liikumisel halval teel ei ole soovitatav teda segada, kuid see ei tähenda, et võib sõita äravisatud ratsmetega; pimeduses ehmub hobune sageli, hüppab kõrvale või komistab, sellepärast peab ratsanik alati valvel ja valmis olema teda toetama ratsmete abil. Parim ja painduvam liikumiseviis on kolonn kahekaupa. Vahetuks julgestuseks luurkond saadab välja ainult ees- ja järelpiilurid 50—150 m kaugusele luurkonna südamikust. Luurkonna ülem peab liikumisel tavaliselt asuma luurkonna südamiku alges oma asetäitja kõrval. Luurkonna südamiku koosseisust määratakse vaatlejad, kes jälgivad piilurite tegevust ja ühtlasi kuulatavad häälte kõlasid. Liikumisel tuleb pidada täielikku vaikust ja korda; igast kuuldavast mürast või märgatavast kahtlasest liikumisest on iga ratsanik kohustatud teatama tasase häälega lähemale ülemale. Luurkond liigub peamiselt samm, soodsate teede juures ka traavi ja kuuvalgel ööl varjupoolsel teeküljel; aegajalt peatub kuulamise otstarbel. Kui luurkond ootamatult satub prožektorite või raketi valgustusse, siis peatutakse ja ratsanikud painutavad keha vastu hobuse kaela, jäädes liikumatu asendisse. Valguse kadumisel jätkatakse liikumist või asutakse kohalike esemete varju. Iseäranis raskesti lahendatav küsimus on signaalide ja leppemärkide tarvitamine öösi. Pimeduses on soovitatav tarvitada ainult häälesignaale, mis sarnanevad lindude või mõne metslooma häälele ja vaenlase tähelepanu oma peale ei tõmbaks. Valgustussignaale võib tarvitada ainult sidepidamiseks seljatagusesse.

Öösi tarvitataks signaale peab olema vähe, ainult hädatarvilikeks juhtudeks, nagu näiteks: a) seis, b) tagasi, c) edasi, d) rünnakule. Öösi võib rünnata vastast ratsa ainult hästi tuntud ja sellisel maastikul, mis soodne teotsemiseks ratsa. Ootamata kallaletungil ja löögi andmisel terarrelvaga on otstarbekohane kallale tungida seljatagant ja ilma hurraa-hüüdetega, sest öösi vaikne kallaletung omab suurema moraalse mõju ja ei võimalda vastasele otsustada kallaletungijate arvu häälte järgi.

Öisel teotsemisel saadetakse luurkonnad välja rohkem julgestuse kui luuramise eesmärgiga; üksikutel juhtudel aga teatavate suundade valgustamiseks ja kontrollimiseks, kas vastase esiosad ei ole lahkunud või tagasi tõmbunud.

Läheneb kohalikele esemele, kus on oodata vastast, luurkond läheb teelt kõr-

vale varjatud kohta ja saadab eseme läbi-vaatamiseks 2—3 jalastatud piilurit, pidades silmas ka teed. Piilurid lähevad eseme juurde mitte teed mööda, vaid ringi, pidades silmas, et nad ära ei eksiks ja luurkonna südamiku juurde tagasi oskaks tulla. Ootamatu kokkupuutumisel vastasega annavad lasu.

Kui luurkond vastasega kokku põrkab, siis püüab ta teda hävitada või tagasi lüüa. Kui vastane on tugevam, siis luurkond taandub, jäädes kontakti vastasega, kuid ka tugevama vastase pihta võib öösi ootamata ja energiline löök häid tulemusi anda. Kui luurkond on saadetud teatava suuna

valgustamiseks, siis on soovitatav hoiduda vastasega kokkupuutumast ja luurata salaja kuulamise ja vaatluse teel.

Kui päeval välja saadetud luursalk peab luuret toimetama ka öösi, siis välja jõudes määratud jooneni jääb ta harilikult ööbima, asetades välja vahetu julgestuse, võttes valve alla kõik tema ööbimisrajoonis olevad teed ja toimetades luuret vaid üksikult välja saadetud ratsa- või jalastatud luureorganite abil. Seega luuret toimetatakse öösi peamiselt üksikute luurkondade ja piilkondade väljasaatmisega kindlates suundades ja retkede teostamisega.

Purustatud maanteede parandustööd ja tõkete kõrvaldamine.

Kapten N. Thar.

I. Teestiku mõju lahingtegevusele.

Maailmasõja kogemused näitavad, et pealetungil väed võivad edasi tungida raudtee lõpujaamast 120 km kauguseni. Sel juhul autoliiklemiseks kõlvulikumad maanteed peavad ulatama raudtee lõpujaamast vähemalt kuni laske-, toidu- ja hobusemoona ja igasuguse varustuse väljajandmise punktideni diviisides. Scalt edasi vedu hobuvooriga võib sündida ka halvematel teedel. Kui neist nõudeist mitte kinni pidada ja ületada ülaltoodud norme, siis harilikult vägede varustamine muutub korratuks, elutingimused lähevad rasketeks ja selle tagajärjel võib langetada vägede moraal ning tegevusvõime.

Kui vastase vastupanu on murtud, siis võitja peab innukalt jälitama võidetut, ta peab olema võidetu kannul, ta ei tohi anda aega võidetule taanduvate osade korraldamiseks, varude kohale toomiseks ja uue vastupanu organiseerimiseks. Võidetu aga püüab tõkestada võitja edasitungimist purustades teid ja sildu ja ehitades tõkkeid teedele. Jälitaja edu oleneb peamiselt teede ja sildade seisukorrast. Mida kiiremini jälitaja ületab teedel leiduvad takistused, seda rohkem võimalusi on tal tabada vastase taanduvaid osi ennem, kui need on jõudnud korralduda uueks vastupanuks.

Maailmasõja ajal nii liitlased kui sakslased ja austerlased taandumisel viisid läbi purustustööd puudulikult ja kitsas ulatuses. Maanteedel purustati vaid sillad ja viaduktid ja needki enamasti ainult osaliselt. Sageli langetasid sillad vastase kätte purustamatult ja kasutamiseks täiesti kõlvuliselt. Sildade, eriti aga teede laiaulatuslikuks purustamiseks vajatakse hulk lõhkeainet ja palju aega ning tööjõudu (iga kahe ruutkilomeetri maha jäetud maa-ala kohta keskmiselt 1 tonn lõhkeainet ja 100 kuni 150 tööpäeva). Maailmasõja ajal inseneriväe osad viisid läbi purustustööd taandumisel peamiselt vooris kaasasveetavate abinõude ja lõhkeaine-

tega ja see oligi osaliselt põhjuseks, et purustustööd viidi läbi kitsas ulatuses.

Teiseks ja võibolla peapõhjuseks (sillad olid enamasti juba rahuajal purustamiseks ette valmistatud ning nende purustamine ei nõudnud kuigi palju aega) oli Maailmasõja ajal maksev doktriin, viia läbi vaid väiksemaid purustusi neis kohtades, kus kavatsetakse lähemal ajal üle minna pealetungile. See ekslik doktriin püsis kaua aega. Meil leidub praegugi veel selle doktriini pooldajaid, sest taandumisel kaotab lootuse uuesti vastasele kallale tungida ja teda tagasi lüüa. Sõjas peab nägema ette kõige halvemat, jäädes sealjuures alati optimistiks. Maailmasõja kogemused näitavad, et osalised purustused toovad taandujale vaid kahju. Osaliste purustuste tõttu vastane tungib kiiresti edasi ja taandujale ei jää aega sõjavarustuse ja varanduste evakueerimiseks ja uue vastupanu organiseerimiseks. Kui aga olukord muutub soodsaks taandunule, siis tungib ta uuesti vastasele peale ja lööb teda tagasi. Vastane aga taandudes purustab harilikult põhjalikult.

1917. aasta kevadel liitlased kavatsesid pealetungida sakslastele Somme'i ja Aisne'i jõgede vahelises lõigus. Selles lõigus sakslased olid liiga nõrgad, et vastu panna liitlaste pealetungile ja 16. märtsil, kui liitlaste pealetungi ettevalmistustööd olid peaaegu lõpetatud, sakslased taandusid vabatahtlikult kohati kuni 40 km. Taandumisel nad purustasid kõik sillad; iga kolmekilomeetrilisel teejärgul nad purustasid teed vähemalt ühest kohast; lehrite läbimõõdud olid 25 kuni 35 m ja sügavus 6 kuni 8 m. Teepurustuste asukohtadeks sakslased valisid madalad kohad, kus pärast lehtri tekkimist põhjavesi tee üle ujutas või kohad, kus kõrvaltee ehitamine purustatud kohast möödapääsemiseks

oli raskendatud või isegi võimatu (kõrged mulded, sügavad kaevised, teeristid, küllades majade vahel jne.). Sakslased ei piirunud vaid teede ja sildade purustamisega. Mitmes kohas nad ehtasid teedele tõkked risti üle tee langetatud puudest ja postidest. Kohati tee ääres kasvavad puud olid pooltsaadik läbi saetud ja esimene kõva tuul ajas nad ümber, kutsudes vahest esile õnnetusi. Loetletud purustuste tõttu liitlased kuhutasid kahepäevalise teekonnale viis päeva. Sageli suurtükivägi ja voodid, vahest isegi esimese järgu lahinguvoo, pidid jääma maha jalaväest. Rohkem kui kuu aega kestis teedevõrgu kordaseadmine ajutiseks kasutamiseks.

27. mail 1918. aastal sakslased tungisid peale liitlastele, murdsid läbi liitlaste positsiooni, tungisid edasi ja jõudsid välja 1. juuniks Marne'i jõe. Niisugune kiire edasitungimine oli võimalik vaid seepärast, et liitlaste poolt ette võetud purustused olid sakslaste pealetungi alul väga puudulikud. Aisne'i jõel oli pealetungi lõigus 18 silda ja neist olid purustatud kõigest 10, kuna 8 silda langesid purustamatult sakslaste kätte. Vesle'i jõel langes purustamatult sakslaste kätte kuuest sillast kõigest üks. Marne'i jõel kõik sillad olid purustatud ja sakslased olid sunnitud peatuma, sest ette võetud jõe ületamise katsed ebaõnnestusid. 27. mai ja 1. juuni vahel liitlased võtsid ette mitu vastulööki, et Aisne'i ja Vesle'i jõe sildu uuesti oma kätte saada, kuid kõik vastulöögid ebaõnnestusid. Samal aastal sügisel sakslased ei suutnud enam vastu panna liitlastele ja taandusid kogu rindel. Taandumisel nad purustasid põhjalikult mitte ainult teed ja sillad, vaid kõik, mis aga üldse oli võimalik purustada.

Kahtlemata kasutatakse tulevikusõjas purustamist võitlusvahendina veelgi laiemas ulatuses, kui see sündis Maailmasõjas. Seepärast peame panema erilist rõhku teede ja sildade parandustööde läbiviimisele ja pioneeride koostööle teiste väeliikidega pealetungil ja motomehaniseeritud üksuste tegevusel. Tõkete kõrvaldamine teedelt ja teede ning sildade kiire parandamine on pioneeride tähtsamaid ja raskemaid ülesandeid tulevikusõjas.

Teede põhjalik parandamine on harilikult aeglane töö ja nõuab palju ehitusematerjale ja tööjõudu. Nagu eelpool öeldud, vajatakse iga kahe ruutkilomeetri maha jäetud maa-ala kohta (tee purustamine ühest kohast) keskmiselt 1 tonn lõhkeainet ja 100 kuni 150 tööpäeva. Purustatud tee põhjalikuks parandamiseks aga kulub keskmiselt 10 korda rohkem tööjõudu, 100 korda rohkem materjali ja 2 kuni 100 korda rohkem aega, vastavalt purustuse iseloomule. Seepärast teede parandustööd peab läbi viima järguliselt. Alul tee seatakse kiiresti korda ajutiseks liiklemiseks, pärast täiendatakse parandustööd. Jalaväe pioneerid ja rügemendiülema käsutusse antud diviisi pioneerid peavad kiiresti läbi viima teede parandustööd niisuguses ulatuses, et rügement ühes voooriga ja rügemendile juurde antud suurtükiväega võiks takistamatult edasi tungida ja jälitamisel jääda kontakti taanduva vastasega. Diviisi pioneeride ülesandeks on täiendada rügemendi pioneeride poolt läbiviidud teede ja sildade parandustööd ja seada korda autoliiklemiseks ja raskele suurtükiväele alul vähemalt üks tee diviisi lõigus. Samuti tähtis kui teede parandamine on ka parandatud teede

korrashoid, sest vastasel korral ka täiesti korralikud teed muutuvad elava liiklemise juures kiiresti läbipääsmatuks. Pioneerijõudude järgustamisest sügavusse pealetungil ilmub mõni aasta tagasi artikkel „Sõduris“ („Pioneeride ja jalaväe koostöö pealetungil“) ja seepärast ma pikemalt ei peatu selle küsimuse valgustamise juures. Lisan vaid juurde, et pioneerijõududest harilikult ei jätku teede parandustööde kiireks teostamiseks ja seepärast peab määrama, alati kui see on võimalik, pioneeride käsutusse abijõude teisist väeliikidest, peamiselt varust. Teede parandamisel on eriti tähtis parandusematerjalide juurdevedu töötamiskohale õigeaks ajaks ja küllaldasel arvul, seepärast vaband veovahendid, eriti aga raskeveoautod tulevad anda pioneeride käsutusse teede parandusematerjalide transpordi organiseerimiseks. Niikui autod seisavad kasutamata teede parandamise vältel, sest mitte ükski veovahend ei pääse edasi enne parandustööde lõppu.

Oktoobrikuu alul 1918. aastal mitmesugused tundemärgid näitasid prantslastele, et sakslastel on kavatsus lähemal ajal taanduda „Hindenburgi positsioonilt“. Prantslaste 31. jalaväe diviisi asus positsioonil Saint-Gobain'i edelapoolsel metsaserval. Diviisiülem otsustas vastava korralduse saamisel pealetungida sakslastele kahe rügemendiga esijärgus, igal rügemendil esijärgus kaks pataljoni. Diviisi inseneril oli käsutada 2 kompanit diviisi sapööre (vastavad meie pioneeridele), 2 kompanit pionere (tehniline töökompani), ½ kompanit korpuse sapööre ja inseneriväe pargi kompani. Neist jõududest määrati kumbagi esijärgu rügemendi ülema käsutusse kompani diviisi sapööre ja kompani pionere. Iga esijärgu pataljoni pealetungilõigus rühm diviisi sapööre ohvitseri juhatusel pidi liikuma jalaväe esiosade kõrgusel ülesandega kõrvaldada väiksemad takistused teedelt ja suurematest tõketest või teede purustustest teatada sapööri kompani ülemale, asudes rühmaga viivitusega parandustööde organiseerimisele ja läbiviimisele. Rühmadele anti kaasa osa esimese järgu lahinguvoo, mis koosnes tööriistade ja parandusematerjalide vankritest. Ülejäänud sapöörid ühes esimese järgu lahinguvoooriga ja parandusematerjalide transpordiga ning pionerikompani ühes tööriistade vankritega pidid liikuma sapööri kompani ülema juhatusel rügemendi pealetungilõigu seda teed mööda, mis osutus paremaks, ülesandega täiendada esijärgu rühmade parandustööd rügemendi peateel ja korda seada pataljoni vahelised põikteed. Korpuse poole sapöörikompani ülesandeks oli täiendada parandustööd diviisi paremal liikumisteel. Diviisi inseneri korraldusel loodi aegsasti positsiooni läheduses varjatud kohas tee parandusematerjalide ladu. Inseneriväe pargi kompani ülesandeks oli varustada esijärgu kompani nende nõudmisel parandusematerjalidega ja täiendada materjalide ladu kohapeal leiduvate materjalidega. Selle ülesande täitmiseks moodustati küllaldaselt suur parandusematerjalide transport teiste väeliikide veovahenditest ja see transport anti pargikompani ülema käsutusse parandusematerjalide veoks. Kõik abinõud võeti tarvitusele pideva side tagamiseks inseneri- ja jalaväe osade ning inseneriväe osade ja diviisi inseneri vahel.

12. oktoobril 1918. a. algas sakslaste taandumine „Hindenburgi positsioonilt“. Samal päe-

val pärast lõunat algasid teede parandustööd. Eriti raske oli üleminek „Hindenburgi positsioonist”. Vasakupoolse rügemendi lõigus kahekilomeetrilisel teejärgul tee oli purustatud neljast kohast; ühe leetri läbimõõt ulatas 40 meetrini ja sügavus 15 meetrini. Prantslaste jalavägi tungis kiiresti edasi, et takistada sakslasi peatumast kindlustatud positsioonil, mis asus „Hindenburgi positsioonilt” keskmiselt viie kilomeetri kaugusel. Teede parandustööd aga nõudsid niipalju aega, et suurtükivägi ja lahinguvoodrid jäid jalaväest maha. Seepärast loobuti nelja liikumistee üheaegselt kordaseadmisesest ja kumbagi esijärgu rügemendi lõigus koondati inseneriväe osad vaid ühe tee parandustöödele. Lõpuks koondati kõik inseneriväe osad ühe ainsa tee kordaseadmiseks diviisis, et oleks võimalik kiiremini edasi tungida.

Diviisi edasilikumise teel oli hulk lehtreid ja teele olid ehitatud tõkked jämedatest puudest (tõkete üldpikkus oli 1300 m). Vaatamata sakslaste poolt läbiviidud laiaulatuslikele ja põhjalikele purustustele, suutsid prantslased parandada 36 tunni jooksul 18 km teed, sest parandustööd olid hästi organiseeritud ja parandusmaterjalide veoks oli määratud küllaldane arv veo- vahendeid.

Ennem kui üle minna tõkete kõrvaldamise ja purustatud maanteed parandustööde tehnilise külje kirjeldamisele, tuleks lühidalt nimetada, missugused tõkked teedel ja missugused teede purustused tulevad kõige sagedamini ette.

Vastase poolt teedele ehitatud tõkked koosnevad harilikult:

- teele risti langetatud ja maapinna külge kinnitatud, vahest ka traadi, vaieri või kettidega läbipunatud puudest või postidest;
- igasugustest mahajäetud või katki läinud ja teele hunnikusse ajatud sõidukitest;
- purustatud või lõhutud majade ja muude hoonete rusudest;
- teest läbikaevatud kaevikutest või kraavidest ja traattõketest.

Teede purustustest tulevad kõige sagedamini ette:

- mürsulehtrid;
- lehtrid maa-aluste laengute õhkimisest tee all;
- teede üleskündmised;
- lehtrid peidetud miinide õhkimisest tee all.

II. Tõkete kõrvaldamine maanteedelt.

Ristiteed teele langetatud puudest või postidest koosneva tõkke kõrvaldamiseks saetakse puud või postid läbi mitmest kohast, oksad saetakse või saetakse maha ja puud kantakse kõrvale üle kraavi. Alul vabastatakse puudest 3 m laiune riba tee keskkohas, pärast kõrvaldatakse tõke tee kogu laiuselt. Kui tõke on läbi pununud traadi, vaieri või kettidega, siis lõigatakse traadid ja peenikesed vaierid traadikääridega läbi; jämedad vaierid ja ketid purustatakse lõhkeainelaengute abil. Okste raiumisel ja puude saagimisel ning nende kõrvaldamisel teelt peab olema väga ettevaatlik, sest sageli tõkke sisse,

puude vahele on paigutatud fugassid. Need fugassid on harilikult varustatud tõmbesütitikuga ja tõmbesütitikute traadid või nõõrid on seotud puude või nende okste külge. Puude tõstmisel või kohalt veeretamisel fugassid plahvatavad, kui tõke ei ole hoolikalt üle vaadatud ja kõik traadid või nõõrid läbi lõigatud. Pingutatud traatide läbilõikamisel peab olema eriti ettevaatlik, sest nad võivad olla ühendatud fugassid lõöksütitikuga.

Tõkke kõrvaldamiseks meeskond jaotatakse gruppidesse, igas grupis harilikult 6 meest. Igale grupile antakse 2 põiksaagi, 1 käsisaag, 4 kirvest, 2 traadikäär ja 1 köis (läbimõõt 25 mm, pikkus 15—20 m). Tööjaotus grupis on järgmine: 4 meest saevad läbi teele langetatud puud või postid üheaegselt kahest kohast, kui see on vajalik ja võimalik; 2 meest otsivad hoollega tõkke läbi, et ülesse leida ja kahjutuks teha fugassid, kui neid peaks olema, saevad käsisaaga või raiuvad kirvega läbi puude oksad, valmistavad hoovad puude veeretamiseks ja on vajaduse korral abiks saagijatele; kõik koos kõrvaldavad teelt läbisaetud puud või postid. Töönormi pole võimalik siin määrata, sest töö edu on teele langetatud puude jämedusest ja puulligist, puude maapinna külge kinnitustest ja tõkke tihedusest. Tõkke kõrvaldamisele on võimalik asuda vaid siis, kui vastasel pole enam võimalik segada tööd kuulipilduja või mõjuva väljasuurtükide tulega. Raudpostid harilikult purustatakse lõhkeainelaengutega.

Tihedast tõkkest soomusautod omal jõul läbi ei pääse. Kui aga tõke koosneb vaid mõnest teele langetatud puust või postist, siis on võimalik visata soomusautost konks ketiga puu või posti taha ja tõke tõmmata kõrvale. See tõkke kõrvaldamise viis on võimalik vaid siis, kui vastane ei kaitse tõket mõjuva tulega.

Tõkke kõrvaldamisel, mis koosneb ristiteed hunnikusse ajatud sõidukitest, peab kõigepealt läbi vaatama sõidukite koormad, sest sõidukites võivad olla lõhkeainelaengud süüteabinõudega. Kui läbiotsimisel pole leitud midagi kahtlast või leitud lõhkeained kõrvaldatud ning süüteabinõud kahjutuks tehtud, siis sõidukid eraldatakse üksteisest ja tee vabastatakse tõkkest.

Teest läbikaevatud kaevikud või kraavid täidetakse mullaga ja täitmisel muld tambitakse kõvasti kinni. Palgijuppide ja puutükide kasutamine täitematerjaliks ei ole soovitatav, sest siis tee ei ole küllalt vastupidav. Sõidupinna kõvendamiseks täidetud kohas tee kaetakse fašiinide, palkide, lõhandike või plankudega.

Meie oludes tõkked või teede ummistused purustatud või lõhutud hoonete rusudest tulevad harva ette, sest küladega alevites majad ja muud hooned on enamasti puust ja ei asu harilikult tee ääres, vaid teest vähe eemal. Tõkke kõrvaldamisel alul puhastatakse rusudest 3 m laiune läbikäik ummistusest, pärast kõrvaldatakse rusud tee kogu laiuselt. Kui tee ääres on jäänud püsima hoonete varemed, siis tulevad need lammutada, sest raskete sõidukite möödaskäik võivad nad maa värisemisest kokku variseda ja oma rusudega tee uuesti ummistada.

(Järgneb.)

Maader-allohviteride elust.

Mõtteid üleajateenijate allohviteride ettevalmistamisest majanduse alal. *)

On saanud harjumuseks ütetus „üleajateenija allohviter peab teadma kõik ja oskama kõike“. Sisemäärustiku § 407-st loeme: 1) peab tuttav olema kompani majanduse, kirjavahetuse ja raamatupidamisega, 2) tal olgu kõik need praktilised oskused rühma juhtimise ja õpetamise alal, mis on ettenähtud rühmaülemale jne.

Viimast, s. t. juhtimise ja õpetamise praktikat noorte väljaõppe alal on igal üleajateenijal kui ta on allohviter, sest seda on õpetatud ja on ise õpitud allohviteri kutse omamisel vastavates õppeasutistes, mitmesugustel täienduskursustel ja iga päev tegeliku töö juures. Palju halvem on lugu aga majandusega? On ju seda ka õpetatud ja õpitud, kuid need on vaid üldteadmised teoreetiliselt, kuna praktika selles osas puudub. Tarvilik on ju seegi, sest muidu ei saa meie rahuaegsest allohviterist mobilisatsiooni ehk sõja korral juhti kompani majanduse ja arvepidamise alal. (Kompanis ma mõtlen selle juhi all veltveebli.) Tagavara väelaste kordamisõppused on näidanud, kui võrt palju raskusi esineb veltveeblile, kui tal omal puuduvad kogemused (praktika), et õpetada reservväelasi ja valvata ametmeeste täpsa ning korraldliku kohuste täitmise, nende peale pandud aruannete ja raamatute õige pidamise (S. M. § 397) järele.

Praeguse koosseisu järele kompanis minisugust ametmeest peale veltveebli ette nähtud ei ole, eriti üksikutes jalaväepataljonides, kuid tegelik elu näitab, et ilma nendeta,

*) Käesolev kirjutis on tulnud väeosa ühelt vanemalt allohviterilt ning avaldatakse eeldusega, et rivijuhid võtavad selle kohta sõna.

Toim.

s. o. varahoidjate ja relvurite kuskil toime ei tulda. Jääb järele vaid moodus: määrata selleks vastavate kogemustega allohviter rivist (väeosas kus neid ei ole koosseisus). Praktiseerib seljuhul kompanis vaid üks allohviter, kuna teised eemale jäävad.

Kas ei oleks võimalik määrata majandusalaga tutvunemise otstarbel teatud ajaks ka allohvitere järjekorras n. n. majandusstaazile, nagu seda on korraldatud ohvitseridega? Kompaniülema ja veltveebli järelevalvel ja alalise (kogenud) ametmehe juures olekul kogeneks üleajateenija allohviter ka majandusalal. Peale selle tuleks korraldada vastavad kursused, millised oleksid vajalikud ka alalistele ametmeestele.

Peale kompaniametmeeste on väeosas veel teisi mitmesuguseid ametmehi nagu töökompani (kado) veltveebel ja varahoidja, väeosa (laekahoidja) varahoidja, relvurohviteri varahoidja, toitlustaja ja staabi majandusjaoskonna kirjutajad. Tihti tuleb ette, et ei ole kedagi määrata asetäitjaks kui keegi ametmeestest haigestub, kuhugi läkitatakse või puhkusele lubatakse.

Olgugi, et igal kohal on ohviterist juht, kuid ohviter kui ülem annab üldjuhiseid ja korraldusi töö tegemiseks, kuna üksikajaline praktiline osa jääb ikkagi allohviteri teha, ja kui tal selleks kogemusi ei ole, võib sarnane üldjuhatus — suuna andmine „võhiku“ juures vaid segadusi tekitada ja kahju tuua. Teadlikult võib töö juurde asuda peale juhtnõõride saamist ainult niisugune inimene, kes on sellega juba tegelenud.

Kordan veel, et üleajateenija allohviterile peaks korraldatama ka majandusalal erikursusi või võimaldatama staazi.

L. P.

Laskeasjandusest punaväes.

Üldist.

Käesoleval aastal ilmus teises trükis punaväe Laske-eeskirja 6. raamat „Kursõ strelb“ (Laskekursused), mis koostatud RKKA jalaväe- ja laskeinspektuuris ja oli möödunud aastal väeosades katsetami-

sel. Eeskiri peegeldab ametlikke vaateid, norme ja meetodit, mis aluseks punaväe laske-ettevalmistusele. Teatud roobasjoonte tõmbamiseks mainitud eeskiri pakub küllalt huvi; sellest vaatepunktist lähtudes toome allpool ta tähtsamad põhimõtted.

Laskeharjutuste tingimuste ülesseadmi-

sel lähtutakse nendest ülesannetest, mida relval tuleb täita lahingus. Iga relvatüübi tarvis on ette nähtud rida konkreetseid õppeülesandeid — teemasid —, mille järkjärguline läbitöötamine peab tagama edukat tuleülesannete täitmist antud relvaga lahingus. Peale puht-tehniliste oskuste laskekursus peab andma kindlaid kogemusi ka lahinguvälja vaatluse, kaugusemääramise, maastikule kohanemise ja moondamise alal. Iga ülesande läbitöötamine sisaldab rea ettevalmistavaid harjutusi, mis täidetakse kindlas meetodilises järjekorras ja lõpeb pärisharjutusega, mis peab lõplikult selgitama, kas õpilased on omandanud küllaldased oskused antud tüüpi ülesande täitmises tervikus.

Laskurite ettevalmistus sünnib normaalselt jagudes. Mahajäänud eraldatakse järeleaitamise gruppidesse, et edasijõudnutele oleks võimalik segamatult jätkata tööd loomulikus tempos.

Juhtkonnalt nõutakse isikliku laskeosavuse järjekindlat arendamist. Nooremad juhid (lülivanemast kuni veltveebliini incl.) on kohustatud täitma iga aasta kõik laskeülesanded koos ning ühisel alusel oma alluvatega. Keskmised juhid (alates rühmaülemast kuni üksiku kompani ülemani incl.) peavad laskealal olema ette valmistatud seevõrra, et nad suudaksid täita kõiki neid laskeülesandeid, mis on ette nähtud neile alluvaile osadele. Selleks nad peavad endid süstemaatiliselt harjutama laskmises kõigist relvatüüpidest, mis varustusel alluvas osas. Peale selle nendele on ette nähtud väeosa ülema poolt määratavad harjutused. Vanemad (alates patüülist kuni rüülini incl.) ja kõrgemad juhid, kellelt samuti nõutakse pidevat harjutamist laskmises isikliku relvaga, peavad suutma eeskujulikult täita esimesed laskeülesanded vintpüssidest, kerge- ja raskekuulipildujaist. Juhtiva koosseisu atesteerimisel võetakse arvesse atesteeritavale juhile alluva osa laske-ettevalmistust, relvade seisukorda ja atesteeritava isikliku laskeosavust.

Laskekursus vintpüssidest.

Kaugustel kuni 600 m peetakse püssituld asendamatuks ja kõige mõjuvamaks abinõuks üksikute, ootamatult lühikeseks ajaks ilmuvate ja kiiresti liikuvate elavmärkide tabamiseks.

Parimad laskurid juhi määramisel võivad anda mõjuvat tuld tähtsamate märkide (vastase kuulipildujad, ülemate grupid, vaatljad, sidemehed) pihta kuni 800 m.

Snaiperid, varustatud optilise sihikuga püssidega, võivad iseseisvalt tulistada väikseid, Eesti moondunud märke kuni 1500 m ja madalaltlendavaid lennukuid kuni 500 m.

Hästi ettevalmistatud laskurite grupp osava juhatuse all suudab anda mõjuvat tuld kuni 1000 m, täites edukalt harilikult kergekuulipildujale antavaid ülesandeid: võitlus vastase tulepesadega, vähemate joonte, pindalade ja madalaltlendavate lennukite tulistamine.

Ülevaate harjutusülesannetest ja selleks määratud laskemoona normidest annab tabel nr. 1.

Iga ülesande läbitöötamine koosneb: vastavate laskevõtete ja -reeglite omandamisest; eeltreeningust kontrollimisabinoude ja õppepadrunite varal; laskmisest väikesekaliibrilise laskemoonaga; ettevalmistavast harjutusest lahingupadrungiga ja pärisarjutusest laningupadrungiga. Laningupadrunit kokkuhoiu eesmärgil kasutatakse laialdaselt väikesekaliibrilist laskemoona.

Esimest ülesannet peetakse terve laske-ettevalmistuse vundamendiks, mis peab andma kindla aluse edaspidisele tööle laskealal. Relva materjalosa, käsitlemine ja lasketeooria algsed võetakse läbi rööbru vastavate praktiliste harjutustega.

Laskurite liigitamiseks klassidesse on alljärgnev harjutus, millest võivad osa võtta vaid need laskurid, kes on täitnud kõik laskekursuse pärisharjutused hindega „väga hea“ ja „hea“.

Märk: rinnakuju, keskmega asetatud 10-ringilisele kilbile, iga ringi vahe 5 cm. Kaugus 300 m. Padruneid — 5. Aeg täitmiseks — 30 sek. Laskesend — laskuri enda valida. Püssirihma ja toe kasutamine lubatud. Näitamine — seeria lõpul. Hinn: „väga hea“ laskur — vähemalt 40 silma; „hea“ laskur — vähemalt 35 silma. Laskureid liigitatakse mitte üle 2 korra aastas.

Laskekursus kergekuulipildujast.

Kk peamisteks tuleülesanneteks lahingus on: kaitsel — vastase väikeste ründegruppide tagasilöömine, lahtiste tulepesade mahasurumine, hüppeid sooritavate vastase üksikvõitlejate hävitamine; pealetungil — tuletoetus ründeosadele, vastase vasturünnakute tagasilöömine. Peale selle kk peab alati valmis olema madalaltlendavate lennukite tulistamiseks. Ülaltoodust lähtudes on kk-le määratud tabelis nr. 2 näidatud harjutusülesanded.

Tabel nr. 1.

Nr. Nr.	Ülesande sisu (lühidalt)	Padruneid	
		Lahingu-	Väikese-kaliibrilisi
1	Laskmine soodsais tingimuses liikumatu märgi pihta kuni 400 m.	8 (päriharjut. — 3; ettevalm. h. — 3; tagavaraks — 2)	12
2	Laskmine liikumatu märgi pihta mitmesugustes ilmastiku tingimuses kuni 400 m.	13 (päriharjut. — 3; ettevalm. h. — 8; tagavaraks — 2)	10
3	Kiirlaskmine ilmuva märgi pihta kuni 400 m.	7 (päriharjut. — 3; ettevalm. h. — 2; tagavaraks — 2)	15
4	Intensiivne tulistamine piiratud aja jooksul kuni 400 m.	10 (päriharjut. — 4; ettevalm. h. — 4; tagavaraks — 2)	15
5	Laskmine mitmesugustest asenditest varjete tagant kuni 600 m.	15 (päriharjut. — 6; ettevalm. h. — 7; tagavaraks — 2)	30
6	Iseseisev tulistamine tule ülekandmisega mitmele märgile kuni 600 m.	11 (päriharjut. — 5; ettevalm. h. — 4; tagavaraks — 2)	15
7	Laskmine liikuvate märkide pihta kuni 400 m.	8 (päriharjut. — 4; ettevalm. h. — 3; tagavaraks — 1)	16
8	Õhumärkide tulistamine kuni 400 m.	5 (päriharj. — 4; tagav. — 1)	15
9	Laskmine grupi koosseisus kuni 400 m.	3 (päriharjutuseks)	12
Kokku iga laskuri kohta		80 (päriharjut. — 35; ettevalm. h. — 31; tagav. — 14)	140

Tabel nr. 2.

Nr. Nr.	Ülesande sisu (lühidalt)	Padruneid	
		Lahingu-	Väikese-kaliibrilisi
1	Üksikute liikumatute märkide tulistamine üksiklaskudega ja ridatulega kuni 800 m.	32 (päriharjut. — 8; ettevalm. h. — 17; tagavaraks — 7)	12
2	Ilmuva ja liikuvate märkide tulistamine piiratud aja jooksul kuni 800 m.	13 (päriharjut. — 8; ettevalm. h. — 3; tagavaraks — 2)	30
3	Märkide gruppide tulistamine külvamisega rinnetpidi piiratud aja jooksul kuni 800 m.	41 (päriharjut. — 25; ettevalm. h. — 8; tagavaraks — 8)	—
4	Iseseisev tulistamine ühes tule ülekandmisega sügavuti paigutatud märkide pihta piiratud aja jooksul kuni 1500 m.	23 (päriharjut. — 14; ettevalm. h. — 7; tagavaraks — 2)	25
5	Õhumärkide tulistamine kuni 500 m.	14 (päriharjut. — 6; ettevalm. h. — 6; tagavaraks — 2)	30
6	Tuli grupi koosseisus mitmesugustes vaatlustingimustes kuni 1500 m.	70 (klp. peale) (päriharjut. — 40; ettevalm. h. — 16; tagavaraks — 14)	12 (iga laskuri peale)

Kk-laskurid, kes täitnud kõik päriharjutused hindega vähemalt „rahuldav“, omandavad kk-sihturi nimetuse, kuid klassikatsel nendest pääsevad ainult need, kes

kõik päriharjutused täitnud hindega „väga hea“ ja „hea“. Klassikatseid korraldatakse mitte üle 2 korra aastas ja selleks on järgmine harjutus. — M ä r g i d: kk tuleposit-

sioonil, kk liikumisel ja pataljoni suurtükk liikumisel. Kaugus: 1. märgini 250 m, 2. märgini 400 m, 3. märgini 700 m. Padruneid 20. Aeg 1 min. 20 sek. ühes hüppega 50 m kaugusele. Näitamise harjutuse lõpul. Hinned: „väga hea“ sihturi nimetuse omandamiseks tabada kõik 3 märki vähemalt 7 kuuliga; „hea“ sihturi nimetuse saamiseks — kõik 3 märki vähemalt 5 kuuliga.

Laskekursus raskekuulipildujast.

Rk loetakse võimsaimaks jalaväe tulerelvaks kõigil kaugustel kuni 4000 m. Täiendav: pealetungil — tuletoetus pealetungivatele osadele ja vastase vasturünnakute tagasilöömine; kaitsel — vastase pealetungi ning rünnaku tagasilöömine. Peale selle rk on jalaväe mõjuvaim relv võitluses

vastase lennukitega (kuni 1500 m) ja soomsõjõududega; oma ülesandeid rk-d täidavad kas koondatult gruppidesse (rühm, kompani) või üksikult (rk jaod). Üksikute rk-de märkideks on vastase üksikud relvad, tulepesad ja mitmesugused muud moondunud või halvastinähitavad märgid kuni 1500 m. Rk-grupid tulistavad pindalalt suuremaid märke kuni 2500 m ja annavad tõkettuld. Mitme rk-grupi koondtuld võib kasutada kuni 4000 m.

Harjutusülesannete sisu ja laskemoona normid on näidatud tabelis nr. 3.

Rk-laskurid, kes täitnud kõik pärisarjutused hindega vähemalt „rahuldav“, omandavad rk-sihturi nimetuse; klassikatale nendest pääsevad need, kes pärisarjutustel saanud hinded „väga hea“ või

Tabel nr. 3.

Nr.	Ülesande sisu (lühidalt)	Lahingupadruneid
1	Ridatuli ühte punkti kinniste ja lahtiste linkidega kuni 1500 m.	26 (pärisarjut. — 8; ettev. h. — 12; tagavaraks — 6)
2	Külvamine ühetasase ridatulega rinnetpidi kaugustel kuni 1500 m.	50 (pärisarjut. — 20; ettev. h. — 15; tagavaraks — 15)
3	Külvamine ühetasase ridatulega sügavuti kuni 1500 m.	35 (pärisarjut. — 20; ettev. h. — 10; tagavaraks — 5)
4	Üheaegne külvuti rinnetpidi ja sügavuti kuni 1500 m.	35 (pärisarjut. — 30; tagavaraks — 5)
5	Laskmine maapealse liikuva märgi pihta kuni 1500 m.	9 (pärisarjut. — 6; tagavaraks — 3)
6	Iseseisev tulistamine ühes tule ülekandmisega sügavuti paigutatud märkide pihta kaugustel kuni 1500 m.	36 (pärisarjut. — 26; ettev. h. — 3; tagavaraks — 7)
7	Laskmine nurgamõõtja järele öösi, udus jne. kuni 1500 m.	15 (pärisarjutus)
8	Õhumärkide tulistamine kuni 1500 m.	29 (pärisarjut. — 15; ettev. h. — 9; tagavaraks — 5; väikekal. — 20)
9	Laskmine rk-jao koosseisus abi-sihtpunkti järgi, läbi vahede, üle oma vägede ja eellaskmine kuni 1500 m.	85 (jao peale) (pärisarjut. — 55; ettev. h. — 30)
10	Laskmine rk-jao koosseisus öösi, udus ja suitsus kuni 800 m.	55 (jao peale) (pärisarjut. — 25; ettev. h. — 20; tagavaraks — 10)
11	Laskmine rk-rühma koosseisus lahtiselt ja poolkinniselt positsioonilt kuni 2500 m.	270 (laskuriikomp. rk-rühma peale; pärisarjut. — 120; ettev. h. — 150)
12	Laskmine rk-rühma koosseisus kinniselt positsioonilt; laskeandmete ettevalmistamine nurgamõõtja järgi, 4000 m piirides.	400 (rk-komp. rühma peale; pärisarj. — 280; ettev. h. — 120)
13	Laskmine rk-rühma koosseisus kinniselt positsioonilt kaardi ja planšeti järgi, 4000 m piirides.	70 (rk-komp. rüh. p.) 600 (rk-komp. peale)
14	Näitelaskmine rk-kompani koosseisus 4000 m piirides.	1500 (rügem. peale)

„hea“. Sihturite liigitamiseks on järgmine harjutus (klassikatse). Märgid: kuus rinnakuju (50 × 50 cm) 10 m-sel rindel 300 m kaugusel, rk-jagu liikumisel 1000 m kaugusel. Padroneid 35. Aeg täitmiseks (ühes laadimisega) 1½ min. Näitamine — harjutuse lõpul. „Väga hea“ sihturi nimetuse omandamiseks vaja tabada mõlemad märgid, kokku vähemalt 6 kuju; „hea“ sihturi nimetuse omandamiseks — tabada mõlemad märgid, kokku vähemalt 4 kuju.

Laskekursus püstolitest.

Püstolitest on ette nähtud tabelis nr. 4 näidatud laskeharjutused.

Klassikatse: 10-ringiline märk, ringide vahe 2,5 cm, kaugus 25 m, padroneid 7, aeg 35 sek., tabamuste näitamine 4 lasu järele. Hinne: 55 silma „väga hea“ laskur, 50 silma — „hea“ laskur.

Peale ülaltoodu eeskiri käsitleb käsi- ja püssigranaatide heitmist, vaatlust, kaugusemõõtmist, laskevaatuste korraldamist ja korda laskmisel. —uk—

Tabel nr. 4.

Nr.Nr.	Harjutuse sisu	Padroneid	
		Lahingu-	Väikese kalibriilisi
1	Laskmine liikumatu mängi pihta piiramata ajaga kuni 25 m.	18 (päriharjut. — 5; ettevalm. h. — 9; tagavaraks — 4)	18
2	Seesama harjutus kaugustel kuni 50 m.	14 (päriharjut. — 5; ettevalm. h. — 7; tagavaraks — 2)	18
3	Kiirlaskmine liikumatu märgi pihta piiratud ajaga kuni 50 m.	14 (päriharjut. — 5; ettevalm. h. — 7; tagavaraks — 2)	12
4	Laskmine ootamatult ilmuvate märkide pihta tule ülekandmisega ühelt märgilt teisele kuni 50 m.	9 (päriharjut. — 4; ettevalm. h. — 3; tagavaraks — 2)	16
5	Liikuvate märkide tulistamine kuni 50 m.	6 (päriharjut. — 3; ettevalm. h. — 2; tagavaraks — 1)	12
6	Laskmine mitmesugustest asenditest varjete tagant kuni 100 m.	11 (päriharjut. — 3; ettevalm. h. — 6; tagavaraks — 2)	18
7	Laskmine halbades vaatlustingimustes kuni 25 m.	8 (päriharjut. — 4; ettevalm. h. — 2; tagavaraks — 2)	12
8	Laskmine liikumisel ratsa.	10 (päriharjut. — 7; ettev. h. — 3)	20
Kokku		90	126

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Muudatusi Läti sõjaväeteenistuskäigu seadluses.

Läti sõjaväeteenistuskäigu seadusesse, mis välja antud 1923. aastal ja mida seni juba mitmel korral täiendatud, on sisse viidud, nagu teatab „Latvijas Kareivis“, hiljuti jälle mitu põhjapanevat muudatust ja täiendust.

Edaspidi võimaldatakse sundajateenistust ära kanda ka vabatahtlikult, kusjuures vabatahtlike vastuvõtu kord ja aeg määratakse kindlaks üldistel alustel sõjaministri poolt. Sundajateenistuse kandmisest vabastatakse: seimi liikmed (rahvasaadiku volituse kestvusel), ev.-luteri, katoliku ja õigeusu kiriku vaimulikud (nende kirikutee-

nistuses olemise ajal). Samuti vabastatakse sundajateenistuse kandmisest vanausu, anglikaani, baptisti, adventisti ja juudi usu vaimulikud, kui neil on vähemalt 100 täisealise liikmega kogudused.

Ajapikendust edasiõppimise jätkamiseks lubatakse ainult kesk-, kutse- ja merikoolide kasvandikele kuni 22 aasta vanuseni. Kõrgemate õppeasutuste kasvandikud ajapikendust ei saa, kuid neile antakse õigus peale sundajateenistuse kandmist õppimist jätkata ilma erilisi katseid sooritamata. Läti ülikooli kasvandikele, kes

algavad õppimist enne käesolevate muudatuste maksma hakkamist, sõjaminister võib anda ajapikendust kuni 25 aasta vanuseni, kui selle aja vältel on võimalik ülikooli lõpetada. Erijuhitudel sõjaministril on õigus ajapikendust kesk-kooli kasvandikele pikendada veel kuni 2 aastat ja üliõpilastele 1 aasta.

Sundajateenistuse lõpetanud sõdurid ja all-ohvitserid arvatakse kuni 30-da eluaastani käsu-

tusväkke, 30—40-da eluaastani reservväkke ja 40—50-da eluaastani — maakaitseväkke.

Armee staabil on õigus sõjaväeteenistusse vastuvõetud, kuid väeossa veel määramata kodanikule anda ajapikendust kuni 1 aasta, kui selle kodaniku perekondlik ja majanduslik olukord on eriti raske. Palved samase ajapikenduse saamiseks tulevad esitada armee staabile, juurelisades linna- või vallavalitsuse motiveeritud otsust ajapikenduse hädavajalikkuse kohta. E. T.

Uuemad inglise õhumanöövrid

peeti ära s.a. juulikuus ja vältasid 4 päeva. Ilmastikuolud, eriti manöövrite esimestel päevadel olid kõigiti soodsad. Suurem osa lendusid sooritati öösi; kuigi atmosfäärilised tingimused sel ajal olid halvemad, ei tulnud manöövrite ajal ette ühtegi õnnetut juhtumit. Käesoleval aastal sõjategevus arenes ettekujutatavate Põhja- ja Lõunariigi vahel. Neist esimene kaitses oma territooriumi 152 lahingaparaadiga, kuna teine tungis kallale 166 pommitamislennukiga. London ühes idapoolsete krahvkondadega loeti mägismaaks, mida lennukid ei saa ületada ja mis seepärast asub väljaspool sõjategevuse piirkonda. Põhjariigi õhujõudude ülesandeks oli kaitsa maa-ala, mis asub idapool Lancaster, Birmingham, Svinton, Pool joont — v. a. ülalnimetatud mägismaa piirkond — hävitades või tagasitõrjudes vastase eskadrille, enne kui neil korda läheb rünnata manöövri juhatusel kindlaksmääratud Põhjariigi tähtsamaid elu- ja tööstuse keskusi. Lõunariigi õhujõud, teetsedes gruppidega või üksikute aparaatide kaupa, pidid ründama vastast lähenedes eelpoolnimetatud pommitamisobjektidele manöövri juhatusel täpsalt piiritletud koridoride kaudu. Nendes koridoridesse, milliseid oli kokku kaks, olid paigutatud kaitsja poole õhujõud, kusjuures nende lennusadamad asusid 60—100 km kaugusel riigi piirile ettelükatud õhuvaatluspostide joonest. Kaitsja poole õhujõud pidid oma ülesande täitmisel üles näitama suurt kiirust ja osavust, kuna olukord nõudis nende tõusmist õhku 4000—5000 m kõrgusele, enne kui vastase lennukid jõuavad katta umbes poole sellest kaugusest, mis lahutas lennusadamaid riigipiirist. Pommitajad lennukid,

mille liikumise kiirus oli üle 200 km tunnis, läbitasid selle vahemaa umbes 25 min. vältusel. Seega siis kaitsesele jäi õhkutõusmiseks umbes 12 min., millest kuni 2 min. startimiseks ja kuni 10 min. tarvilise kõrguse võtmiseks, mis sündis 280 km horisontaalse liikumiskiiruse juures. Õhuvaatlus- ja kuuldepostide ja sidevahendite korraliku töötamise juures Põhjariigi eskadrillid võisid olla õhus lahinguvõimelised kuni 14 min. vältusel pärast teate saamist vastase ilmumise üle riigipiirilt õhuvaatluspostidelt. Manöövrite vältusel läks üldiselt korda saavutada neid norme. Manöövrite lõpupäevadel atmosfäärilised tingimused muutusid soodsamaks ja lubasid teotseda intensiivsemalt, eriti Lõunariigi jõududele, mistõttu ülekaal õhus, mis alul oli kaitsja käes, libises üle pealetungivale poolele ja manöövrid lõppesid viimase kasuks. Lõunariigi pommitajailt lennukeid sooritatud 35 rünnakut Põhjariigi tähtsamatele elukeskustele andsid kõik häid tulemusi. Kuid ka kaitsja tegevus leidis väarikat hindamist, kusjuures otsustati, et tegelikult lahinguolukorras ründajal oleks olnud kaitsjalt tõsisemid kaotusi lennukis kui ka lendavas personalis, nii et tegevuse lõpufaasis ta oleks — sõja olukorras — sunnitud olnud oma rünnakute pinevust nõrgendama. Manöövritel olevat ammutatud rida väga suure väärtusega õpiseid rünnakute ja kaitse sooritamisel õhus, eriti aga õhukaitsesüsteemi üksikute elementide: lennukite, õhuvaatluse ja -kuulde postide, helgiheitjate, õhukaitsesuurtükkide omavahelise koostöötamise alal kallaletungi puhul õhust (F. A. 19. VIII s. a. nr. 764).

Sõjakirjandust.

INGLISMAA.

THE ARMY QUARTERLY.

Juuli 1933. a.

1. Toimetusest. Teiste möödunud veerandaasta sõjapolitiliste sündmuste hulgas autor valgustab üksikasjalikumalt neid, mis leidsid aset Saksamaal. Olevat selge, et sakslaste politika tüürib sihikindlalt Maailmasõja lepingute reviderimise poole. Ühes sellega polevat kahtlust, et seda härra Hitleri sammu toetab suurem osa saksa rahvast, kuigi sealjuures paistab, et sõja pooldajad ei saaks endale kaugeltki enamust. Seega siis Euroopa rahu ei näi olevat sakslaste poolt sugugi nii suures hädaohus, kui seda tava-

liselt arvatakse. — 2. Kpt. ja dipl. major D. Vimberley. Kuidas otstarbekamalt kasutada viimaste sõdade õpiseid väljaõppe teostamisel. Auhinnaga kroonitud kirjatöö. Annud kokkuvõtliku ülevaate sõjategevuse iseärsustest Iirimaa 1920. a., Põhja-Venemaal 1919. a. maikuu, Waziristanis 1919. a. lõpul, Palestinas 1918. a., Afganistanis 1919. a. ja Prantsusmaal 1918. a. autor tuleb järgmiste õpiste juurde: 1) praegusa aja võimsate relvade tõttu inimese keha on senisest vähem kaitstud vigastuste vastu, millist pahet saab vältida võitleja intelligentsuse arendamisega ja soomuse tarvitusele võtmisega; 2) jalavägi on võimetu vastase mõjusa automaatrelvade tule vastu ja purustamata või läbi-

lõikamata traattöketee ees, eriti kallaletungil päevavalguses; 3) lahingud võidetakse nüüd kõikide väeliikide koostöötamisega, mitte aga jala-väelt, nagu seda kaldusid õpetama endised taktika käsiraamatud; 4) leiab veel kord kinnitust vana tõde, et nooremates eluaastates juhte on tihti teguvõimsamad vanematest; 5) harilikelt sõdureilt sõjaajal kiiresti püstitavad väli-kindlustused omavad suurema väärtuse kui rahu ajal teostatud fortifikatsioonilised ehitused; 6) väejuhtidel ja politikameestel on üldiselt raske aru saada üksteise muredest ning saavutada üksmeelt sõjapidamise küsimustes.

Neid õpiseid arvesse võttes leitakse vajalikuks õppetöö teostamisel rõhutada järgmisi asjaolusid. Sõduri intellekti eest tuleb erilisel hoolt kanda iseäranis kui arvesse võtta tänapäeva keerulisi võitlusvahendeid, mida sõdur peab oskama kasutada ja millised on suuresti arenenud võrreldes sellega, mis oli 1914. a. Praegusaja väeüksus on ainult siis hästi väljaõpetatud, kui igaks tema koosseisu kuuluvaist võitlejaist on küllalt intelligentsne ning mõistab lugeda ja kirjutada; arenenud, kuigi kehaliselt nõrgemat sõdurit tuleb praegu eelista tugevamale, kuid nõrga taipamisvõimega sõdurile. See ei tähenda muidugi, et keha arendamist võib jätta unustusse; ka selle eest peab küllaldaselt hoolt kandma, kuna sõdurit ikkagi nõutakse, et ta oleks võimeline sooritama rännakuid, kaevuma ja kasutama sealjuures kaalukaid relvi. Suurimat tähelepanu tuleb pöörata sõduri moraali karastamisele, õpetades teda kandma sõja raskusi. Selles mõttes ei ole, näiteks, õige, kui rahuaja taktikalistel õppustel tegevuse katkestatakse, et anda võimalust toidu võtmiseks või lubada muid sellestarnaseid tegevusi, mis on vastolus sündmuste käiguga sõjaajal. Kui sõdurile on õieti selgitatud tegevuse eesmärk, siis harilikult ta lepib nurisemata ka raskeimate olukordadega. All-ohvitseri tuleb intelligentsilt arendada seevõrra, et ta võiks tarbekorral asendada ohvitseri, vabastades teda teenistuse ja õppetöö pisikohustustest. Moraalselt ja füüsiliselt peab all-ohvitser täiesti välja andma selle mõõdu, mis kuulub mõiste alla „esprit de corps“; eluaastates vanemaill ei saa muidugi nõuda kehalist osavust võrdselt noortega, kuid sõjamehele sobivas vormis peavad nad siiski ennast hoidma. Ohvitseri intellektuaalse külje arendamine on esmajärgu tähtsusega. Paenduv ning hästi arenenud mõistus on meie ajal, mehhaniseerimise ajajärgus, suure väärtusega; seda saab edendada nii viisi, et ohvitserile võimaldatakse töötada mitmesugustes väeliikides, erinevates teenistuslikkudes tingimustes; eriti kasutoov on praegusel ajal ohvitseride läkitamine teenimiseks moto-mehhaniseeritud osadesse, kus juhtimisel on tarvilik kiire otsustamisvõime; sealjuures staažide sooritamisel ei tule vaadata ohvitseri eluaastatele meelestades, et Maailmasõjas juhtisid küllalt edukalt pataljone — 25 kuni 30 aastaseid ja kompaneid paarikümneaastaseid ohvitseri. Ka taktikaliste ülesannete lahendamise mõjub tublisti mõistust arendavalt. Igal juhul ei tohi lasta ohvitseri langeda kitsarinnalsusse, mis suretab mõistust ja ka moraali. Vanematele juhtidele soovitatakse pöörata senisest suuremat tähelepanu õiste operatsioonide juhtimisele, tagala küsimustele, sest tuleviku sõjas, näiteks mootorite kütte- ja määrdeainete hiljaksjäämine võiks lõppeda lahingu

kaotamisega. Ennekõiki aga on vanemate juhtide kohuseks arendada alluvate moraalseid omadusi, kuna selles — vaatamata motoriseerimistele, mehhaniseerimistele jne. — ka tulevikus peitub võidu pant. Kõikidel ohvitseridel aga nõutakse — peale muu — veel oskust selgesti ja loogiliselt väljendada oma mõtteid. Tihtigi mõnelt vanemalt ohvitserilt osavalt tehtud õppuse kokkuvõte annab kuulajatele palju rohkem kui vastavad eeskirjade paragrahvid, mille sisussetungimine sageli nõuab tublit aja- ja jõukulu. Halvasti kõnelevat või koguni vaikivat ohvitseri võidakse meie ajal lugeda rumalaks (regarded as a fool). „Praeguses patsifismi ajajärgus, kus avalik arvamus kaldub meid lugema kasutuiks, ükski ohvitser, ka mitte nooremate hulgast, ei või olla kidakeelne...“ — 3. Canuck. Kanada ja impeeriumi kaitse. Kuigi Briti kuningriik esineb rohkem moraalse kui poliitilise tegurina, siiski olevat soovitatav, et ka Kanada — kuningriigi ühe osana võtaks osa impeeriumi kaitse kohustusest, niipalju kui seda lubab tema erinev seisukoht (Ameerika naabrus). — 4. Major H. C. H. Robertson. Impeerium ja modernsõda.

Autori arvates Briti impeeriumi relvastatud jõud olevat praegu küllaldased — tingimusel, et üksikud dominionid võtaksid osa kaitsekohustustest ka väljaspool oma riigi piire. Strateegiliselt olevat tarvilik, et peale kohalikkude — dominionide kaitseüsteemide oleks veel üldine impeeriumi kaitseaparatuur, sest praegusaja sõjas võivat liitlaste edu saavutada ainult siis, kui rahuajal nende üldine juhtimisaparatuur on üksikasjalikumalt korraldatud. — 5. Sakslased 1915. a. kevadel ja suvel. Saksa ametliku Maailmasõja ajaloo VIII köite (Der Weltkrieg. Bearbeitet im Reichsarchiv. Die militärischen Operationen zu Lande. VIII Band. Die Operationen des Jahres 1915. Die Ereignisse im Westen im Frühjahr und Sommer, im Osten vom Frühjahr bis zum Jahresschluss. Berlin, Mittler, 22.50 Mrk.) lühike kokkuvõte. Sellest raamatust 500 lk. on pühendatud idarindele ja ülejäänud 128 lk. teistele rindeosadele. Operatsioonid idarindel hinnatakse kui saksa taktika ja strateegia suursaavutist võrdselt tugeva vastase üle, kuigi vene väed sel Maailmasõja perioodil kujutasid endast relvadeta ordaid (unarmed hords), kes isegi austerlaste ei suutnud vastu panna. Muuseas kritiseeritakse kõvasti Falkenhayn'i strateegilist plaani, mis nägi ette sõja lõpetamist läänerindel, leppides idas ainult venelaste tagasitõrjumisega Visla jõe taha, vastandina Hindenburg-Ludendorffi strateegiale, kes unistasid venelaste hävitamisest sügava haaramisega põhjapoolt, korraldades samal ajal kaitset läänes. Referent pooldab esimest. Kuid ühtlasi ta leiab ka, et sakslaste tegevus idarindel 1915. a. oli liialt ettevaatlik ning aeglane; ratsaväge ning gaase laiemalt kasutades ja jalaväega kõvemini peale surudes, oleks kahtlemata saavutatud suuremat edu, kui see, mis langes osaks sakslastele. — 6. Kindr.-major T. O. Marden. Briti sõjaväega Konstantinopolis. Huvitavaid mälestusi aastatest 1920—1923, Kreeka-Türgi sõja päevilt, millist autoril on võimalus olnud jälgida lähemalt inglise sõjaväeesindajana kreeka armee juhatuse juures; muuseas autor väidab, et Krimmist enamlaste surve all evakueeritud vene valgetel vägedel, millised lugesid oma ridades kuni 30.000 relvastatud võitlejat, olnud kavatsus val-

lutada Konstantinopol. Igatahes prantsuse ja inglise väeosadele, kes asusid Konstantinopoli garnisonis, olevat ülesandeks olnud niisuguseid venelaste katseid otsustavalt tagasi lüüa. Artiklil on järg. — 7. Kindr.-major V. D. Bird. „Ajalugu jutustab“. „Sõjapidamine, samuti nagu valitsemine, on takti küsimus,“ olevat kunagi lausunud Napoleon. Seda väidet autor püüab kinnitada väidetega sõjaajaloost. — 8. Prantsuse ametlik Maailmasõja ajalugu 21. II kuni 1. XI 1916. a. Lühike ülevaade ajaloo IV köite I raamatu sisust, mis käsitleb sündmusi kuni 1. maini 1916. a. Raamat ei kujutavat endast ajalugu, vaid dokumentide kogu ilma katseta selgusele jõuda, millisel määral antud käsud ja korraldused tegelikus elus täitmist leidsid. — 9. Brig.-kindr. C. D. Bruce. Desarmeerimine Kaugidas. Selleks polevat praegu mingisuguseid väljaväeteid, kuna siin tähtsamate riikide — Jaapani, Hiina ja Nõukogude-Vene huvid lähevad veelgi rohkem lahku, kui me seda võime tähele panna Euroopas. — 10. Sealpool künkaid. Märkmeid lahingutest Somme'il 15. sept. 1916. a. — 11. Major H. G. Eady. Charles George Gordon. Märkmeid selle tuntud inglise kindrali elust ja tegevusest — tema 100-aastase sünnipäeva puhul. — 12. Kindr.-major J. F. C. Fuller. Ameerika kodusõja koht sõjakunsti evolutsioonis. Autor jõuab otsusele, et Ameerika kodusõda mitte ainult ei ole tähelepanuväärsemaid sõdu, mis kunagi peetud, vaid ta omab ka väga tähtsa koha sõjakunsti evolutsioonis, kuna ta seisab uueaja teadusliku sõjapidamise ajajärgu lävel, kus aurujõud — majapidamises ja püssirohi — politikas on omandanud domineeriva tähtsuse, andes tsivilisatsioonile koguni uue suuna ja muutes sõja iseloomu ning selle ettevalmistamist. Ameerika kodusõda on esimene modernisõda; kuigi ta leidis aset 70 aastat tagasi, sarnaneb ta ometi üllatavalt Maailmasõjale. Mõlemates mängisid väga tähtsat osa: ühise juhtimise probleem, majanduslikud faktorid, piiramise manöövrid ja blokaadi küsimused. Ka taktikaliselt on mõlemas palju ühist: püssikuul ja kaevik domineerisid lahinguväljal, suurtükivägi ei olnud võimeline otsustama lahingut, ühes ratsavägi ja teises tank lahendasid manööverdamise ja liikumise küsimused. See sarnasus on seletatav asjaoluga, et 1914. a. taktikalised ideed sisult väga vähe erinevad 1861. a. omadest; mõlemal perioodil loeti tääki teljeks, mille ümber keerleb taktika; mõlemas täägi probleem oli piduriks uue taktika tekkimisele ning arenemisele. Kui Ameerika kodusõda oleks teaduslikult põhjalikumalt uuritud, oleks ettevalmistamine Maailmasõja vastu kindlasti parem olnud; nii autori arvamus. — 13. Territoriaalarmee küsimusi. — 14. P. S. Nazarov. Nõukogude õhujõud kõrvesuguharude vastu. Episoode Vene kodusõjast Turkestanis. — 15. Ltn. V. A. H. Denne. Staap ja sõda. Märkmeid staabi-ohvitseride ettevalmistamise kohta inglise sõjaväes. — 16. Bibliograafia.

PRANTSUSMAA.

LA REVUE D'INFANTERIE.

Nr. 486, 1. märts 1933.

Ühest saksa lipust.

Prantsuse Sõjamuuseumis on välja pandud Saksa endise sõjaväe lipu jäänused, mis leitud

raudtee mullatöödel St.-Léonard'i piirkonnas 20. 01. 1920. Prantsuse eriteadlased „tegid kindlaks“, et lipp kuulub Saksa kaardiväe 3. rügemendi III pataljonile. Sakslased on „kindlaks teinud“, et lipu jäänused kuuluvad Saksa sama rügemendi II pataljonile, milles omal ajal teeninud feldmarssal-president Hindenburg, tema poeg kolonel Hindenburg ja tuntud kindral Schleicher. Seega on sakslastel suur huvi lipu jäänuste vastu ja koguni soov neid tagasi saada.

St.-Léonardi lahingute kohta, sept. 1914, on avaldatud kirjutusi prantsuse ja saksa sõjakirjanduses. Mõlemate sõjavägede autorid on leidnud, et nende maade väeosad nimetatud lahingus teotsesid hiilgavalt ja võidukalt.

„Hea võidukus,“ arvavad prantslased, „kui lipud jäetakse lahinguväljale...“

Sakslased on lippude kaotamise sidunud hiilgavate kangelastegudega. Ametlik protokoll, mis prantslastelt koostatud lipu leiul (20. 09. 1920), ei ole kokkukõlas sakslaste kangelastegude kirjeldusega: puudub tundmatu grenader, (nagu on lugeda kangelasteo kirjeldusest), kes lipu jäänusega on langedes katnud oma kangelaserinna. Lipu jäänused leiti allohvitseri kõrvalt lipu tupes...

Peale muu, „kangelastegude“ kirjelduste harastajatele on see lipu lugu õpetlik, nimelt: kirjeldused ei sobi tavaliselt tõsiasjadega, mis ilmnevad hiljem.

Tšehhoslovakkia 22. küttide rügement Vouziers'i lahingutes, okt. 1918. Artikli autoriks on tšehhoslovakkia major K. S. diplom Preininger. Nagu nähtub artiklist ja selles toodud dokumentidest, oli tšehhoslovakkia vabatahtlik brigaad, millesse kuulus ka 22. küttide rügement, väga hea sõjaline koondis, eriti kui võrrelda brigaadi sõjalist tegevust ameeriklaste tegevusega oktoobris 1918. See brigaad, mille loomise vaimliseks isaks on praegune president Masaryk, on Prantsuse-Tšehhoslovakkia sõpruse tõhusaim faktor.

Näitliku taktikalise ülesande lahendamine reljeefplaani (Patul Demay, allohvitseride täienduskooli ülem). Rühm ja jagu lahingus. Pisisjade selgitamine. Õppuse käik on korraldatud meetodil, mida tunneme Comm. Gérini „Väikeste üksuste lahingust“ (Tõlge kavstab VI kirjastusel).

Maastik laskmiseks redutseeritud distantsidel artileristide ja jalaväelaste õppeks, kes käsitsevad 37 mm kahurit ja Stokes-Brandt müserit. (Suurtükiväe eskadroni ülem Aubry). Näpunäiteid redutseeritud maastiku valmistamises ja selle kasutamise õppeks.

Veel mõtteid rükaugutule tege-likkusest (Comm. Maffre).

Prantsuse jalaväe-eeskiri II osa näeb rükaugutuled. „La Revue D'Inf.-s“ vaieldakse kauemat aega selle üle, kas on mõtet nõuda rükaugutuld, näiteks 2000 m ja üle peale. Kas siin laskemoona kulu on õigustatud, kui arvestada vähesid resultate. Käesoleva artikli autor (koloniaal jalaväest) on lojaalne ohvitser: tema arvates tuleb eeskirja võtta liigse arvustuse ja püüda täita ta nõudeid. Eeskirja koostajad pidid ju nõuete püstitamisel millelegi põhjenema. Ke.

Sport kaitseväes.

Lennuvõistlused 1933. a.

Meie lennuväe üksused näitasid oma väljaõppe tulemusi juba traditsiooniks kujunenud lennuvõistlustel 24. ja 29. augustil k. a. Võistlusteks ettenähtud päeval, 24. augustil, muutus ilm niivõrt tormiseks, et oldi sunnitud võistlusi katkestama. Võistlused jätkusid pärast lennupäeva.

Suurima arvu punktide saavutamise ning võidule pääsemise eelduseks kujunes õige orienteerimine antud matkal ja kontrollpunktide kiire ülesleidmine. See võimaldab läbistada matkaid lühima aja kuluga, millest omakorda tingitud ka bensini vähemkulu. Enam kui ühe kontrollpunkti mitteleidmine põhjustas võistlustest kõrvaldamise, kuna aga ühe punkti mitteleidmisel oli veel võimalus võistelda maandumise täpsusele.

Vasakult paremale: Külalised esotsas Kaitseministriga lennuvõistlusi jälgimas. — Kaitseminister lennuvõistlusest osavõtvaid meeskondi ja lennukeid ülevaatamas. — Lennuvõistluste võitjale määratud auhinnad. — Kaitseminister ja Kaitseministri abi tutvumas võistluseks määratud lennumatkaga.

Lennuvõistluste eesmärgiks seati, analoogiliselt möödunud kolme aasta võistlusile, ergutada sõbralikku võistlustahet lennuväeüksuste vahel ja ühes sellega saada ülevaadet üksuste isikliku koosseisu väljaõppest aeronavigeerimise, visketeade kohaletoometamise, mootorite korrapärase kasutamise ja lennuki juhtimise kindluse aladel. Vastavalt eesmärgile võttis osa 1 lennuk ühes meeskonnaga, koosseisus 1 lendur ja 1 aviomotorist, igast lennusalgast, välja arvatud Ü. Mere-lennusalk.

Võistluste tehniliste tingimuste ülesseadmiseks ja tulemuste hindamiseks õhukaitse ülevalt määratud vahekohtukomisjonil tuli tänavu, arvestades möödunud aastate kogemusi, viia sisse mõningaid parandusi võistluste tingimustes ning lennukitele esitatud tehnilistes normides. Viimaste kindlaksmääramisest iga üksiku võistlusest osavõtva lennuki tüübi kohta olenevad palju ka võidu võimalused. Sellepärast võib juhtuda, et lennuomadusilt halvemad ning aeglased lennukid tulevad esikohale. Võistluste tingimustes seati üles peamiselt nõuded, mis nõuavad võistlejailt täpsat orienteerumise oskust, mootori hoolsat ning korrapärast käsitamist, täpsust visketeade pihitamises ja maandumises.

Nende tehniliste tingimuste täitmiseks avas lennuvõistlused härra Kaitseminister, kes lühikeses kõnes kriipsutas eriti alla sõbralikku võistlustahet, toonitades, et ärgu „võistlus kujunegu võitluseks”. Võistlused loeti avatuks riigilipu vardasse tõmbamisega, mille järele lennukid hakkasid startima viieminutiliste vaheaegadega. Esimestena startisid kiiremad lennukid, eeldusega, et neile järgnevad ei saaks eelmiste järele orienteerida.

Võistlusteks startinud 12 lennukist tulid lõpuvõistlustele 10 lennukit, kuna 2 lennukit langesisid võistlustest välja esimesel võistluse päeval tormise ilma tõttu asetleidnud lennuõnnetusel. Võistluste tulemused saavutatud üldpunktide järjekorras on toodud järgnevas tabelis.

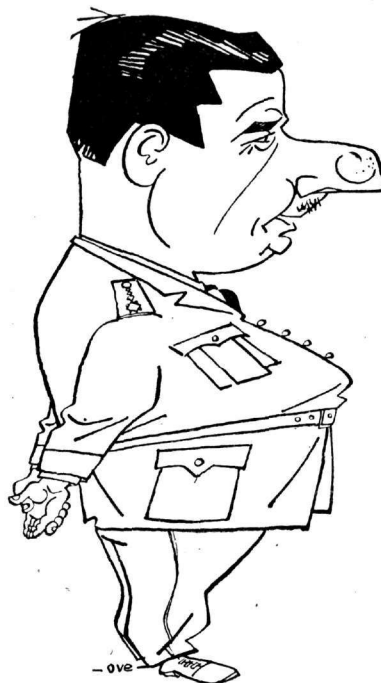
Võistluste tulemustest võib eeskätt märkida, et orienteerimise, s. o. kontrollpunktide mitteleidmise tõttu, ei langenud välja võistlustest ühtegi meeskonda. See asjaolu näitab meie lendurite küllaldast oskust sel alal. Eriti häid tulemusi võib alla kriipsutada visketeade pihitamise täpsuses.

Saavutatud tulemuste põhjal omandati käesoleval aastal lennuvõistlusteks väljapandud rändauhinnad järgmiselt:

Jrk. nr.	Lennuki meeskond	Väeosa	Lennuki tüüp ja nr.	Saavutatud punktide arv			Kokku
				Kiiruses	Maandumises	Viskteadete pihtamise täpsuses	
1.	Kv. lendur ltn. A. Streimann, aviomot. n. a. o. E. Saik	Üksik Lennuväedivisj. nr. 1.	DH 68	+1081	200,5	+774	+2055
2.	Kv. lendur ltn. H. Kirsipuu, aviomot. v. a. o. V. Steinberg.	Üksik Lennuväedivisj. nr. 3.	BB 127	+556	199	+711	+1466
3.	Kv. lendur veltv. V. Kõbas, aviomot. veltv. J. Rästa.	Üksik Lennuväedivisj. nr. 2.	HP 99	+431,5	38,5	+602	+1072
4.	Kv. lendur ltn. V. Reili, aviomot. veltv. R. Tamberg.	Üksik Lennuväedivisj. nr. 3.	BB 132	-247	318	+696	+767
5.	Kv. lendur kapten E. Läte, aviomot. n. a. o. D. Berger.	Üksik Lennuväedivisj. nr. 1.	GL 87	-590	270	+827	+507
6.	Kv. lendur veltv. N. Schmidt, aviomot. v. a. o. K. Laas.	Lennukool.	AL 142	-960	319	+809	+168
7.	Kv. lendur ltn. A. Jürkson, aviomot. A. Johanson	Lennubaas.	AA 119	-611	26	+674	+89
8.	Kv. lendur veltv. V. Sontag, aviomot. v. a. o. M. Mänd.	Üksik Lennuväedivisj. nr. 3.	BB 125	-1552	137	+638	-777
9.	Kv. lendur ltn. O. Soots, aviomot. veltv. K. Turo.	Üksik Lennuväedivisj. nr. 1.	Šm. 139	-2231	83	+774	-1374
10.	Kv. lendur kapten J. Sepp, aviomot. veltv. E. Luuk.	Üksik Lennuväedivisj. nr. 3.	HH 148	-3452	250	+698	-2498
11.	Kv. lendur ltn. A. Riisenberg, aviomot. veltv. V. Kivest.	Üksik Lennuväedivisj. nr. 2.	HP 101	—	—	—	—*)
12.	Kv. lendur ltn. E. Reebis, aviomot. v.a.o. R. Männik.	Lennukool.	AR 112	—	—	—	—*)

*) Olid sunnitud tormise ilma tõttu asetleidnud lennuõnnetuse tagajärjel katkestama võistluse.

- I Riigivanema auhinna — suure hõbekarika kotkal — suurima punktide arvu eest — võitis esimest korda Üksik Lennuväedivisjon nr. 1.
- II Kaitseministri auhinna — hõbekarika — suurima punktide arvu eest kiiruses — võitis esimest korda Üksik Lennuväedivisjon nr. 1.
- III Kaitsevägede staabiülema auhinna — kristallkannu — suurima punktide arvu eest maandumises — võitis esimest korda Lennukool.
- IV Ohukaitse ülema auhinna — suure hõbekarika kotkaga kaanel — suurima punktide arvu eest viskteadete pihtamise täpsuses — võitis esimest korda Üksik Lennuväedivisjon nr. 1.
- V Ohukaitse juhatuse auhinna — hõbekarika — võistlejaist õppesalkadest suurima punkt. arvu saavutanud õppeleenukite salgale — võitis teist korda järjestikku ja seega jäädavalt Lennukooli salk nr. 2.
- VI Ohukaitse juhatuse auhinna — hõbedane eesti kapp — võistlejaist luursalkadest suurima punktide arvu saavutanud luureleenukite salgale — võitis esimest korda Üksik Lennuväedivisjon nr. 1. salk nr. 2.
- VII Ohukaitse juhatuse auhinna — kullane karikas kotkal — võistlejaist hävitussalkadest suurima punktide arvu saavutanud hävitus-

„Tasa, targu lennake, siis võidule te jõuate...“

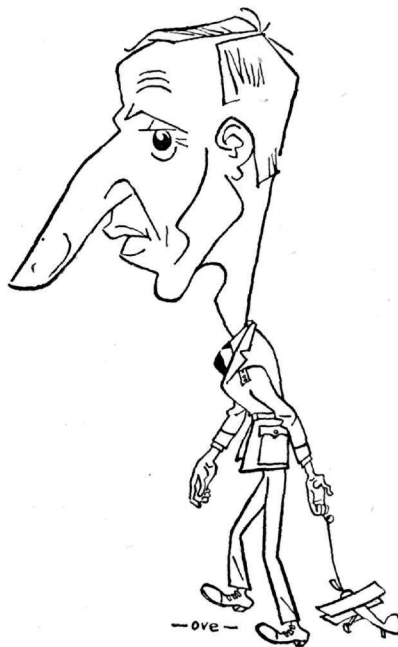

„Võidu retsepti ei ole, on vaid karikad, kapad ja muud võidu esemed...“

lennukite salgale — võitis esimest korda
Ü. Lennuväedivisjon nr. 3. salk nr. 2.

Individuaal auhindu omandati võistlustest osavõtvalt meeskonnalt saavutatud suurimate punktide eest nii üksikul võistlusaladel kui ka üldpunktide kogusummas järgmiselt:

1. Suurima punktide arvu eest
 - lendur ltn. A. Streimann — hõbe-kaanega kirjalpoki ja
 - aviomotorist n.a.o. E. Saik — nahk suitsukarbi;
2. Punktide arvus teisele kohale tulija meesk.
 - lendur ltn. H. Kirsipuu — hõbekaanega kirjalpoki ja
 - aviomotorist v.a.o. V. Steinberg — nahk suitsukarbi;
3. Punktide arvus kolmandale kohale tulija meeskond
 - lendur veltv. V. Köbas — hõbekaanega kirjalpoki ja
 - aviomotorist veltv. J. Rästa — nahk suitsukarbi;
4. Kiiruse eest suurima punktide arvu saavutaja meeskond
 - lendur ltn. A. Streimann — nahk suitsukarbi ja
 - aviomotorist n.a.o. E. Saik — hõbedast suitsudehoidja;

„Egas lennuk ise lenda, teda on vaja juhtida.“

„Veel üks nõks ja lennuk ongi ringi sees...“

5. Maandumise eest suurima punktide arvu saavutaja meeskond
 - lendur veltv. N. Schmidt — kristallkaravini ja
 - aviomotorist v.a.o. K. Laas — kristallvaasi;
6. Viskteadete pihtamise täpsuses suurima punktide arvu saavutanud meeskond
 - lendur kapten E. Läte — kristallkannu ja
 - aviomotorist n.a.o. D. Berger — laukella;
7. Õppesalkadest suurima punktide arvu saavutanud meeskond
 - lendur veltv. N. Schmidt — kristall-suhkrutoosi ja
 - aviomotorist v.a.o. K. Laas — kristall-suhkrutoosi;
8. Luursalkadest suurima punktide arvu saavutanud meeskond
 - lendur ltn. A. Streimann — kristallkaravini ja
 - aviomotorist n.a.o. E. Saik — hõbedast tulesüütaja;
9. Hävitussalkadest suurima punktide arvu saavutanud meeskond
 - lendur ltn. H. Kirsipuu — kristallkaravini ja
 - aviomotorist v.a.o. V. Steinberg — hõbedast tulesüütaja;
10. Firma Gnome-Rhone mootoriga varustatud lennuki paremale meeskonnale
 - lendur veltv. V. Köbas — suur hõbedast peeker ja
 - aviomotorist veltv. J. Rästa — väike hõbedast peeker;

„Näe, oma kursside kalkulaatoriga kalkuleeringi visktheadete pihtamise täpsuse...“

11. Parimale kohale tulnud Bristol-Bulldog'i lendurile ltn. H. Kirsipuu'le firma poolt annetatud hõbedast paberossitoos;
12. Tšehhoslovakkia saadiku prof. Galla auhinna, taskukella, parimale allohvitserile, omandas veltv. V. Kõbas;
13. Üksik Lennuväedivisjoni nr. 1. ülema auhinna, divisjoni paremale lendurile ja paremale aviomotoristile, omandasid: lendur leitn. A. Streimann — nahk kirjutuslaua ploki ja aviomotorist n.a.o. E. Saik — hõbedast tulestüütaja;
14. Üksik Lennuväedivisjoni nr. 2. ülema auhinna, parimale H. Potez'i meeskonnale, omandasid: lendur veltv. V. Kõbas — nahk albumi ja aviomotorist veltv. J. Rästa — nahk rahatasku.

Lennuvõistluste tulemused tehti teatavaks võistluste lõpul 29. augustil ja sama päeva õhtul härra Kaitseminister jagas välja auhinnad parimaile kohtadele tulijaile. A. I.

Üleriikliku kaitseväge ratsavõistluste tagajärjed.

Terarelva käsitlemine ratsa nr. 2B.

Ratsaväe inspektori auhind.

1. Veltv. A. Anderson, hob. „Poppi“, ratsarüg.
2. N.a.o. A. Tomingas, hob. „Bajadere“, ratsar.
3. Veltv. R. Salm, hob. „Balleriina“, 5. srt. gr.
4. V.a.o. J. Sild, hob. „Ekateriina“, KÜÖ.
5. V.a.o. H. Sark, hob. „Belisar“, ratsarüg.
6. Kordnik O. Zupsmann, hob. „Lang“, pol. ratsares.
7. Veltv. A. Jonuks, hob. „Belsatsar“, 5. srtk. grupist.
8. V.a.o. E. Raklas, hob. „Barbara“, KÜÖ.
9. Veltv. V. Õunroos, hob. „Belsatsar“, 5. srtk. grupist.
10. V.a.o. J. Viidermann, hob. „Bajadere“, ratsarügemendist.

Takistussõit nr. 3B. Riigivanema auhind.

1. V.a.o. V. Till, hob. „Bolkan“, ratsarüg.
2. Veltv. A. Anderson, hob. „Hektor“, ratsarüg.
3. Kapr. E. Fuks, hob. „Kungla“, ratsarüg.
4. N.a.o. Paulus, hob. „Egiiv, KÜÖ.
5. Veltv. H. Lillakas, hob. „Jonni“, ratsarüg.

Takistussõit nr. 4A. Ohvitseride ratsasõidu instruktoreite kursuse auhind.

1. ja 2. Leitn. E. Reinmann, hob. „Juho“, ratsarüg. ja leitn. A. Puskov, hob. „Kitu“, ratsarügement.
3. Kapten R. Hindper, hob. „Oppi“, KÜÖ.
4. Leitn. A. Raamat, hob. „Neid“, 4. srtk. gr.
5. Leitn. K. Nordmann, hob. „Kunks“, ratsar.
6. N.-ltn. O. Jaakson, hob. „Norralane“, 5. srtk. gr.
7. N.-ltn. Aalperk, hob. „Mutt“, 1. srtk. gr.

Takistussõit nr. 6E (Rahvusvaheline).

1. Leitnant Ozols, hob. „Etimologija“, Läti.
2. Leitnant Ozols, hob. „Fridriikis“, Läti.
3. Leitn. Broks, hob. „Altgolds“, Läti.
4. Kapt. Bilinski, hob. „Nana“, Poola.
5. Kapt. Bilinski, hob. „Rabus“, Poola.
6. Leitn. Rucinski, hob. „Roksana“, Poola.
7. Leitn. Pohorecki, hob. „Farsa“, Poola.

„... Vahest on kasu ka „tuulepüüdjust...“

Ülevalt: 1) Hipodromi „Notre-Dame“ kella-
lööja major J. Bergmann. 2. Leitnant Sutt, här-
delsõidu võitja. 3. Läti leitnant Ozols takistus-
õidu võitja. 4) Kapt. Andree. 5) Kohtunikke
kolonel A. Lähich (Poola) ja 6) kolonel J. Strei-
pa (Läti). 7) Kapt. Hindper, galopivõidusõidus
esimesel kohal. 8) Leitn. Reinmann, meie parim
ratsutaja võistlusel. 9) Poola leitn. Rucinski.

8. Leitn. Rucinski, hob. „Reszka“, Poola.
9. Leitn. Puskov, hob. „Kitu“, ratsarüg.
10. Leitn. Reinmann, hob. „Lauk“, ratsarüg.

Jahivõidusõit nr. 12A. D = 2000 m.

1. Kapten F. Kurg, hob. „Doonja“, ratsarüg.
2. Leitn. R. Sutt, hob. „Miira“, ratsarüg.
3. Leitn. A. Redlich, hob. „Nilsen“, ratsarüg.

Härdel-võidusõit nr. 15B. D = 1600 m.

1. Allkonst. Kivimägi, hob. „Surtan“, pol. ratsareservist.
2. N.a.o. Kalm, hob. „Bobi“, ratsarüg.
3. N.a.o. Jallak, hob. „Miralda“, KÜO.

Takistussõit nr. 8E (Rahvusvaheline).

1. Leitn. Pohorecki, hob. „Farsa“, Poola.
2. Kapten Pukits, hob. „Burggraf“, Läti.
3. Leitn. Puurlandt, hob. „Bachus“, 5. srtkv. gr.
4. N.-leitn. Aalperk, hob. „Miina“, 1. srtkv. gr.
5. Leitn. Ozols, hob. „Valkire“, Läti.
6. Leitn. Czermiavski, hob. „Optimista“, Poola.
7. Leitn. Broks, hob. „Altgold“, Läti.
8. N.-leitn. Jaakson, hob. „Maxim“, 5. srtkv. gr.
9. Leitn. Reinmann, hob. „Kostja“, ratsarüg.
10. Kapt. Bilinski, hob. „Niespodrianka“, Poola.

Takistussõit nr. 7E (Rahvusvaheline).

1. Leitn. Pohorecki, hob. „Farsa“, Poola.
2. Kapt. Bilinski, hob. „Niespodrianka“, Poola.

3. ja 4. koha jagasid kapt. Andree, hob. „Ilus“, ratsarüg. ja leitn. Pohorecki, hob. „Donneuse“, Poola.
5. Leitn. Jostsons, hob. „Fridriikis“, Läti.
6. ja 7. koha jagasid n.-ltn. Aalperk, hob. „Boas“, 1. srtkv. gr. ja leitn. Jostsons, hob. „Kombuss“, Läti.
8. N.-leitn. Aalperk, hob. „Eldi“, 1. srtkv. gr.

Galopi-võidusõit nr. 18A. D = 2500 m.

1. Kapt. Hindper, hob. „Blanclere“, KÜÖ.
2. Leitn. Puskov, hob. „Kelp“, ratsarüg.
3. Kapt. Kurg, hob. „Jasmiin“, ratsarüg.
4. Pr. Ungern-Sternberg, hob. „Sirdar“.

Härdel-võidusõit nr. 14A.

1. Leitn. Sutt, hob. „Bulba-Deesi“, ratsarüg.
2. Leitn. F. Gerst, hob. „Sirdar“, 2. srtkv. gr.
3. Kapt. F. Kurg, hob. „Doojja“, ratsarüg.
4. Kapt. B. Leemann, hob. „Edi“, KÜÖ.

Härdel-võidusõit nr. 15B. D = 1500 m.

1. V.a.o. Sild, hob. „Norden“, KÜÖ.
2. Kapr. Lutts, hob. „Tede“, KÜÖ.
3. Veltev. Bachmann, hob. „Elva“, 5. srtkv. gr.

Takistussõit nr. 10E (Rahvusvaheline).

1. N.-leitn. Aalperk, hob. „Eldi“, 1. srtkv. gr.
2. Leitn. Rucinski, hob. „Reszka“, Poola.
- 3.—8. kohad jagasid: n.-leitn. Aalperk 2 kohta, leitn. Nordmann, leitn. Vari, leitn. Rucinski, leitn. Zieds.

Härdel-võidusõit nr. 13A. D = 2000 m.

1. Leitn. F. Gerst, hob. „Sirdar“, 2. srtkv. gr.
2. Leitn. R. Sutt, hob. „Bulba-Deesi“, ratsarüg.
3. Kapten B. Leemann, hob. „Edi“, KÜÖ.

Galopi-võidusõit nr. 19B. D = 1600 m.

1. N.a.o. E. Jallak, hob. „Miralda“, KÜÖ.
2. V.a.o. J. Viidermann, hob. „Peeter“, ratsarügemendist.
3. N.a.o. N. Luutus, hob. „Edith“, 1. srtkv. gr.

Galopi-võidusõit nr. 17A. D = 1600 m.

1. Kapten F. Kurg, hob. „Jasmiin“, ratsarüg.
2. Leitn. K. Nordmann, hob. „Myrra-Bianka“, ratsarüg.
3. Leitn. A. Puskov, hob. „Kelp“, ratsarüg.

Teatesõit nr. 5BC. Kaitsevägede staabi auhind.

1. KÜÖ õppeeskadroni meeskond.
2. Politsei ratsareservi meeskond.
3. 1. suurtükiväe grupi meeskond.

„Eesti Kapp“.

1. Poola meeskond.
2. Läti „ ”
3. Eesti „ ”

Poola saatkonna auhinna paremale Eesti ohvitserile „Eesti Kapa“ võistluses omandas leitnant Reinmann, ratsarügemendist.

Maastikusõit. Kaitsevägede staabi auhind.

1. Leitn. Sutt, hob. „Ingel“, ratsarüg.
2. Leitn. Puskov, hob. „Britt“, ratsarüg.
3. Leitn. Redlich, hob. „Niilsen“, ratsarüg.

A. K.

2. diviisi spordivõistlused.

26. ja 27. augustil 1933. a. peeti Petseri Põhjalaagris 2. diviisi spordivõistlusi, millest võttis osa üle saja kaitseväge sportlase. Võistlused olid ette nähtud eelvõistlusestena üleriiklikkudeks kaitseväge spordivõistlusteks.

Tehnilised tagajärjed:

100 m jooks: 1. V. a. o. V. Rattus — 7. jal. rüg. — 11,2 sek., 2. N.-ltn. B. Thar — ratsarügem. — 11,6 sek., 3. Noor O. Suik — Kup. üks. jal. pat. — 11,8 sek.;

400 m jooks: 1. V. a. o. V. Rattus — 7. jal. rügem. — 54,2 sek., 2. N.-ltn. P. Simonson — 7. jal. rügem. — 57,0 sek., 3. Noor O. Suik — Kup. üks. jal. patl. — 58,0 sek.;

1500 m jooks: 1. V. a. o. A. Koidu — div. suurtükiv. — 4:30,0 sek., 2. V. a. o. E. Jakobson — 7. jal. rüg. — 4:30,6 sek., 3. N. a. o. E. Tamm — 2. üks. jal. pat. — 4:39,6 sek.;

5000 m jooks: 1. V. a. o. A. Koidu — 2. div. suurtv. — 16:55,0 sek., 2. V. a. o. E. Jakobson — 7. jal. rüg. — 16:55,0 sek., rinna osa järel, 3. Ream R. Tamm — ratsarüg.;

110 m tõkkejooks: 1. Leitn. R. Mägi — 8. üks. jal. pat. — 18,0 sek., 2. V. a. o. K. Ratnik — 2. üks. jal. pat. — 18,2 sek., 3. N.-ltn. B. Thar — ratsarügem. — 19,0 sek.;

Kaugushüpe hooga: 1. V. a. o. V. Rattus — 7. jal. rügem. — 6,50 m, 2. N. a. o. A. Soovik — 7. jal. rügem. — 6,20 m, 3. N. a. o. P. Puna — div. suurtükiv. — 6,20 m;

Kõrgushüpe hooga: 1. Leitn. R. Mägi — 8. üks. jal. pat. — 1,65 m, 2. Veltev. J. Illak — div. suurtükiv. — 1,60 m, 3. Leitn. E. Leeber — ratsarügem. — 1,60 m;

Teivashüpe: 1. Noor M. Kõks — div. suurtükiv. — 2,90 m, 2. V. a. o. A. Pehka — div. suurtükiv. — 2,80 m, 3. N.-ltn. F. Võsu — div. suurtükiv. — 2,80;

Kuulitõuge: 1. N. a. o. P. Puna — div. suurtükiv. — 13,45 m, uus diviisi rekord, 2. II j. m. A. Mihkelson — Peipsi laev. divisjon — 13,43 m, 3. II j. m. F. Raudsepp — Peipsi laev. divisjon — 12,18 m;

Kettaheide: 1. N. a. o. K. Karu — 2. soomusr. rügem. — 37,31 m, 2. Noor E. Kiholane — 3. üks. jal. pat. — 35,58 m, 3. II j. m. F. Raudsepp — Peipsi laev. divisjon — 35,11 m;

Odaviske: 1. Leitn. E. Leeber — ratsarügem. — 48,28 m, 2. N.-ltn. J. Raudson — 7. jal. rügem. — 44,90 m, 3. N. a. o. A. Soovik — 7. jal. rügem. — 43,33 m;

Granaadiviske: 1. V. a. o. A. Koidu — div. suurtükiv. — 78,57 m, uus diviisi rek., 2. II j. m. A. Mihelson — Peipsi laev. div. — 75,75 m, 3. Veltev. F. Luiv — 7. jal. rügem. — 75,10 m;

100 m ujumine vabalt: 1. Ream. E. Kroll — ratsarügem. — 1:22,2 sek., 2. II j. m. H. Pärjel — Peipsi laev. div. — 1:35,8 sek., 3. V. a. o. L. Kõva — 7. jal. rügem. — 1:43,0 sek.;

400 m ujumine vabalt: 1. Spets. K. Madi — Peipsi laev. div. — 8:06,3 sek., 2. Noor. A. Tõnts — 3. üks. jal. pat. — 8:33,2 sek., 3. Ream. F. Kroll — ratsarügem. — 8:47,8 sek.;

20 km jalgrattasõit rakmetes: 1. Ream. R. Tamm — ratsarügem. — 44:35,8 sek., 2. Noor A. Laarmann — ratsarügem. — 47:06,6 sek.; 3. V. a. o. K. Trill — ratsarügem. — 47:53,8 sek.;

Teatejooks 5×1000 m: 1. 7. jal. rügem. meeskond: N. ltn. P. Simonson, n. a. o. V. Vellak, v. a. o. A. Massa, v. a. o. E. Jakobson, n. a. o. A. Kirbits — 14:42,8 sek., 2. 2. üks. jal. pat. meeskond — 15:34,8 sek., 3. div. suurtükiv. meeskond — 15:50,0 sek.

Jalgpallimängus tuli diviisi meistriks ratsarügemendi meeskond, lüües 2. üks. jal. pataljoni meeskonda 7:0.

Ratsarügemendi meeskond esitab 2. diviisi üleriiklikel kaitsevää spordivõistlustel.

2. div. jalgpalli meeskond mängis 1. sept. s. a. 1. diviisi jalgpalli meeskonnaga Narvas.

K. R.

3. diviisi suvised spordivõistlused.

29. ja 30. augustil s. a. peeti Tallinnas 3. diviisi väeosa suvised spordivõistlused, mis olid eelkatses üleriiklikeks kaitsevää spordivõistlusteks. Ilusad sügisilmad soodustasid võistluste head kordaminekut ja meelitasid kokku hulga pealtvaatajaid. Meeleolu loomiseks oli kohal kogu võistluste ajal Kaitseministeeriumi orkester, mis nii mõnelgi võistlejal võistlusraskusi aitas kergendada. Võistlustel olid esitatud kõik diviisi väeosad kokku 205 osavõtjaga. Võistlustel kujunesid õige pinevaks jõukatsumiseks diviisi sportlastele, mille tulemusena purustati 3 diviisi- ja 1 kaitsevää rekord. Võistlused algasid 29. augustil kell 0900 20-kilom. jalgrattasõiduga Järve jaama juurest Pärnu maanteel, kuna ametlik avamine toimus samal päeval kell 1400 Kadriorus E. S. K. staadionil.

Kogu võistlejate pere oli staadioni haljale murule väeosade kaupa värvilistes sporditressides ülesrivistatud, mis pakkus vaatajaskonnale huvitava värvirikka paraadi. Võistlused avas diviili nimel divstabül kolonel A. Pary, kellele esitas võistlejaid võistluste peakorraldaja major A. Vassil. Peale tervitust ja soovõnade võistlejad defileerisid paraadmarssil tribüünist, millele järgnes kohe võistluskava täitmine. Esimese päeva huvitavamad alad olid: kaugushüpe, kus leitnant O. Kurvits — Scouts üks. jal. pat., püstitas uue kv. rekordi ja 5×1000 m teatejooks, millest osa võttis 5 meeskonda. Siin näitas Tallinna garn. Vahipataljoni meeskond sitkust ja kindlat tahet võita, mille ka lõpuks vana-meister Sidepataljoni üle täiesti teenitult saavutas. Rändauhinnale, mis määratud paremale väeosale diviisis, kandideeris esimesel päeval Scouts üks. jal. pataljoni.

Teine võistluspäev algas kell 0900 ujumisvõistlustega Pirital E. S. S. „Kalevi“ basseinis. Siin purustas n.-allohv. E. Volke — Sidepataljon, diviisi rekordid 100 ja 400 m vabaujumises. Peale ujumisvõistluste asus väeosadest tugevasti juhtimisele Sidepataljon, saavutades vanameistri Volve ja Trahovi tõttu mõlemal alal kaksikvõidu. Kell 1400 järgnes võistluste lõpuosa E. S. K. staadionil. Lõppvõistlustele oli kogunud pealtvaatajaid juba õige rohkesti, kelle hulgas paistsid silma divül kindral Jonson, Kavstabül kindral Tõrvand, divstabül kolonel Pary ja kõik garnisoni väeosade

ülemad. Kohalikest väeosadest oli suuremal arvul toodud sõdureid, kes moodustasid n. n. „laulukoorid“ oma meeste ergutamiseks. Võistluste huvitavam ala oli 5000 m jooks, kus startis ligi 30 osavõtjat, kuid tugeva algtempo tõttu kahanes see arv peagi nii, et lõpuks jooksis ainult 6 meest, kelledele kohad juba kindlaks osutusid.

Paremateks sportlasteks osutusid leitnant Kurvits, n.-allohv. Kadak ja noor Teng, kellede tagajärjed tähelepanu väärivad.

Võistlused lõppesid kell 1700, mille peale rivistati võistlejad auhindade jagamiseks. Divül tervitas võistlejaid ja märkis ära seda edu, mis peegeldub diviisi sportlastelt saavutatud tagajärgedest. Algas diviili poolt auhindade väljandmine, kolmele esimesele kohale tulijale anti väärtuslikud auhinnad, kuna ülejäänud kolm said diplomid. Rändauhinna paremale väeosale võitis teiskordselt Sidepataljon, 5×1000 m teatejooksu rändauhinna — esimest korda T. G. Vahipataljon, veel anti välja ohvitseride jao orienteerimisjooksu rändauhind, mille omandas 10. üks. jal. pataljoni ohvitseride jagu esimest korda. Pärast auhindade jagamist tänas divül üldiselt sportlasi saavutatud tagajärgede eest ja soovis õnne diviisi esitamiseks üleriiklikel võistlustel. Kõne lõppedes lauldi ühiselt „Eestimaa, mu isamaa“. Major Vassili käskluse jälele moodusid võidukad võistlejad veel kord tribüünist paraadmarssil ja seega olid diviisi spordivõistlused lõppenud.

Võistlustel saavutati järgmised tagajärjed:
100 m jooks.

1. n.-allohv. Kadak, Ilmar — Auto-tanki rüg. — aeg 11,5 sek.; 2. ream. Laats, Voldemar — Sidepat. — aeg 11,6 sek.; 3. noor Tago, Leonid — 6. pataljoni — aeg 12,2 sek.

400 m jooks.

1. n.-allohv. Kadak, Ilmar — Auto-tanki rüg. — aeg 53,4 sek.; 2. ream. Laats, Voldemar — Sidepat. — aeg 53,8 sek.; 3. veltv. Kesküll, Reinhold — Poneripat. — aeg 56,6 sek.

1500 m jooks.

1. ream. Saar, Aksel — Poneripat. — aeg 4:27,0; 2. ream. Laas, Herbert — Sidepatalj. — aeg 4:29,8; 3. ream. Tikerperi, Erich — Vahipat. — aeg. 4:31,2.

5000 m jooks.

1. ream. Tikerperi, Erich — Vahipat. — aeg 17:24,4; 2. ream. Koppelman, Elmar — Vahipat. — aeg 17:27,0; 3. ream. Paat, Augustin — Scouts pat. — aeg 17:28,1.

110 m tõkkejooks.

1. leitn. Kivi, Karl — 9. ü. j.-pat. — aeg 18,2 sek.; 2. n.-leitn. Lossmann, Mihkel — Scouts pat. — aeg 18,4 sek.; 3. noor Dagis, Andres — Kalevi pat. — aeg 18,6 sek.

Kaugushüpe.

1. leitn. Kurvits, Otto — Scouts pat. 6,75 m (uus kv. rekord, end. 6,73 m); 2. n.a.o. Kadak, Ilmar — Auto-T. rüg. — 6,11; 3. noor Tago, Leonid — 6. ü. j. p. — 6,05.

Kõrgushüpe.

1. noor Saar, Harald — Sakala pat. — 1,65 m; 2. noor Kärk, Viljam — 10. ü. j. p. — 1,60 m; 3. v.a.o. Tõnts, Eduard — 10. ü. j. p. — 1,60 m.

Teivashüpe.

1. n.a.o. Illi, Aleksander — Sidepat. — 3,10 m; 2. noor Lepp, Hans — 10. ü. j. p. — 3,10 m; 3. noor Lilienthal, Arkadi — 9. ü. j. p. — 3,00 m.

Kuulitõuge.

1. n.a.o. Illi, Al-der — Sidepat. — 13,22 m; 2. leitn. Kurvits, Otto — Scouts pat. — 13,0 m; 3. noor Sitska, Albert — 9. ü. j. pat. — 12,60 m.

Kettaheide.

1. leitn. Kurvits, Otto — Scouts pat. — 36,10 m; 2. v.a.o. Kukkk, Hans — Auto-T. rüg. — 34,47 m; 3. n.a.o. Kärsmann, Joh. — Kalevi pat. — 33,61 m.

Odaviske.

1. noor Teng, Bernhard — Scouts pat. — 49,30 m; 2. leitn. Tammemägi, Richard — Auto-T. rüg. — 46,21 m; 3. ream. Vabi, Valentin — Pion. pat. — 44,39 m.

Granaadiviske.

1. noor Teng, Bernhard — Scouts pat. — 81,64 m; 2. v.a.o. Grepp, Oskar — Side pat. — 79,65 m; 3. leitn. Tammemägi, Richard — Auto-T. rüg. — 78,10 m.

100 m vabaujumine.

1. n.a.o. Volke, Ernst — Sidepat. — aeg 1:16,0 (uus div. rekord); 2. n.a.o. Trahov, Arthur — Sidepat. — aeg 1:19,8; 3. noor Roos, Heiti — Sidepat. — aeg 1:35,7.

400 m vabaujumine.

1. n.a.o. Volke, Ernst — Sidepat. — aeg 6:36,6 (uus div. rekord); 2. n.a.o. Trahov, Arthur — Sidepat. — aeg 7:29,8; 3. noor Orrik, Oskar — 6. ü. j. pat. — aeg 8:26,9.

20 km jalgrattasõit rakmeis.

1. n.a.o. Tuisk, Gustav — Scouts pat. — aeg 38:26,4; 2. noor Parbo, Oskar — Scouts pat. — aeg 38:56,4; 3. noor Riismann, Raimond — Kalevi pat. — aeg 39:38,2.

O. R.

Sport Pärnu garnisonis.

17., 18. ja 19. augustil toimus 6. ja 9. jalaväepataljonide vaheline heitlus end. garnisoni ülema kolonel Rosenbergi poolt väljapandud rändauhinna „Võitja“ peale — ujumises, rattasõidus ja kergetõustikus. Võistlused korraldas garnisoni spordikomisjon — üleriiklikkude kaitseväe võistluste kava kohaselt, mis olid ka ühtlasi parimate sportlaste väljaselgitamiseks diviisvahelisele võistlusele saatmiseks.

Ilm võistlusteks oli kõigiti soodne, kuigi öine võihm tugevasti jooksurajad läbi niisutas, mis omakorda ei jätnud mõju avaldamata jooksu tagajärgede peale.

Võistlused iseenesest viidi läbi ladusalt ja võistlus igal alal oli väga pinev, sest siin oli iga mees oma väeosa au eest väljas. Võistlusest võttis osa 64 kaitseväelast, neist 5 ohvitseri ja 5 üleajateenijat, kuna teised kõik olid noored, kes võistlesid üldse esmakordselt või seda varem teinud vähematel võistlustel enne kaitseväeteenistust.

Punkte arvestati esimesel 6-el, sest iga pataljon võis igale allale välja panna 6 võistlejat.

Punkte omandasid 6. üks. jal. pat. 192,5 p., 9. üks. jal. pat. 133,5 p., seega tuli üldvõitjaks 6. üksik. jalaväepataljon 59 punktiga. Märkimisi-

se väärt on võrdlemisi suur punktide vahekord ja seda enam, et eelmistel aastatel (väljaarvatud 1932. a., kus aga edu oli ainult 22 punktiga) 6. pataljon „peksupoisi“ osas oli ja et noored tõrjuvad kaadri esikohalt tagasi. Kindel kohta mees ja punktide võitja oli leitnant Kivi — 9. üks. jal. pat. — 36,5 punktiga. Temale järgnesid rms. Somson — 6. üks. jal. pat. — 22 p., noor Matson, J. 6. üks. jal. pat. — 16 p. jne.

Tehnilised tulemused:

100 m jooks: 1) noor Taggo — 6. pat. — aeg 12,0, 2) ltn. Kivi — 9. pat., 3) noor Matson, E. — 6 pat.

110 m tõkkejooks: 1) ltn. Kivi — 9. pat. — aeg 18,2, 2) noor Matson, J. — 6. pat., 3) ltn. Kell — 6. pat.

400 m jooks: 1) rms. Somson — 6 pat. — aeg 58,2, 2) noor Sitska — 9. pat., 3) ltn. Kivi — 9. pat.

1500 m jooks: 1) rms. Laas — 6. pat. — aeg 4,35, 2) rms. Somson — 6. pat., 3) rms. Härm — 6. pat.

5000 m jooks: 1) rms. Laas — 6. pat. — aeg 17:50,2, 2) noor Tamm — 9. pat., 3) rms. Somson — 6. pat.

5×1000 m teatej.: 6. üks. jal. pat. meeskond — aeg 15:30,0. (Ühtlasi ka kullasepp Mitt'i rändauhinna omandas teiskordselt.)

Odaviske: 1) rms. Tulp — 6. pat. — 45,0 m, 2) noor Matson, J. — 6. pat., 3) ltn. Kivi — 9 pat.

Kuulitõuge: 1) noor Sitska — 9. pat. — 11,91 (uus garn. rek.), 2) ltn. Kivi — 9. pat., 3) noor Matson, J. — 6. pat.

Kettaheide: 1) ltn. Kivi — 9. pat. — 33,16, 2) n. a. o. Mölder — 6. pat., 3) noor Lilienthal — 9. pat.

Granaadiviske: 1) rms. Tulp — 6. pat. — 69,32, 2) noor Auga — 9. pat., 3) noor Vesik — 9. pat.

Kõrgushüpe: 1) noor Tael — 9. pat. — 160, 2) noor Matson, J. — 6. pat., 160, 3) noor Taggo — 6. pat. — 160.

Kaugushüpe: 1) noor Taggo — 6. pat. — 6,29 (uus garn. rek.), 2) noor Lilienthal — 9. pat., 3) noor Tael — 9. pat.

Teivashüpe: 1) noor Lilienthal — 9. pat. — 270, 2) ltn. Mölder — 6. pat., 3) v. a. o. Koger — 9. pat.

20 km jalgrattasõit rakmetes 1) noor Siitam — 6. pat. — 42,14, 2) noor Avik — 9. pat., 3) noor Kull — 6. pat.

100 m ujumine: 1) noor Orrik — 6. pat. — 1:31,0, 2) ltn. Kurko — 6. pat., 3) noor Reisko — 9. pat.

400 m ujumine: 1) noor Orrik — 6 pat. — 8:11,4, 2) rms. Somson — 6. pat., 3) noor Reisko — 9. pat.

*

Võistluse korralduses tuli ette mõningaid puudusi, mida tuleks kirjutada peakorraldaja ltn. K. P. arvele. Nii viideti 100 m kahe eeljooksuga aega täpsalt 45 min.; 100 m 1. eeljooksus peale pikki vaielusi loeti kolmandaks leitnant Kivi, kes aga tõeliselt oli noor Berendsenist (neljandamaks jäetud) 40 cm järel; 100 m 2. eeljooksus taheti viiendaks tulijat noor J. Matsonit asetada kolmandale kohale; kaugushüpe hoolaua ees oli millejärele 3—5 cm sügav kraavikene; lõpulindiks kasutati mingisugust 7 mm läbimõõduga nõõri, milline kaela kõrgusele

lõpupostide vahele seotult vigastas leitn. Kivit kaelast; 400 m jooksu ühes eeljooksus oli teisele kohale tulnud võistleja aeg esimesest 3 sek. parem j.n.e.

Peale võistluste lõppu rivistati võistlejad ja garnisoni ülema k. t. kolonelleitnant A. Lõhmus, kes algusest lõpuni jälgis võistlusi, tänas kõiki võistlejaid, korraldajaid ja võistluskohtunikke tehtud töö eest ja jagas võitjatele välja auhinnad. Peale auhindade jagamist mindi garnisoni orkestri helide saatel allüksustesse. E—dt.

Sport Tondil.

K. Ü. Õ. Üleajateenijatekogu omavahelised spordivõistlused toimusid Tondi spordiplatsil 19. ja 20. aug. s. a. Kuna mõlemal päeval kogu võistluste kestes sadas vahest päris tugevat vihma, siis mõjus see tunduvalt tagajärgedele, kuid mitte sugugi võistlejate meeleolule, kes kohtunike soovile, võistlus edasi lükata, vastu olid.

Saavutati järgmisi tagajärgi:

100 m jooks:

1. Asp. n. a. o. O. Pärn	— 12,4 sek.
2. " " P. Sammet	— 12,6 "
3. " " A. Lohuaru	— 12,7 "

400 m jooks:

1. Asp. n. a. o. O. Pärn	— 54,0 sek.
2. " " A. Lohuaru	— 58,0 "
3. " " J. Lessel	— 58,6 "

1500 m jooks:

1. Asp. n. a. o. O. Pärn	— 4:30 sek.
2. " " J. Lessel	— 4:55,5 "
3. " " K. Aid	— 5:08 "

Kuulitõuge:

1. N. a. o. R. Anupöld	— 11,89 m
2. Veltveebel V. Miller	— 11,85 "
3. Asp. n. a. o. K. Aid	— 11,13 "

Granaadiviske:

1. N. a. o. R. Anupöld	— 82,50 m
2. Asp. n. a. o. K. Aid	— 74,83 "
3. " " J. Lessel	— 66,94 "

Odaheide:

1. N. a. o. R. Anupöld	— 51,21 m
2. Asp. n. a. o. J. Lessel	— 46,89 "
3. " " A. Eichenbaum	— 43,60 "

Kettaheide:

1. Veltveebel V. Miller	— 36,36 m
2. Asp. n. a. o. K. Aid	— 35,29 "
3. Kapral J. Gentalen	— 33,56 "

Kaugushüpe:

1. Asp. n. a. o. J. Lessel	— 5,71 m
2. " " O. Pärn	— 5,65 "
3. " " A. Peterson	— 5,59 "

Kõrgushüpe:

1. Asp. n. a. o. K. Aid	— 1,70 m
2. " " A. Peterson	— 1,55 "
3. " " A. Eichenbaum	— 1,55 "

Teivashüpe:

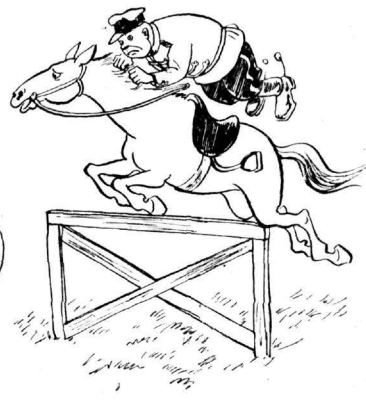
1. Asp. n. a. o. A. Eichenbaum	— 2,90 m
2. " " P. Sammet	— 2,80 "
3. " " A. Peterson	— 2,70 "

Esimestele kohtadele tulijaile an'i auhindu.

Kapral Pael: „Pea meeles, Nööp, lased 100 silma — sõidad Granaadasse!“
Rm. Nööp: „M-m-miss, G-g-granaadasse, ei ma tahtsi ju S-s-s-saaremaale sõita.“

Suurtest õppetöödest.

Vasakult paremale: 1. Jaoulem: Amor tuld! 2. Et „ettekujutatav“ side selgeks saaks. 3. „Papi“ herdakil.

Kinnisvaraomanikkude Bank

Tallinnas, Harju tän. 48. Telefon 444-44.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

UUS BALTI METSATÖÖSTUSE A.-S.

NEW BALTIC WOOD Co. Ltd.

METSAEKSPORT

PEAKONTOR: Tallinn, Hollandi põik tän. 10-16. Telefon 301-57.

Telegrammi-aadress: „AVAKE“

SAEVESKID: Kiltsi jaam, telefon 17. Aegviidu jaam, telefon 17.

M. Treumann & E. Grossmann

Tallinn, S. Tartu mnt 17. Telefon 304-48.

KÕIKSUGU KOLONIAALKAUPU.

Keeringaid.

Müük suurel arvul.

Tubakasaadusi

kõikidest vabrikutust.

Kasulik sisseostukoht kaupmeestele.

Betooni- ja katusepapi tööstus

„JÄRVE“

(omanik K. Dulder)

TALLINN, S. Pärnu mnt. 128. Telefon 462-12.

Betoonkivid, torud, parkett, katuseisoleerpapp, Xylolith (asbestpõrandad), tsement, lubi, telliskivid j.n.e.

KÄSMU LAEVA OMANIKUD

Korrespondent reeder kapten O. Tüdemann.

Kaubavedu oma aurikute,
mootorlaevade ja purjeka-
tega Eesti, Soome, Daani ja
teiste sadamate ning Inglis-
maa ja kontinendi sadamate
vahel.

UUS TÄNAV 3, TALLINN.

Telegr. - aadress: „MERIMEES“.

Telefonid 450-82. 450-56.

K. A. Rütman & Ko.

Tallinn, Jaani tän. 9, telefon 466-72.

Telegraafi aadr.: „Augustus“.

=

Alati suur ladu

keemia-kaupadest.

=

Parimate auto- ja motokummide

„S. U. R.“

endine „Treugolnik“

ainuesindaja Eestis.

Esimene
Eesti kunstsarvevabrik

O. Kerson & Ko.

Tallinn, Tulika tänav 7.

Telef. 431-44 ja 431-51.